

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΙΑΜΕΘΟΔΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΚΝΟΘΕΣΙΑ:ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΟ ΛΕΣΒΙΕΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΦΥΛΟΦΙΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΣΙΜΠΙΛΕΒΑ ΙΒΕΤΑ

Α.Μ: ΜΥΚ60

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΜΑΡΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, 2025

Ευχαριστίες

Έχοντας ολοκληρώσει τη συγκεκριμένη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για το ακαδημαϊκό έτος 2025-26, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κ. Μαρκάκη Γεώργιο για την επίβλεψή του στο έργο αυτό. Επίσης, την κα. Πεδιώτη Νεκταρία για τη συνεισφορά της στην καθοδήγηση για την ολοκλήρωση της εργασίας. Τέλος, τις συνεντευξιαζόμενες που δέχθηκαν με χαρά να συμμετέχουν σε αυτή την έρευνα.

Copyright ©2025 Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο - Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διαμεθοδικές Παρεμβάσεις σε καταστάσεις κρίσης στην Κοινωνική Εργασία»
Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Διπλωματικής Εργασίας αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της Σιμπίλεβα Ιβέτα και του επιβλέποντος καθηγητή Μαρκάκη Γεώργιο όπως και του ΠΜΣ
«Διαμεθοδικές Παρεμβάσεις σε καταστάσεις κρίσης στην Κοινωνική Εργασία» και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993) και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Η υπογράφουσα φοιτήτρια του ΠΜΣ «Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε καταστάσεις κρίσης στην Κοινωνική Εργασία» στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο

_____Σιμπίλεβα Ιβέτα_____

δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο:

«Ισότητα στο γάμο και την τεκνοθεσία. Αντιλήψεις και παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας από λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες στην Ελλάδα»

Είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μου δουλειάς και ό,τι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης, δηλώνω ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

Περιεχόμενα

Περίληψη 6

Abstract 7

Εισαγωγή 8

Α' ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο 10

1.1 Ορισμοί και έννοιες γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα 10

1.2 Προκλήσεις και ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα. 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Δημιουργία οικογένειας από λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες 13

2.1 Οι οικογένειες ίδιου φύλου και ο θεσμός του γάμου. 13

2.2 Οι οικογένειες ίδιου φύλου και η απόκτηση παιδιού. 14

2.3 Οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας. .. 18

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την επιθυμία για γονεϊκότητα 18

3.2 Νομοθεσία και δικαιώματα ομοφυλόφιλων ατόμων στην Ελλάδα 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Κριτικές προσεγγίσεις στην Κοινωνική Εργασία και πρακτικές με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες. 23

4.1 Κριτική Κοινωνική Εργασία 23

4.2 Η Queer θεωρία 25

4.3 Παρεμβάσεις και πρακτικές στην Κοινωνική Εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες. 26

ΜΕΡΟΣ Β: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο 29

5.1 Σκοπός της έρευνας 29

5.2 Ερευνητικά Ερωτήματα 30

5.3 Ποιοτική έρευνα 30

5.4 Θεματικός Οδηγός 31

5.5 Κριτήρια δείγματος 32

5.6 Στάδια διεξαγωγής της έρευνας 35

5. 7 Μέθοδος Ανάλυσης 36

5.8 Δυσκολίες στην έρευνα 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 40

6.1 Αποτελέσματα 40

6.2 ΠΡΩΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το νέο νομικό πλαίσιο που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου; 44

6.3 ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την τεκνοθεσία στην Ελλάδα 50

6. 4 ΤΡΙΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια 60

6.5 ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιοι παράγοντες αποθαρρύνουν τις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες να δημιουργήσουν οικογένεια 64

6.6 Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η ύπαρξη σταθερής συντρόφου για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας 68

6.7 Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την υποστήριξη από το στενό περιβάλλον (οικογένεια, φίλοι) στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας 69

6.8 Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η οικονομική κατάσταση του ατόμου στη δημιουργία οικογένειας; 72

6.9 Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η γεωγραφική κατοικία την απόφαση δημιουργίας οικ*ογένειας* 73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: Συζήτηση Ευρημάτων 77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο: Περιορισμοί 91

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο: Συμπεράσματα 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο: Προτάσεις 97

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 98

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 98

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 103

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 106

Οδηγός Συνέντευξης 106

Περίληψη

Μετά την ψήφιση του ν5089/24 που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου και εισάγει νέες διατάξεις για τα ζητήματα γονεϊκότητας για τα ομοφυλόφιλα άτομα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες που να εξετάζουν τις φιλοδοξίες των ομοφυλόφιλων ατόμων σχετικά με τη δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Κρήτη. Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να ερευνήσει τις αντιλήψεις και τους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών στην Ελλάδα. Ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την απόκτηση τέκνου, οι παράγοντες που επηρεάζουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας στην Ελλάδα και κατά πόσο η νομιμοποίηση των δικαιωμάτων του γάμου και της τεκνοθεσίας, έχει επηρεάσει την επιθυμία ή τις προσδοκίες των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών αναφορικά με τη δημιουργία οικογένειας. Για τους σκοπούς της μελέτης, πραγματοποιήθηκαν 11 ημι δομημένες εις βάθος συνεντεύξεις με λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες με τη χρήση της ποιοτικής μεθόδου και ανάλυσης μέσα από τις οποίες αναδείχθηκαν διάφορες θεματικές που αφορούσαν τις σύγχρονες προσεγγίσεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο, αλλά και την απόκτηση παιδιού και ποικιλία παραγόντων που φαίνεται να είναι καθοριστικοί στη σκέψη της δημιουργίας οικογένειας. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν, αναδεικνύουν πως υπάρχει απόσταση ανάμεσα στη νομοθεσία και την πραγματικότητα που βιώνουν οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Τα στερεότυπα, οι κοινωνικές αντιλήψεις, η ομοφοβία, οι διακρίσεις, η ανεπάρκεια κρατικής υποστήριξης και η γενικότερη αρνητική στάση της κοινωνίας προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, δημιουργεί ανασφάλεια στις λεσβίες και τις αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Παρά την ύπαρξη του ν5089/24 οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες, δυσκολεύονται να εκφράσουν τη σεξουαλικότητά τους και να σκεφτούν την προοπτική της δημιουργίας οικογένειας. Αρκετές από τις συμμετέχουσες, ανέφεραν πως ο γάμος ή η απόκτηση παιδιού δεν είναι κάτι το οποίο επιθυμούν άμεσα και πως θα το έκαναν μόνο για γραφειοκρατικούς λόγους. Η έρευνα καταλήγει πως είναι απαραίτητη η ένταξη νέων σύγχρονων εννοιών της οικογένειας στην Ελληνική πραγματικότητα και η δημιουργία μιας κοινωνίας περισσότερο ευέλικτης και ανοιχτής σε διαφορετικά πρότυπα οικογενειών και επιλογών ζωής. Προτείνεται η δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων που να ενθαρρύνουν τη ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα και ορατότητα στην κοινωνική ζωή, η καθολική ενσωμάτωση σεξουαλικής αγωγής με ορθό εκπαιδευτικό περιεχόμενο στα σχολεία και την αναθεώρηση του ν5089/24 για τη συμπεριλιπτικότητα του προς τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, ώστε να διασφαλιστεί η ισότητα ως προς την εφαρμογή του.

Λέξεις κλειδιά: Οικογένεια, γάμος, παιδί, λεσβίες, αμφιφυλόφιλες γυναίκες, νομοθεσία, τεκνοθεσία.

Abstract

Following the passing of Law 5089/24, which legalizes same-sex marriage and introduces new provisions on parenthood issues for homosexual individuals, no studies have been conducted to examine the aspirations of homosexual individuals regarding starting a family in Greece, and specifically in Crete. This study aims to investigate the perceptions and factors that influence the family formation of lesbian and bisexual women in Greece. The purpose of the research is to explore the perceptions of lesbian and bisexual women regarding marriage and having children, the factors that influence the prospect of starting a family in Greece, and whether the legalization of marriage and adoption rights has influenced the desires or expectations of lesbian and bisexual women regarding starting a family. For the purposes of the study, 11 semi-structured in-depth interviews were conducted with lesbian and bisexual women using qualitative methods and analysis, which revealed various themes concerning the contemporary approaches of lesbian and bisexual women to marriage and having children, as well as a variety of factors that appear to be decisive in their thinking about starting a family, towards marriage and having children, as well as a variety of factors that appear to be decisive in their thinking about starting a family. The results show that there is a gap between legislation and the reality experienced by lesbian and bisexual women. Stereotypes, social perceptions, homophobia, discrimination, inadequate state support, and society's generally negative attitude towards LGBTQI+ people instills insecurity among lesbian and bisexual women. Despite the existence of Law 5089/24, lesbian and bisexual women find it challenging to express their sexuality and consider the prospect of starting a family. Several of the participants reported that marriage or having children is not an immediate desire and that they would only do so for bureaucratic reasons. The study concludes that it is necessary to incorporate new, modern concepts of family into Greek reality and to create a society that is more flexible and open to different family models and life choices. It is recommended that state tools be implemented to encourage LGBTQI+ parenthood and visibility in social life, the universal integration of sex education with appropriate educational content in schools, and the revisal of Law 5089/24 to include members of the LGBTQI+ community, to ensure equality in its application.

Keywords: Family, Marriage, Child, Lesbians, Bisexual women, Legislation, Adoption.

Εισαγωγή

Αυτή η μελέτη σκοπεύει να παρουσιάσει τις αντιλήψεις και τους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Κρήτη. Στα κεφάλαια που ακολουθούν θα αναδειχθεί το ερευνώμενο φαινόμενο θεωρητικά και εμπειρικά. Η έρευνα θα πλαισιωθεί από σύγχρονη θεωρία για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και ζωή θέτοντας τις βάσεις για μια σφαιρική ανάλυση και ερμηνεία του φαινομένου. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο αποτυπώνεται το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας, έπειτά η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε και τελικά τα αποτελέσματα και η ανάλυση της έρευνας.Από τη δεκαετία του 1960 παρατηρείται μείωση των αριθμών των γάμων και αύξηση των διαζυγίων. Ταυτόχρονα γίνεται λόγος για την οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών, καθώς εκείνες τις δεκαετίες μπαίνουν δυναμικά στην αγορά εργασίας. Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος ήταν το έναυσμα για την εισαγωγή των νέων σύγχρονων οικογενειών, όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες ή οι οικογένειες που αποτελούνται από άτομα του ίδιου φύλου, αλλά και νέοι τρόποι υποβοηθούμενης αναπαραγωγής που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Αγγλία το 1978 όπου γεννήθηκε το πρώτο παιδί με τεχνική εξωσωματικής γονιμοποίησης. Οι κοινωνικές, πολιτισμικές και τεχνολογικές αλλαγές που παρατηρούνται από τα τέλη του εικοστού αιώνα έχουν εισφέρει εξελίξεις στη δομή, τη μορφή και των τρόπων σύνδεσης που επιλέγουν οι άνθρωποι. Για παράδειγμα, ο γάμος δεν θεωρείται μια απαραίτητη τελετή για τη δημιουργία οικογένειας, αντιθέτως βλέπουμε πολλές γεννήσεις εκτός γάμου, αύξηση των διαζυγίων και όλο ένα και περισσότερες χώρες της Δύσης δίνουν τη νομική ικανότητα σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να αποκτήσουν παιδί. Για να γίνουν κατανοητά τα νέα αυτά δεδομένα, χρειάζεται μια επαναδημιουργία εννοιών και όρων που αφορούν την οικογένεια και τη σχέση ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά (Ρεθεμνιοτάκη,2016). Τα διαφορετικά οικογενειακά μοντέλα επιδρούν με διαφορετικό τρόπο στην ανάπτυξη και ανατροφή ενός παιδιού. Η προβληματική σε αυτό, είναι πως η λέξη «διαφορετικό» έχει συνδεθεί με έννοιες όπως «προβληματικό» ή «κακό» κι αυτή η συνθήκη πολλές φορές οδηγεί σε λανθασμένη πορεία των ερευνών γύρω από τη ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα. Η ίδια η ετεροκανονικότητα αναγκάζει τους ερευνητές να αποδεικνύουν κατά επανάληψη πως η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών που μεγαλώνουν σε ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες είναι ίδια με αυτή των παιδιών που μεγαλώνουν σε οικογένειες με γονείς διαφορετικού φύλου. Ωστόσο, αυτή είναι μια επιβεβαίωση που δεν χρειάζεται να τεκμηριώνεται απαραίτητα (Ιωακειμίδης, 2012). Συχνά, οι κοινωνικές αλλά και επιστημονικές συζητήσεις γύρω από την απόκτηση τέκνου από

ομοφυλόφιλα άτομα καταλήγουν σε ερωτήματα που αφορούν την ποιότητα της φροντίδας των παιδιών. Τα ευρήματα των ερευνών έρχονται να διευκρινίσουν τέτοιου είδους ερωτήματα, τονίζοντας αρχικά τη μηδενική συσχέτιση της σεξουαλικής ταυτότητας του γονέα με αυτή του τέκνου. Συνολικά, δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην ποιότητα ανατροφής του παιδιού και τη γενικότερη κοινωνική συναναστροφή του για την ομαλή ψυχολογική εξέλιξή του πάρα στο φύλο, το σεξουαλικό προσανατολισμό, τη βιολογική συγγένεια με το γονέα ή στο τρόπο σύλληψης του τέκνου. Επίσης, φαίνεται πως και στους δύο τύπους οικογενειών (ετεροφυλόφιλες οικογένειες και ομοφυλόφιλες οικογένειες) τα παιδιά λαμβάνουν εξίσου ολοκληρωμένη εμπειρία και διαπαιδαγώγηση. Διαπιστώνεται ακόμα, σχετικά εύκολη προσαρμογή στο κοινωνικό περιβάλλον, έντονη κοινωνικότητα και αυξημένες αποδόσεις στο σχολείο. Όσον αφορά τη γονική μέριμνα ή τις πρακτικές ανατροφής των γονέων ίδιου φύλου δεν αναφέρεται κάποια διαφορά με αυτά των ετεροφυλόφιλων γονέων (Νικολάου, 2022).

Η παρούσα μελέτη είναι σημαντική διότι επιθυμεί να αναδείξει τους προβληματισμούς των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών στην επαρχία, σχετικά με την προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μια κομβική περίοδο, ύψιστης σημασίας για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, αφού από το Φεβρουάριο του 2024 επικυρώθηκε η ισότητα στο γάμο και τη τεκνοθεσία για τα ομοφυλόφιλα άτομα. Με βάση αυτό το δεδομένο, είναι ενδιαφέρον να ερευνήσουμε τις αντιλήψεις των λεσβιών γύρω από τη συγκεκριμένη νομοθεσία, αλλά και την προοπτική να δημιουργήσουν τη δική τους οικογένεια. Επίσης, μετά την ψήφιση του ν5089/24 δεν έχει υπάρξει παρόμοια μελέτη η οποία να εστιάζει στις αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για τη δημιουργία οικογένειας, στους παράγοντες που τις επηρεάζουν στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας και κατά πόσο αυτή η νομοθεσία επηρεάζει αυτή την προσδοκία. Συνήθως οι έρευνες προσανατολίζονται στις ετεροφυλόφιλες οικογένειες, με αποτέλεσμα τα στοιχεία που διαθέτουμε για τις οικογένειες ίδιου φύλου να είναι λιγοστές (Gato,2020).Το δείγμα αποτελείται αποκλειστικά από λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες που διαμένουν στην Περιφέρεια της Κρήτης. Για την πορεία της μελέτης ήταν σημαντικό τα δεδομένα που συλλέχθηκαν να διατηρήσουν την αυθεντικότητα τους, ώστε να αποτυπωθούν οι διαφορετικές αντιλήψεις και οι σκέψεις των συμμετεχουσών για τη γονεϊκότητα και τη συντροφικότητα αλλά και πώς αυτή τους η ανάγκη επηρεάστηκε από την πρόσφατη νομοθεσία που επιτρέπει τον πολιτικό γάμο μεταξύ προσώπων ίδιου φύλου στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΜΕΡΟΣ Α: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Ορισμοί και έννοιες γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

Τα τελευταία χρόνια έχει αναδιαμορφωθεί το δυαδικό σύστημα της σεξουαλικής ταυτότητας στρέιτ/γκέι και έχουν ενταχθεί νέες ρομαντικές και σεξουαλικές ταυτότητες όπως τα πανσέξουαλ ή τα ασέξουαλ άτομα. Οι πράξεις για τη διεκδίκηση αυτών των ταυτοτήτων, είναι ένδειξη προσωπικής και κοινωνικής δύναμης που ενθαρρύνουν τη δημιουργία ποιοτικών και υγιών ζωών για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ακόμη και εντός ενός έντονου εχθρικού πολιτικού κλίματος (Zurbriggen&Capdevila, 2023).

Για λόγους της έρευνας, χρειάζεται να διευκρινιστούν ορισμένες έννοιες σχετικά με την ταυτότητα φύλου και το σεξουαλικό προσανατολισμό. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός ορίζεται ως μια εγγενή συναισθηματική, ρομαντική ή σεξουαλική έλξη προς άλλους ανθρώπους. Στην πορεία της ιστορίας δεν είχαν προκύψει μεγάλες επαναστάσεις από τις κοινωνικές επιστήμες σχετικά με τις έρευνες για το σεξουαλικό προσανατολισμό μέχρι την «έκθεση kinsey» το 1948, όπου ο σεξουαλικός προσανατολισμός εντάχθηκε σε κλίμακα που περιλάμβανε διαφοροποιήσεις από 0 (αποκλειστικά ετεροφυλόφιλος) έως 6 (αποκλειστικά ομοφυλόφιλος), με βάση το είδος των σχέσεων των συνεντευξιαζόμενων (Ream, 2021). Η ομοφυλοφιλία είναι μια φυσιολογική ανάπτυξη της σεξουαλικότητας και αναφέρεται σε άτομα που έλκονται από άλλα άτομα του ίδιου φύλου, ερωτικά, σεξουαλικά ή ρομαντικά Τα ασέξουαλ άτομα περιγράφονται ως άτομα που δεν έχουν ή έχουν λίγη σεξουαλική έλξη προς άλλα άτομα. Η ασέξουαλ εμπειρία περιγράφεται ως «φάσμα» στο οποίο, στο ένα άκρο βρίσκεται το asexuality, στο μέσο τοποθετείται το gray-asexuality και στο άλλο άκρο είναι το (allo) asexuality (Nathan Hodson, Brian D Earp, Lynne Townley, Susan Bewley, 2019). Ο όρος πανσέξουαλ, αναφέρεται για να εξηγήσει άτομα τα οποία έχουν ρομαντική, συναισθηματική ή/και σεξουαλική έλξη προς άτομα όλων των πιθανών ταυτοτήτων κοινωνικού φύλου ή βιολογικού φύλου. Τα αμφιφυλόφιλα άτομα έχουν συναισθηματική ή σεξουαλική έλξη από δύο ή περισσότερα φύλα, συχνά χρησιμοποιείται ως όρος ομπρέλα για διάφορες μορφές πολυσεξουαλικότητας. Η ταυτότητα φύλου ορίζει τον εσωτερικό τρόπο που τα άτομα βιώνουν το κοινωνικό φύλο gender) το οποίο μπορεί να συμπίπτει ή όχι με το φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση (Γαλανού, 2014). Ο όρος τρανς αναφέρεται σε άτομα που δεν ταυτίζονται με τις εκφράσεις και την ταυτότητα φύλου που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Συγκεκριμένα, η βιωμένη εσωτερική εμπειρία του ατόμου

που μπορεί να ταυτίζεται ή να μην ταυτίζεται με το ανατομικό φύλο. Αυτό μπορεί να εκφραστεί μέσα από αλλαγές στην όψη του σώματος με φαρμακολογία ή χειρουργικές επεμβάσεις αλλά και αλλαγές στην ένδυση, την ομιλία ή τη συμπεριφορά (Γαλανού, 2014). Τα cisgender άτομα από την άλλη ταυτίζονται απόλυτα με το φύλο το οποίο τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση (Γαλανού, 2014).Τα διαμφυλικά άτομα ή αλλιώς intersex είναι άνθρωποι που γεννιούνται με ορισμένες βιολογικές παραλλαγές που δεν εμπίπτουν στα τυπικά χαρακτηριστικά του δίπολου άνδρας -γυναίκα. Μπορεί να υπάρχουν παραλλαγές στα χρωμοσώματα, τις ορμόνες ή τα εξωτερικά και εσωτερικά όργανα του ατόμου όπως όρχεις ή οι ωοθήκες. Τα intersex άτομα είναι μια μοναδική ομάδα που δεν συσχετίζεται με τους τρανς ανθρώπους (Borchard,2024).

Το 1969 μια επιδρομή 9 αστυνομικών σε ένα μπαρ των ΗΠΑ θα πυροδοτούσε τη λεγόμενη εξέγερση του Stonewall. Ένα χρόνο μετά, στις 28 Ιουνίου του 1970 οι συμμετέχοντες της εξέγερσης στο Stonewall, χαρακτήρισαν τη συγκεκριμένη ημέρα ως μέρα απελευθέρωσης και τότε πραγματοποιήθηκε η πρώτη παρέλαση υπερηφάνειας pride της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας (Διεθνής Αμνηστία, 2019).

Μέχρι το 1973 όπου η ομοφυλοφιλία αφαιρέθηκε από το διαγνωστικό εγχειρίδιο DSM και έπαψε να αποτελεί ψυχική ασθένεια, ένας μεγάλος αριθμός των ερευνών εστίαζαν στη παθολογικότητα της ομοφυλοφιλίας και γενικά στις «αιτίες» που οδηγούν στην ομοφυλοφιλία. Κατά το μεγαλύτερο μέρος του εικοστού αιώνα η ψυχολογία και ιατρικοί κλάδοι, επικεντρώθηκαν στη διερεύνηση τρόπων «θεραπείας» των ομοφυλόφιλων ατόμων. Η γνωστή ως «θεραπεία μεταστροφής», χρησιμοποίησε μια σειρά από κλινικές πρακτικές όπως αποτρεπτική ηλεκτροθεραπεία (aversive electroshock therapy), φάρμακα που προκαλούσαν έμετο κ.ά. Αυτές οι τεχνικές, χρησιμοποιήθηκαν από επαγγελματίες υγείας και όχι μόνο για να αναγκάσουν τα ομοφυλόφιλα άτομα να ενεργούν και να ταυτίζονται ως ετεροφυλόφιλα. Αν και, οι τεχνικές αυτές στο μεγαλύτερο μέρος τους καταργήθηκαν μέχρι τη δεκαετία του 1990, άλλες μορφές «θεραπείας» πήραν τη θέση τους π.χ. εξορκισμός, ψυχολογική βία ή δημιουργία ενός αισθήματος αποστροφής μέσω της συζήτησης ή άλλων μεθόδων (Zurbriggen& Capdevila,2023). Στην Ελλάδα οι «θεραπείες» μεταστροφής, καταργήθηκαν με το ν4931/22, ο οποίος υπέστη κριτική από το Orlando LGBT σε τρία σημεία: α) στερεί τη δυνατότητα των ενηλίκων ατόμων να προσφύγουν στη δικαιοσύνη, β) εξαιρεί αυτουργούς όπως ιερείς και άτομα της εκκλησίας και γ) σε περίπτωση εφαρμογής «θεραπείας» μεταστροφής είναι απαραίτητη η «συναίνεση» των ατόμων. Τονίζουν την επικίνδυνη διατύπωση του νόμου, ο οποίος αφήνει κενά και έχει ελλείψεις ως προς την εφαρμογή του (Orlando,2022).

1.2 Προκλήσεις και ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα.

Ιστορικά, η ετεροκανονικότητα θεωρούνταν και θεωρείται η κυρίαρχη δύναμη περιθωριοποίησης των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων καθώς, η ετεροφυλοφιλία είναι καθολικά αποδεκτό δεδομένο. Η ετεροκανονικότητα, μπορεί να εξηγηθεί ως η ενίσχυση διάφορων πεποιθήσεων για τη σεξουαλικότητα που νομιμοποιούν και προνομιοποιούν την ετεροφυλοφιλία εντός κοινωνικών και πολιτισμικών θεσμών. Αν και, στις δυτικές κοινωνίες ιδιαίτερα υπάρχει η προσπάθεια ενσωμάτωσης των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και της εξάλειψης των διακρίσεων, η ετεροφυλοφιλία θεωρείται ο κανόνας και ίσως η πιο φυσική μορφή σεξουαλικότητας, τοποθετώντας τις ΛΟΑΤΚΙ+ σεξουαλικότητες ως «άλλες». Επιπλέον, η έννοια της ετεροκανονικότητας επικεντρώνεται στη δυαδική έκφραση του φύλου, είναι άκαμπτη και ευθυγραμμίζεται πλήρως με το σεξουαλικό προσανατολισμό. Οι εκδηλώσεις των ταυτοτήτων των ΛΟΑΤΚΙ+ γίνονται δεκτές, ανάλογα με τις κοινωνικές κατασκευές των προτύπων φύλου στα πλαίσια της κοινωνίας του δίπολου (Zurbriggen & Capdevila, 2023).
Η υποχρεωτική ετεροφυλοφιλία, ορίστηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 1960, από λεσβίες φεμινίστριες και γκέι απελευθερωτές αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η ένταξη του συγκεκριμένου όρου, ήταν σημαντική διότι βοήθησε να αναπτυχθεί η μελέτη της σεξουαλικότητας πέρα από μεμονωμένα περιστατικά και διακρίσεις. Η μελέτη, άρχισε να εστιάζει στο πώς οι θεσμοί και οι κοινωνικές δομές επιβάλουν την ετεροφυλοφιλία. Η υποχρεωτική ετεροφυλοφιλία, δημιουργεί μια δομική τάξη της δυαδικότητας των φύλων, διαχωρισμό, αντρική κυριαρχία και ετεροφυλόφιλα προνόμια. Αυτή η ιεραρχία της σεξουαλικότητας και του φύλου είναι ενσωματωμένη στο δυτικό ψυχισμό, στα συστήματα ταξινόμησης, τις κοινωνικές οργανώσεις και τις δημόσιες τελετουργίες (Seidman,2009).
Ο όρος μειονοτική ομάδα, χαρακτηρίζει κάποιες ομάδες με συγκεκριμένα βιολογικά ή πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αναφέρεται, σε ομάδες που έχουν λιγότερα δικαιώματα, αντιμετωπίζονται με περιφρόνηση και απορρίπτονται από τη δημόσια σφαίρα και την προσβασιμότητα σε προνομιακές θέσεις εξουσίας. Δεν έχει σχέση με την αριθμητική παρουσία της ομάδας στο γενικό πληθυσμό, ωστόσο συχνά μπορεί να αφορά και το μειωμένο αριθμό αυτής της ομάδας. Μπορεί να αφορά φυλετικές, εθνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές, σεξουαλικές ή τις έμφυλες μειονότητες. Η έννοια αυτή χρησιμοποιείται για να κατατάξει ανθρώπους που δεν είναι λευκοί, στρέιτ ή δεν πιστεύουν στην κυρίαρχη θρησκεία κ.ά. Στην πραγματικότητα θίγει τον άδικο καταμερισμό της εξουσίας στην «κυρίαρχη» ομάδα, η οποία έχει περισσότερα προνόμια και ορίζει τους

κανόνες και την ιδανική συμπεριφορά των μειονοτικών ομάδων, ώστε να είναι αποδεκτά. Για να είναι οι μειονοτικές ομάδες αποδεκτές χρειάζεται να εργάζονται σκληρά, να ασπάζονται συντηρητικές αξίες όπως η οικογένεια και να μη δίνουν βαρύτητα στις διακρίσεις (Παπαθανασίου,2020).

Η θεωρία του στρες των μειονοτήτων, αναπτύχθηκε αρχικά για να εξηγήσει τις ψυχικές και σωματικές επιπτώσεις του στίγματος ενάντια στη σεξουαλική και έμφυλη ταυτότητα και τις διακρίσεις που υφίστανται τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Σε δεύτερη φάση, το μοντέλο του μειονοτικού στρες χρησιμοποιήθηκε και για τρανς άτομα. Οι μοναδικοί στρεσογόνοι παράγοντες για τα φυλοδιαφορετικά άτομα, σχετίζονται με νόμους ή πολιτικές που δεν προστατεύουν τα δικαιώματά τους. Αυτοί οι παράγοντες συχνά διαφέρουν από τους στρεσογόνους παράγοντες που αφορούν το σεξουαλικό προσανατολισμό, όμως έχουν ίδιες συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία του ατόμου. Σε ψυχολογικό επίπεδο, το μειονοτικό στρες μπορεί να προκαλέσει συναισθηματικά προβλήματα (κοινωνική απομόνωση, δισπροσαρμοστικότητα, αισθήματα απελπισίας και ανασφάλειας) που εκθέτουν το άτομο μακροπρόθεσμα σε δύσκολη ψυχική κατάσταση (κατάθλιψη, έντονο άγχος και αυτοκτονικότητα). Παράλληλα σε νευροβιολογικό επίπεδο το μειονοτικό στρες μπορεί να προξενήσει νευρωτικούς σχηματισμούς παρόμοιους με αυτούς του μετατραυματικού ή άλλων ψυχικών διαταραχών που έχουν σχέση με το στρες. Η προσαρμοστική ικανότητα του οργανισμού στο στρες διαταράσσεται με αποτέλεσμα σωματικές βλάβες όπως συστηματική φλεγμονή (Siegel,2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Δημιουργία οικογένειας από λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες

2.1 Οι οικογένειες ίδιου φύλου και ο θεσμός του γάμου.

Η έννοια και ο σκοπός του γάμου στη σύγχρονη εποχή έχει αλλάξει μορφή. Δε χρησιμοποιούμε τον όρο αυτό για να αναφερθούμε σε διάφορα ήδη δεσμών. Πλέον, ο γάμος σχετίζεται με υψηλότερες συναισθηματικές προσδοκίες, παρόλα αυτά η σύνδεση του γάμου

δεν αποτελεί προτεραιότητα στις ζωές των ανθρώπων συγκριτικά με το παρελθόν και δεν έχει ρυθμιστική λειτουργία όσον αφορά τη σεξουαλική συμπεριφορά και τα νομικά και οικονομικά δικαιώματα των μελών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι άνθρωποι συμβιώνουν πριν περάσουν στην τελετή του γάμου. Υποστηρίζεται, πως ο δεσμός των ομοφυλόφιλων ατόμων είναι πιο ελεύθερος σχετικά με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων, όμως παράλληλα έρχεται σε επαφή με το κοινωνικό στίγμα. Κάποια ζευγάρια δεν αποκαλύπτουν τη σεξουαλική ταυτότητά τους στην οικογένεια καταγωγής, το όποιο λειτουργεί αρνητικά για τους ίδιους (Collins,2017).

Μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Σουηδία, με δημογραφικές αναλύσεις μητρώου από το (1995-2012) για την παρατήρηση των γάμων προσώπων ίδιου φύλου, τα διαζύγια και τη σχέση της τεκνοποίησης μελετά πώς το πολιτικό παρασκήνιο στη Σουηδία σχετίζεται με τις διαφοροποιήσεις των ομοφυλόφιλων γάμων. Η Σουηδία καταγράφει το πρώτο σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ ομοφυλόφιλων ατόμων το 1995. Η συγκεκριμένη νόμιμη διαβίωση παρείχε τα ίδια δικαιώματα όπως ένας γάμος ετεροφυλόφιλων ατόμων. Το 2009 ολοκληρώθηκε μια πλήρης νομοθεσία απόλυτα ουδέτερη ως προς το φύλο, δίνοντας δικαιώματα όπως και αυτά των ετεροφυλόφιλων ανθρώπων. Σε αυτή τη διαδικασία, εισήχθη πρώτη η Δανία το 1989 και στη συνέχεια η Νορβηγία το 1993. Τα ποσοστά σύναψης γάμου γκέι ανδρών από το 1996- 2012 διπλασιάστηκαν από 0,0056% σε 0,0106% ετησίως. Ενώ στις ομοφυλόφιλες γυναίκες αυτό το ποσοστό εξαπλασιάστηκε από 0,0072% σε 0,0426%. Ένα ενδιαφέρον σημείο στην έρευνα είναι πως και οι γάμοι μεταξύ ετεροφυλόφιλων προσώπων αυξήθηκαν από το 1999. Αναφέρει, επίσης, πως η προοπτική της τεκνοποίησης για τις γυναίκες σε γάμους ίδιου φύλου είναι μεγαλύτερη από αυτή των γκέι ανδρών. Σχετικά με τα διαζύγια, οι γάμοι ίδιου φύλου έχουν περισσότερες πιθανότητες διάλυσης από τους γάμους διαφορετικού φύλου, γεγονός που έχει αρχίσει να αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς οι διαφορές στην πιθανότητα διαζυγίου είναι ελάχιστες. Στα τέλη του 1990 και αρχές του 2000 εντοπίζεται απόκλιση μεταξύ των διαζυγίων γκέι και λεσβιών έγγαμων ατόμων, για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ο κίνδυνος διάλυσης της συμβίωσης είναι υψηλότερος από ότι των ομοφυλόφιλων ανδρών. Υπάρχει μια γενική τάση αύξησης όλων των τύπων γάμων (ίδιου φύλου, διαφορετικού φύλου) για τη περίοδο 1995-2012 στη Σουηδία (Kolk,2020).

2.2 Οι οικογένειες ίδιου φύλου και η απόκτηση παιδιού.

Η έννοια της οικογένειας, αναφέρεται σε κάθε αλληλεπίδραση δύο ή περισσότερων ατόμων που έχουν συνδεθεί με σχέσεις αναπαραγωγής, τεκνοθεσίας ή συγκατοίκησης και

αναλαμβάνουν ευθύνες από κοινού, όπως συναισθηματική φροντίδα και στοργή, «κοινωνικοποίηση των παιδιών», δημιουργία και διαμοιρασμό αγαθών (Collins,2017). Η οικογένεια είναι ένας θεσμός που αναπτύσσεται ταυτόχρονα με την κοινωνία, για παράδειγμα κοινωνίες που θεωρούνται παραδοσιακές παρατηρείται να κινούνται προς νέες αξίες και μοντέλα. Αυτό είναι αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης, της αστικοποίησης, της αυξημένης γνώσης και εκπαίδευσης, της παγκοσμιοποίησης κ.ά. (Farris,2020). Στη σύγχρονη μετανεωτερική εποχή, συνυπάρχουν ταυτόχρονα διαφορετικά μοντέλα οικογενειών, δημιουργώντας νέες συνθήκες προσαρμογής και κοινωνικοποίησης για τα παιδιά. Θεωρείται πως κάποιοι από τους βασικούς λόγους ύπαρξης της οικογένειας είναι η ασφάλεια, η ανατροφή και η φροντίδα των νέων μελών, για αυτό το λόγο είναι σημαντική η οικογένεια σε οποιαδήποτε μορφή ή σχήμα βρίσκεται (Νικολάου,2022). Η οικογένεια είναι ένα συνονθύλευμα συστημάτων. Μπορεί να θεωρηθεί ως κοινωνικό σύστημα, πολιτισμικό σύστημα, βιολογικό σύστημα, σύστημα επικοινωνίας κ.ά. Οι ενήλικες πιθανόν να έχουν ή να μην έχουν παιδιά (με τα οποία να ενώνονται με βιολογικούς ή νομικούς δεσμούς ή άλλους δεσμούς), ένα ζευγάρι μπορεί να συνδέεται ή να μη συνδέεται με γάμο, ακόμη μπορεί να διαμένουν μαζί αλλά και χωριστά για λόγους μετακίνησης. Τα ενήλικα άτομα ενδεχομένως να έχουν ή όχι ερωτικά/σεξουαλικά/ρομαντικά αισθήματα μεταξύ τους, η συγκεκριμένη σχέση μπορεί να έχει ή να μην έχει συναισθήματα που αναγνωρίζονται ως θετικά από την ευρύτερη κοινωνία όπως αγάπη, εκτίμηση, έλξη κ.ά. (Collins,2017). Ως οικογένειες ουράνιο τόξο, χαρακτηρίζονται τα άτομα που ανήκουν στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα (Λεσβίες, Γκέι Αμφιφυλόφιλοι, τρανς, κουίρ, διεμφυλικό άτομα κ.ά.) και την άμεση οικογένειά τους όπως σύντροφος ή παιδί και συνδέονται με νομικό, βιολογικό ή άλλο τρόπο (Michaels,2023).

Η τεκνοποίηση, είναι μια προσωπική αναπτυξιακή ανάγκη ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού και συνήθως εξαρτάται ευρέως από θεσμικές και δομικές συνθήκες. Σε έρευνες που αφορούσαν τις στάσεις και τις αντιλήψεις γκέι αντρών σχετικά με την αναπαραγωγή έχει εντοπιστεί συσχέτιση ανάμεσα στην επιθυμία τεκνοποίησης και σε άλλους εξωτερικούς παράγοντες, π.χ. συστημικών πολιτικών και πολιτισμικών παραγόντων. Συγκεκριμένα πέρα από κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες όπως το φύλο, η φυλή, η ηλικία ή η κοινωνική τάξη έχει διαπιστωθεί πως οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιθυμία τεκνοποίησης χωρίζονται σε προσωπικούς (εσωτερικευμένη, ομοφοβία και εξωστρέφεια) σχεσιακούς (κίνητρα συντρόφων και κοινωνική στήριξη) και πλαισιακούς (συνθήκες εργασίας επαφή με άλλες κοινότητες σεξουαλικών μειονοτήτων και γνώση για τους νόμους). Φαίνεται πως οι κοινωνικές στάσεις και οι αλλαγές του συστήματος έχουν επιρροή στην πρόθεση τεκνοποίησης (Chan,2023). Όσον αφορά τις οικογένειες ίδιου φύλου,

την ποιότητα γονικής μέριμνας και της σχέσης ανάμεσα στο τέκνο και τους γονείς παρατηρείται μια ομαλή ανάπτυξη των παιδιών, χωρίς να διαταράσσονται πτυχές της προσωπικότητάς τους και δίχως να επηρεάζεται η σεξουαλική ταυτότητα των παιδιών. Η Διεθνής Ένωση λεσβιών και Ομοφυλόφιλων ατόμων (ILGA) μια παγκόσμια οργάνωση που περιλαμβάνει τοπικές και εθνικές ομάδες που παλεύουν για την προώθηση των ίσων δικαιωμάτων των LGBTQIA+ ατόμων αναφέρει μεταξύ άλλων πως η εμπειρία της συζυγικής ή της γονικής διαδικασίας στα ομοφυλόφιλα άτομα είναι αρκετά διαφοροποιημένη σε παγκόσμιο επίπεδο (Morais,2021). Σε παλαιότερη έρευνα του 2016, σχετικά με τις κοινωνικές στάσεις απέναντι στην τεκνοθεσία από ομοφυλόφιλα άτομα στην Ευρώπη, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ουκρανία και άλλες χώρες εξέφρασαν τα χαμηλότερα ποσοστά υποστήριξης της τεκνοθεσίας από ομοφυλόφιλα άτομα. Άλλες χώρες όπως η Ολλανδία και η Σουηδία είχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά υποστήριξης (Takács,2016). Χρειάζεται να επισημανθεί, πως οι μεγάλες νίκες για τη νομική ισότητα στο γάμο του 21ου αιώνα συχνά δεν μεταφράζονται στην ελευθερία και την ισοτιμία των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην καθημερινή τους ζωή (Kennedy & Dalla, 2020).

Πέρα από τη διαδικασία της τεκνοθεσίας υπάρχουν και οι τεχνικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (ΥΑ) για τα ζευγάρια ίδιου φύλου. Τα ανδρικά ζευγάρια χρειάζονται δότη ωαρίου και παρένθετη μητέρα, ενώ τα λεσβιακά ζευγάρια δότη σπέρματος. Για τα λεσβιακά ζευγάρια υπάρχουν δύο βασικοί μέθοδοι οι οποίοι είναι ασφαλείς, η ενδομήτρια σπερματέγχυση (ΕΣ) και η εξωσωματική γονιμοποίηση (ΕΓ) με δωρεά σπέρματος. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάστηκε μια νέα μέθοδος (ROPA) υποδοχή ωαρίων από τη σύντροφο κατά την οποία και τα δύο μέλη ενός λεσβιακού ζευγαριού μπορούν να είναι βιολογικές μητέρες, η συγκεκριμένη μέθοδος επιτρέπει και στα δύο μέλη να έχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία αναπαραγωγής. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας το ωάριο της μιας συντρόφου (δότριας) γονιμοποιείται με δωρεά σπέρματος και το έμβρυο που προκύπτει τοποθετείται στη μήτρα της άλλης συντρόφου της λεγόμενης «μητέρας κύησης» (Ceschin,2023). Σε έρευνα του 2017 προκύπτουν δύο θεματικές προβληματισμού σχετικά με την απόφαση δημιουργίας οικογένειας με τεχνική υποβοηθούμενης γονιμοποίησης: α) τη θεραπεία γονιμότητας και β) την οργάνωση της ζωής της οικογένειας μετά τη σύλληψη με δότη (Somers,2017). Οι τεχνικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής χωρίζονται σε δύο φάσεις, την εξωσωματική ή αποσωματοποιημένη φάση και την επαναφυσικοποίηση, δηλαδή η κυοφορία και ο τοκετός. Οι επικριτές των τεχνιτών μεθόδων αναπαραγωγής αναφέρονται στην ηθικότητα και φυσικότητα των συγκεκριμένων μεθόδων. Δηλαδή κατά πόσο ορθό και ηθικό είναι η «εργαλιοποίηση» του γυναικείου σώματος και η διάκριση μεταξύ των ιστορικά

εγγεγραμμένων τύπων της μητρότητας, τη βιολογική (σύλληψη, κυοφορία, τοκετός) και την κοινωνική (ανατροφή, φροντίδα). Η φεμινιστική κριτική αναφέρεται στην αποσύνδεση των βιολογικών και φυσικών διαστάσεων από τη γυναικεία ταυτότητα. Τονίζουν ακόμη την υποβάθμιση του βιολογικού και ψυχοσωματικού δεσμού που δημιουργείται στην εγκυμοσύνη (Ρεθυμνιωτάκη,2016). Στην Ελλάδα με το Ν5089/24 επιτρέπεται η παρένθετη μητρότητα μόνο για τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, εξαιρώντας τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια (Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας,2024).

Οι γονείς και τα παιδιά σε ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες επηρεάζονται διεθνώς από διάφορες νομικές αλλαγές και ανακατατάξεις που αναφέρονται στο σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων, το οποίο μπορεί να αφορά νόμους που να κάνουν αποδεκτές τις ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες ή από την άλλη να είναι εντελώς απαγορευτικό και άλλοτε να θεωρείται ποινικό αδίκημα, αυτό διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η ζωή μέσα σε ένα εχθρικό και αμφιλεγόμενο νομικό και κοινωνικό περιβάλλον πιθανόν να συμβάλει σε ψυχολογική πίεση, αναστάτωση της οικογενειακής δομής και προβλήματα στην ανάπτυξη του παιδιού (Siegel,2021). Οι οικογένειες ίδιου φύλου, βιώνουν διακρίσεις και ομοφοβία, για αυτό χρειάζεται να εφαρμόζουν στρατηγικές πρόληψης που θα αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα της οικογενειακής τους δομής και να εκπαιδεύουν τα παιδιά τους για να μπορούν να εντοπίζουν και να διαχειρίζονται πιθανές προκλήσεις. Ωστόσο, η ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα διαπιστώνεται ότι είναι αποτελεσματικός συντελεστής κοινωνικοποίησης για τα παιδιά τους. Δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην κοινωνικοποίηση των παιδιών σε ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες, σε σχέση με τις ετεροφυλόφιλες (Oakley,2017).

2.3 Οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.

Αυτή τη στιγμή, 38 χώρες παγκοσμίως έχουν νομιμοποιήσει το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου. Οι χώρες που προστέθηκαν πρόσφατα σε αυτή τη λίστα είναι το Λιχτενστάιν όπου ο γάμος ομοφυλόφιλων ατόμων ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2025 και η Ταϊλάνδη όπου ο νόμος τέθηκε σε ισχύ στις 22 Ιανουαρίου 2025. Μαζί με την Ελλάδα το 2024 και η Εσθονία, έκανε νόμιμο το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου (HRC, 2025).

Στις ΗΠΑ, ύστερα από την εκλογή νέας κυβέρνησης θεσπίστηκαν νέα μέτρα που άλλαξαν την πολιτική στάση της Αμερικής σε διάφορα ζητήματα. Το λεγόμενο Project 2025 επηρεάζει άμεσα τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και οικογενειών με μια σειρά περιοριστικών μέτρων που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη, την εργασία και γενικά την ποιότητα διαβίωσής τους στη χώρα. Το έργο περιλαμβάνει νέα μέτρα

που ανατρέπουν τα δικαιώματα περί ισότητας και ισοτιμίας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και ιδιαίτερα για τα τρανς άτομα ή άλλες ταυτότητες φύλου, καθώς δεν αναγνωρίζονται πλέον στην Αμερική. Μειώθηκαν οι χρηματοδοτήσεις για προγράμματα προστασίας και προώθησης των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, αφαίρεση τακτικών φιλικών προς φυλοδιαφορετικά άτομα και κατάργηση αρκετών σωματείων/οργανώσεων υπέρ των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων. Στις ΗΠΑ, πολλές οργανώσεις που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και προωθούν τη δημοκρατία και την ισοτιμία καταδικάζουν αυτού του είδους πολιτικές (NASW, 2025).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την επιθυμία για γονεϊκότητα

Η επιθυμία των σεξουαλικών μειονοτήτων για απόκτηση τέκνου, εξαρτάται από τις αντιλήψεις που έχουν για τη δημιουργία οικογένειας, την προσβασιμότητα, το υποστηρικτικό περιβάλλον και γενικότερα τους περιορισμούς στο εργασιακό περιβάλλον,

τις νομικές συνθήκες και τα υγειονομικά συστήματα. Οι νέοι γονείς επιδιώκουν να διατηρήσουν ορισμένα «κοινωνικά πρότυπα» όπως οικονομική σταθερότητα και μονογαμική σχέση, ώστε να μεγαλώσουν τα παιδιά τους, ενώ ταυτόχρονα αμφισβητούν αυτή την ετεροκανονική συνθήκη και προωθούν την ισότητα των φύλων. Φαίνεται πως η γεωγραφική θέση συσχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ευκαιρία που έχει ένα ομοφυλόφιλο άτομο να γίνει γονέας, αλλά και με τη νομική του προστασία. Η έρευνα αναδεικνύει, πως ακόμη κι αν η τεκνοθεσία είναι ένα νόμιμο δικαίωμα για λεσβίες και γκέι άτομα οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις που βιώνουν είναι ένα εμπόδιο για τη γονεϊκότητα. Σε παλαιότερες έρευνες έχει προκύψει πως Κοινωνικοί Λειτουργοί με ομοφοβικές στάσεις και κατ΄επέκταση οι οργανισμοί διστάζουν να τοποθετήσουν ένα παιδί σε ένα ζευγάρι ίδιου φύλου. Τα ομοφυλόφιλα άτομα που είναι ήδη γονείς ή επιθυμούν να γίνουν γονείς βιώνουν στίγμα και κοινωνική απαξίωση, διότι δεν ταιριάζουν με τις κοινωνικές προσδοκίες και το «παραδοσιακό μοντέλο» μητέρα-πατέρας-παιδί (Park, 2020). Σε παγκόσμια κλίμακα τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα βιώνουν στίγμα που κυμαίνεται από ήπιες εκδηλώσεις όπως η κοινωνική απόρριψη ή άρνηση ευκαιριών εργασίας και η κακή ή ανεπαρκής υγειονομική περίθαλψη, έως ακραίες εκδηλώσεις όπου αναφέρονται σε πράξεις βίας. Το στίγμα έχει αναγνωριστεί ως βασική αιτία των κοινωνικών ανισοτήτων. Σε σύγκριση με άλλες ομάδες λ.χ.
φυλετικές μειονότητες τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δεν μοιράζονται συχνά την ταυτότητά τους με την οικογένεια καταγωγής, με αποτέλεσμα να βιώνουν μόνα τους συνθήκες καταπίεσης και περιθωριοποίησης. Η διαδρομή της δημιουργίας οικογένειας για ένα κουίρ ζευγάρι ξεκινάει με την επιθυμία για παιδί και στη πορεία η βοήθεια από το κοντινό περιβάλλον καθίσταται επιτακτική. Ο προγραμματισμός και στη συνέχεια ο ερχομός ενός παιδιού είναι σημαντικές στιγμές για τη ζωή της οικογένειας, οπότε οι νέοι γονείς στρέφονται προς τις οικογένειες καταγωγής ή τους φίλους. Είναι σημαντικό για την ευημερία της νέας οικογένειας η οικογένεια καταγωγής να αναγνωρίζει και να κατανοεί τις ανάγκες και τη σπουδαιότητα της ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειας (Antila,2024). Σε παλαιότερη έρευνα του 2008, προκύπτει πως η ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών σε λεσβιακές οικογένειες δεν αποκλίνει από αυτές των στρέιτ οικογενειών, είναι εξίσου ομαλές. Τονίζουν όμως τις διαφορετικές εμπειρίες στιγματισμού που μπορεί να διαφοροποιήσουν την προσαρμογή του παιδιού σε μια οικογένεια ίδιου φύλου. Η επιρροή του στίγματος μπορεί να μειωθεί προσαρμόζοντας ορισμένους προστατευτικούς παράγοντες όπως η υγιή σχέση του παιδιού με τους γονείς του, η αναγνώριση και αποδοχή από τους συνομηλίκους και η επαφή του παιδιού με άλλα παιδιά ομοφυλόφιλων οικογενειών. Σε αναφορές λεσβιών που επιθυμούσαν να γίνουν μητέρες ένας συχνός αποτρεπτικός παράγοντας είναι η ανατροφή ενός παιδιού σε μια ετεροκανονική και

σκληρή πραγματικότητα για ένα παιδί που ανήκει σε μια οικογένεια σεξουαλικής μειονότητας (Bos,2008).

Οι Tate και Patterson (2019), μελέτησαν τις στάσεις λεσβιών στη γονεϊκότητα με βάση εμπειρίες που έχουν με βρέφη και παιδιά. Προκύπτει ότι οι λεσβίες έχουν χαμηλότερα κίνητρα για τη γονεϊκότητα, με βάση των εμπειριών τους με παιδιά. Οι λεσβίες φαίνεται να έχουν περισσότερες αρνητικές αντιλήψεις για τα παιδιά από ότι οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Οι λεσβίες ανέφεραν χαμηλότερες φιλοδοξίες γονεϊκότητας από τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Οι λεσβίες έχουν λιγότερες πιθανότητες να εκφράσουν την επιθυμία τους να γίνουν μητέρες από τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Αυτό μπορεί να οφείλεται είτε σε εξωτερικούς παράγοντες όπως διακρίσεις, ανεπαρκές υποστηρικτικό περιβάλλον, είτε σε εσωτερικούς παράγοντες όπως εσωτερικευμένη ομοφοβία ή μειονοτικό στρες. Η οικονομική επιβάρυνση της απόκτησης παιδιού είτε αυτό είναι τεκνοθεσία, είτε τεχνητή γονιμοποίηση, φαίνεται πως επιδρά αρνητικά στην επιθυμία των γυναικών να γίνουν μητέρες. Σε πρόσφατη έρευνα του 2024, η υποστήριξη που λαμβάνουν νέοι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς στα πλαίσια απόκτησης/ύπαρξης παιδιού διακρίνεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, την υποστήριξη από κρατικούς/τοπικούς φορείς και από οικογένεια/προσωπικούς φορείς. Στους κρατικούς φορείς συμπεριλαμβάνεται το κράτος και οι ΜΚΟ και άλλοι φορείς, ενώ στην οικογένεια/προσωπικοί φορείς, το οικογενειακό περιβάλλον και οι φίλοι. Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες εξέφρασαν θεσμικές διακρίσεις και έλλειψη προσβασιμότητας σε κρατικές παροχές σε σχέση με ετεροφυλόφιλα ζευγάρια/άτομα. Όσον αφορά την υποστήριξη από ΜΚΟ αναφέρθηκε πως βοήθησε τα άτομα να εξισορροπήσουν τα συναισθήματά τους, να αποδεχτούν ορισμένες καταστάσεις και ταυτόχρονα ενίσχυσε την αίσθηση συλλογικότητας. Ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο στη συγκεκριμένη έρευνα, είναι πως από την ανάλυση μητρώου προέκυψε πως το 67% των οικογενειών καταγωγής των συμμετεχόντων έδειξαν να αποδέχονται περισσότερο τη σχέση ίδιου φύλου μετά τη γέννηση ενός παιδιού. Είναι ωφέλιμο να ειπωθεί πως η απόκτηση παιδιού, αναζωπύρωσε δύο τύπων αντιδράσεων, την πλήρη αποδοχή και «κανονικότητα» της οικογένειας ή την πιο αρνητική στάση της οικογένειας καταγωγής. Το μεγαλύτερο ποσοστό 78% του δείγματος της συγκεκριμένης έρευνας εκδήλωσε θετικές εμπειρίες και έντονη υποστήριξη από το φιλικό περιβάλλον. Η έρευνα παρουσιάζει κρατικές διακρίσεις, διακρίσεις στην προσβασιμότητα της Ιατρικής Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, αυξημένο γενικευμένο άγχος, σχετικά με την ένταξη του παιδιού και της οικογένειας στην κοινωνία, αλλά και στο σχολικό περιβάλλον και φυσικά τα νομικά κενά που δημιουργούν πρακτικές δυσκολίες στους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς (Πεντάρης,2024).

3.2 Νομοθεσία και δικαιώματα ομοφυλόφιλων ατόμων στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια, το νομικό πλαίσιο σχετικά με τις οικογένειες ουράνιο τόξο γίνεται όλο και πιο ρευστό, με αποτέλεσμα οι γκέι και λεσβίες γονείς να βιώνουν την αβεβαιότητα για την νομική και κοινωνική τους ισχύ. Παρόλο που τα ομοφυλόφιλα άτομα έχουν μια αυξημένη ευκαιρία στη γονεϊκότητα, φαίνεται πως αυτό δεν εφαρμόζεται σε όλες τις σεξουαλικές μειονότητες (Park,2020). Όταν αναφέρεται η νομική αναγνώριση των οικογενειών ίδιου φύλου, τεκμηριώνεται: α) η διαπίστωση ύπαρξης σχέσης μεταξύ δύο ατόμων ίδιου φύλου, είτε νομικά, είτε κοινωνικά και β) η διαπίστωση της σχέσης του γονέα με το παιδί. Στην περίπτωση που η σχέση δύο προσώπων ίδιου φύλου αναγνωρίζεται νομικά υπάρχουν σημαντικά πλεονεκτήματα όπως φορολογική μείωση, κληρονομικά δικαιώματα και ασφαλιστικές διευκολύνσεις. Επίσης, η αναγνώριση της σχέσης του γονέα με το τέκνο είναι εξίσου σπουδαία, γιατί προσφέρει οικονομικούς και γραφειοκρατικούς πόρους και διευκολύνσεις, αν δεν υπάρχει αναγνώριση της σχέσης γονέα με το παιδί του, μπορεί να προκύψουν ζητήματα με το σχολείο (υπογραφές σε σημαντικά έγγραφα) ή εμπόδια στην υγειονομική περίθαλψη του παιδιού (Siegel,2021).

Ο ν5089/24 που ψηφίστηκε στις 15 Φεβρουαρίου του 2024 δίνει το δικαίωμα σε άτομα ίδιου φύλου να συνάψουν πολιτικό γάμο, ρυθμίζει σχέσεις εργατικού δικαίου για την προστασία των συζύγων και γονέων ίδιου φύλου, επεκτείνει μέτρα που αφορούν την ισότιμη μεταχείριση, προσθέτει ειδικές διατάξεις με στοιχεία αλλοδαπότητας και διευκρινίζει ορισμένες διατάξεις που σχετίζονται με τη γονική ικανότητα των συζύγων (Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας,2024). Το 2008 με τον ν3719 ήταν η πρώτη φορά που εισηγήθηκε νόμος για το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης προσώπων ίδιου φύλου και αναφερόταν σε φορολογικές ελαφρύνσεις, κληρονομικά δικαιώματα, ασφαλιστικά κ.ά. (Νικολάου,2022). Ο νόμος 5089/24 νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ προσώπων ίδιου φύλου και διευκολύνει την τεκνοθεσία από άτομα ίδιου φύλου, ρυθμίζει ζητήματα εργατικού δικαίου για τη διαφύλαξη των ομοφυλόφιλων συζύγων και γονέων, εισάγει διατάξεις για την προστασία από διακρίσεις και παρεμβαίνει για τη διευκόλυνση σχέσεων αλλοδαπότητας. Όμως, αφήνει αρκετά κενά κατά την εφαρμογή του, δεν εφαρμόζει τη πλήρη ισότητα των μη βιολογικών γονέων, δεν αναγνωρίζει μη δυαδικές έμφυλες ταυτότητες, αναγνωρίζει μόνο τη μονογαμία και δεν παρέχει ίση πρόσβαση στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή με παρένθετη μητέρα (Διεθνής Αμνηστία, 2024).

Παρακάτω, θα αναφερθούν στοιχεία από το λεγόμενο χάρτη ουράνιο τόξο, ο οποίος κατατάσσει 49 χώρες της Ε.Ε με βάση νομικές και πολιτικές πρακτικές για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα :

Η Μάλτα είναι στην πρώτη θέση της κατάταξης με 87 βαθμούς και ακολουθούν, η Ισλανδία με 83 βαθμούς, το Βέλγιο, στην τρίτη θέση με 78 βαθμούς και στην έβδομη θέση η Ελλάδα με 70 βαθμούς.

- Η Ρωσία και το Αζερμπαϊτζάν βρίσκονται στο τέλος του πίνακα με 2%, ενώ η Τουρκία έχει 5 βαθμούς.
- Σε 21 χώρες επιτρέπεται ο γάμος ατόμων ίδιου φύλου.
- Σε 18 χώρες τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν έχουν καμία νομική προστασία.
- Σε έξι χώρες επιτρέπεται η απόκτηση παιδιού από ομοφυλόφιλα άτομα.
- Μόνο η Γερμανία, η Ελλάδα, η Μάλτα, η Ισλανδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία απαγορεύουν τις περιττές χειρουργικές επεμβάσεις σε μεσοφυλικά άτομα.
- Σε 11 χώρες τα τρανς άτομα έχουν νομική αναγνώριση φύλου.

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα βρίσκεται στο 97% της αποτελεσματικότητας, σε σχέση με τη νομοθεσία για τις διακρίσεις που αφορά, τη σεξουαλική ταυτότητα, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου. Στην κατηγορία των οικογενειακών δικαιωμάτων η Ελλάδα έχει 64% αποτελεσματικότητα, σε σχέση με τα νομικά δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, το δικαίωμα στο γάμο, στην τεκνοθεσία ή στη γονιμοποίηση με τεχνητή γονιμοποίηση και τη διαφάνεια. Τέλος, στην κατηγορία του Ασύλου, δηλαδή τη νομοθεσία που θέτει τα ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτηριστικά ως κριτήρια αναζήτησης Ασύλου, η Ελλάδα έχει 33% αποτελεσματικότητα (Rainbow map, 2024).

Το 2014 στην Αγία Πετρούπολη της Ρωσίας καταγράφηκε μια ομοφοβική επίθεση ακραίας εκδήλωσης βίας προς ένα ζευγάρι λεσβιών επειδή κρατήθηκαν χέρι-χέρι. Παρόλο που έκαναν μεγάλες προσπάθειες με τις Αρχές απόδοσης δικαιοσύνης της χώρας τους αυτό δεν ήταν αρκετό και τελικά το 2020 έκαναν προσφυγή στην Επιτροπή του ΟΗΕ για την εξάλειψη των διακρίσεων των γυναικών κατά της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Η πρώτη καταγγελία που επικύρωσε η επιτροπή (CEDAW) ήταν αυτή η υπόθεση. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η επιτροπή καθιέρωσε για πρώτη φορά το δικαίωμα στη μη διάκριση, λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού το 1994 (Simm,2020). Η Σύμβαση των Ενωμένων Εθνών για την καταπολέμηση κάθε είδους διάκρισης κατά των γυναικών (CEDAW) ανήκει σε μια από τις πρώτες συνθήκες για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Το δικαίωμα της μη διάκρισης, λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού καταχωρήθηκε από το 1994 από την

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (Simm,2020). Βέβαια, χρειάζεται να επισημάνουμε, πως οι μεγάλες νίκες για τη νομική ισότητα στο γάμο του 21ου αιώνα συχνά δεν μεταφράζονται στην ελευθερία και την ισοτιμία των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην καθημερινή τους ζωή (Kennedy & Dalla, 2020).

Από τη στρατηγική για την προώθηση της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2020-2025), διαπιστώθηκε στην έκθεση προόδου που δημοσιεύθηκε το 2023, πως εξακολουθούν να υπάρχουν διακρίσεις και μίσος προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα σε Ευρωπαϊκές χώρες. Ορισμένα από τα μέτρα που λαμβάνουν για την προστασία των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων είναι οι νομικές συστάσεις προς χώρες που δεν συμμορφώνονται και εμφανίζουν ακραίες ρητορικές μίσους και διάκρισης, επιδιώκουν, επίσης, να ενσωματωθούν και άλλες χώρες στη θεσμική ισότητα όπως ο γάμος και η αναγνώριση γονεϊκών δικαιωμάτων και η οικονομική στήριξη οργανώσεων που προωθούν την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ όπως: Η Ευρωπαϊκή Περιφέρεια της Διεθνούς Ένωσης Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων, Διεμφυλικών και Μεσοφυλικών Ατόμων (ILGA), Διεθνής Οργάνωση Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων, Διεμφυλικών, κουίρ Νέων και φοιτητών (ILGYO), η Διεμφυλική Ευρώπη (TGEU), Οργάνωση Διεθνής Μεσοφυλικής Ευρώπης (OII Europe) κ.ά. Στην Ευρώπη οι πολίτες της κάθε χώρας δικαιούνται να προσφύγουν νομικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση αν το δίκαιο της χώρας τους δεν ανταποκρίνεται σε εκείνους (European Commission, 2025).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Κριτικές προσεγγίσεις στην Κοινωνική Εργασία και πρακτικές με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες

4.1 Κριτική Κοινωνική Εργασία

Η Κριτική Κοινωνική Εργασία επεξεργάζεται, ερμηνεύει και εξετάζει τις δομικές συνθήκες οι οποίες συμβάλουν στη δημιουργία και διαιώνιση των κοινωνικών προβλημάτων. Η

βασική δέσμευση της συγκεκριμένης προσέγγισης είναι η ανάδειξη της κοινωνικής αδικίας. Στην ομπρέλα της Κριτικής Κοινωνικής Εργασίας συμπεριλαμβάνονται και άλλες προσεγγίσεις όπως η Ριζοσπαστική Κ.Ε, η Φεμινιστική Κοινωνική Εργασία, η Μαρξιστική Κοινωνική Εργασία, η Αντικαταπιεστική Κοινωνική Εργασία κ.ά. Οι κεντρικές αξίες των προσεγγίσεων αναφέρονται στην αλληλεγγύη και ενεργή υποστήριξη των μειονοτικών ομάδων, την κατανόηση της διαφορετικής θέσης και εξουσίας μεταξύ των χρηστών των υπηρεσιών και των επαγγελματιών, την αντίληψη των διαφορετικών εμπειριών των ανθρώπων, λόγω (κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών) συνθηκών και τη δέσμευση για την κοινωνική αλλαγή και αναγνώριση των σχέσεων εξουσίας (Healy,2022).

Η Αντικαταπιεστική Κοινωνική Εργασία, αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 80΄ από Βρετανούς μελετητές. Αξιολογεί και προτεραιοποιεί τα βιώματα και τις εμπειρίες των καταπιεσμένων ομάδων και λειτουργεί με γνώμονα τις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ορισμένες παραδοχές της συγκεκριμένης προσέγγισης είναι η αναγνώριση όλων των ειδών καταπίεσης ως επιβλαβείς και πως οι άνισες σχέσεις εξουσίας δημιουργούν την καταπίεση. Υποστηρίζεται πως οι γυναίκες καταπιέζονται από τους άνδρες, οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά από τους ενήλικες, τα άτομα με αναπηρία από τους μη έχοντες αναπηρία κλπ. (Healy,2022). Η Dominelli (2002), αναφέρεται στην καταπίεση ως σχέση εξάρτησης και εξουσίας που διαχωρίζει τους ανθρώπους σε «ανώτερα» σύνολα και «κατώτερα» σύνολα ανθρώπων. Οι λεγόμενες κυρίαρχες ομάδες περιφρονούν τα χαρακτηριστικά και τις συνεισφορές των ομάδων που θεωρούνται υποδεέστερες. Κατά τη δημιουργία της σχέσης κυριαρχίας η κυρίαρχη ομάδα προσπαθεί να τους κρατήσει ανενεργούς χωρίς τη δυνατότητα δράσης ή τη δυνατότητα αλλαγής της κατάστασής τους, ως αποτέλεσμα οι υποδεέστερες ομάδες να θεωρούνται παθητικές, χωρίς πιθανότητες αλλαγής της κατάστασής τους. Αυτές οι κυρίαρχες ομάδες επιδιώκουν μέσα από συστήματα κοινωνικού ελέγχου να μετριάσουν τις δράσεις των «κατώτερων» ομάδων, με τη δικαιολογία ότι η κυρίαρχη ομάδα τις οριοθετεί ως νόμιμες.

Η αντικαταπιεστική Κοινωνική Εργασία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο συνδέονται και εργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί με τα άτομα, τις κοινότητες και τα συστήματα. Όπως έχει διαμορφωθεί ο κόσμος η καταπίεση και οι σχέσεις εξουσίας δημιουργούν ανισότητες που επηρεάζουν άμεσα τους ευάλωτους πληθυσμούς. Η συγκεκριμένη πρακτική παρέχει σημαντικά εργαλεία και δεοντολογία για τη στήριξη αυτών των ευάλωτων πληθυσμών, μέσα από προσεγγίσεις που αντιτίθενται στις καταπιέσεις και τις διακρίσεις οι Κοινωνικοί Λειτουργοί στοχεύουν στην άρση των ανισοτήτων, στη μείωση των διακρίσεων και την αντίσταση των συστημικών εμποδίων που διογκώνουν τη

καταπίεση. Σε συνάρτηση με άλλες πιο «παραδοσιακές» προσεγγίσεις που ενθαρρύνουν έμμεσα τις άνισες σχέσεις η καταπολέμηση της καταπίεσης στην Κοινωνική Εργασία επιδιώκει να ενδυναμώσει τις ευάλωτες ομάδες αναγνωρίζοντας και επιλύοντας τα εμπόδια που υπάρχουν. Είναι απαραίτητο, να αναφερθεί η διαφορά μεταξύ της αντικαταπιεστικής πρακτικής και αυτής της πρακτικής κατά των διακρίσεων. Η πρακτική κατά των διακρίσεων αναφέρεται ρητά στην πρόληψη και αντιμετώπιση των διακρίσεων, με βάση χαρακτηριστικών της ταυτότητας όπως φύλο, φυλή, σεξουαλικός προσανατολισμός, αναπηρία και ηλικία. Οι δύο αυτές πρακτικές έχουν κοινό στόχο, την προώθηση της ισότητας, η AOP (Anti-Oppressive Practice) δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην αντιμετώπιση των συστημικών εμποδίων που διαιωνίζουν την ανισότητα. Ένα παράδειγμα θα ήταν η άρνηση υπηρεσιών σε ένα ομοφυλόφιλο ή τρανς άτομο, στο οποίο η παρέμβαση της αντικαταπιεστικής κοινωνικής εργασίας θα ήταν η αναγνώριση του συστημικού ρατσισμού που προϋπάρχει και επιτρέπει αυτές τις συνθήκες (Social Work Portal, 2024).

4.2 Η Queer θεωρία

Η Queer θεωρία, εντάχθηκε για πρώτη φόρα ως ακαδημαϊκός όρος από τα τέλη του 1980 στις σπουδές φύλου κυρίως στις ΗΠΑ. Το συγκεκριμένο κριτικό ρεύμα, αμφισβητεί τις παραδοσιακές αντιλήψεις γύρω από το φύλο και τη σεξουαλικότητα οι οποίες καταχωρούνται συνήθως στο δίπολο (άντρας-γυναίκα, ετεροφυλόφιλος-ομοφυλόφιλος). Δεν αναφέρεται μόνο στις προσωπικές ταυτότητες αλλά και στους κοινωνικούς θεσμούς που συντηρούν, επιβάλουν και διαιωνίζουν τις αντιλήψεις του δίπολου. Παραδείγματος χάρη θεσμοί όπως η οικογένεια, το σχολείο, το κράτος ή η εκκλησία ορίζουν τι είναι «φυσιολογικό» ή «αποδεκτό» σχετικά με τις ταυτότητες φύλου και το σεξουαλικό προσανατολισμό. Ο όρος Queer έχει διττή χρήση τόσο στον ακαδημαϊκό, όσο και στον κοινωνικό τομέα (Ρεθυμνιωτάκη,2016). Πριν από έναν αιώνα χρησιμοποιούταν υποτιμητικά, πλέον έχει ανακτηθεί και είναι ένας όρος υπερηφάνειας. Μέχρι το 1990 ο όρος είχε διαχωριστική χρήση από τις υπόλοιπες κατηγορίες ταυτότητας και σεξουαλικού προσανατολισμού. Πλέον η λέξη queer έχει ένα διαφορετικό νόημα, συχνά αναφέρονται ως άτομα τα οποία δεν επιθυμούν την κατάταξη τους σε καμία κατηγορία φύλου. (Simm,2020). Σήμερα γίνεται κατανοητό ως ένας όρος ομπρέλα που φιλοξενεί «πολιτισμικά περιθωριακές αυτοκατανοησεις της σεξουαλικότητας». Η συγκεκριμένη θεωρία επιδιώκει να ανατρέψει τις «αυτονόητες» καθορισμένες αντιλήψεις κατανόησης και ερμηνείας για τις στερεοτυπικές ταυτότητες φύλου και σεξουαλικότητας. Αμφισβητεί την ιδέα ότι η

σεξουαλικότητα είναι «φυσική» ή «έμφυτη», αντιθέτως θεωρεί πως είναι κοινωνικά κατασκευασμένη. Γενικά, επικεντρώνεται στις ασύμφωνες σχέσεις μεταξύ βιολογικού φύλου (sex), κοινωνικού φύλου (gender) και τη σεξουαλική επιθυμία. Είναι ένας ανατρεπτικός όρος που εναντιώνεται στο «κανονικό», το «κυρίαρχο» ή το φυσιολογικό (Ρεθυμνιωτάκη,2016).

4.3 Παρεμβάσεις και πρακτικές στην Κοινωνική Εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες

Η ορατότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται και αντικατοπτρίζει τη νέα πραγματικότητα στην κοινωνία. Έχει καταγραφεί πως 5 εκατομμύρια παιδιά στην Αμερική μεγαλώνουν με έναν από τους δύο γονείς να αυτοπροσδιορίζεται ως ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο και πάνω από 170.000 παιδιά μεγαλώνουν μέσα σε μια οικογένεια ίδιου φύλου. Επίσης ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 15-19% των Διεμφυλικών ανθρώπων στις ΗΠΑ έχουν ανήλικο τέκνο. Ως εκ τούτου, οι πρακτικές που αντιμετωπίζουν και εξυπηρετούν αυτές τις οικογένειες στο σύστημα υγείας πρέπει να είναι προσαρμοσμένες /κατάλληλες για τις ανάγκες τους. Συνολικά, η παροχή υπηρεσιών υγείας χρειάζεται να εμπεριέχει κατανόηση και αναγνώριση των ξεχωριστών εμπειριών τους. Η εκπαίδευση και η ενημέρωση των επαγγελματιών γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, η χρήση ορθής ορολογίας και η συμπεριλιπτικότητα συνήθως οδηγεί σε μια πιο ποιοτική και ολοκληρωμένη υγειονομική εμπειρία, αλλά και τα πιο θετικά αποτελέσματα υγείας για όλους τους ωφελούμενους και τις οικογένειες. Στις ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες μπορούν να παρουσιαστούν παρόμοια θέματα όπως σε όλες τις οικογένειες πως αναπηρία, ψυχικής ασθένειας, εξάρτησης ή ενδοοικογενειακή βία (National LGBTQIA+ Health Education Center,2025).

<u>Ορισμένες πρακτικές που προωθούν την ισοτιμία και τη δικαιοσύνη στην Κοινωνική Εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες:</u>

1) Ενδυνάμωση της φωνής των ΛΟΑΤΚΙ+ κοινοτήτων (σύλλογοι/ομάδες), ώστε να μπορέσουν να στηρίξουν τα μέλη τους, να τους παρέχουν ασφαλή χώρο ύπαρξης. Οι κοινότητες παίζουν καθοριστικό ρόλο στις δράσεις που προωθούν τη δικαιοσύνη, την κοινωνική αλλαγή και την ενεργοποίηση των μελών τους. Ο ακτιβισμός στοχεύει στην αναγνώριση της ΛΟΑΤΚΙ+ ζωής και πραγματικότητας, στην αντιμετώπιση των διακρίσεων και της ομοφοβία/τρανσφοβίας προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Για τις μειονοτικές ομάδες η ορατότητα και η επικύρωση της ζωής τους ενθαρρύνει ιδιαίτερα την αξία της ύπαρξής τους (Zurbriggen & Capdevila, 2023). Στην Ελλάδα υπάρχουν ορισμένοι σύλλογοι/σωματεία που υπερασπίζονται και αναδεικνύουν τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών, ένα τέτοιο

παράδειγμα είναι η ΜΚΟ «Οικογένειες Ουράνιο Τόξο» που απευθύνονται σε γονείς και παιδιά που ανήκουν σε ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες, αλλά και σε άτομα που επιθυμούν να δημιουργήσουν τη δική τους οικογένεια και θέλουν ενημέρωση και στήριξη σε αυτό το βήμα (Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, 2025).

2) Εξασφάλιση ενός ασφαλή χώρου για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, στα πλαίσια της Κοινωνικής Εργασίας. Για να είναι ένα περιβάλλον ασφαλές τα άτομα λαμβάνουν αποδοχή, θετική συμπεριφορά και σεβασμό της ζωής τους, αναγνώριση και ενδυνάμωση της ταυτότητάς τους. Για να είναι ένα τέτοιο εγχείρημα αποτελεσματικό είναι απαραίτητη η εμπλοκή και εκπαίδευση για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, προσβασιμότητα στο ιατρικό ιστορικό των ωφελούμενων από άλλους οργανισμούς ώστε να μειώνεται η γραφειοκρατία και δημιουργία κατάλληλων υπηρεσιών για την υποστήριξη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων/οικογενειών. Ακόμη ένας παράγοντας που βοηθάει τη δουλειά των Κοινωνικών λειτουργών είναι η ολιστική προσέγγιση των ανθρώπων ως ολότητα, λαμβάνοντας υπόψιν όλες τις ταυτότητές του. Η αναγνώριση της διαφορετικότητας, η διαφορετική αντιμετώπιση και τη παροχή ευκαιριών είναι αυτό που δημιουργεί ισότητα. Παρακάτω θα εξηγηθεί η έννοια της διαθεματικότητας και η σημασία των διασταυρούμενων ταυτοτήτων. Η διαθεματικότητα περιγράφεται ως μια ανάλυση προσέγγισης που εξετάζει ταυτόχρονα τη σημασία και τις συνέπειες πολλαπλών κατηγοριών ταυτότητας όπως φύλο, φυλή, σεξουαλικό προσανατολισμό, αναπηρία κ.ά. Προέκυψε από τις παρατηρήσεις των αφροαμερικανίδων φεμινιστριών ότι οι ομάδες που επικεντρώνονται στην αμφισβήτηση των φυλετικών ανισοτήτων στην κοινωνία συχνά έδιναν προτεραιότητα στις ανησυχίες των αντρών έναντι των γυναικών και πως οι φεμινιστικές οργανώσεις έδιναν προτεραιότητα περισσότερο στις λευκές γυναίκες, έναντι εκείνων των μαύρων γυναικών (Zurbriggen & Capdevila,2023).

3) Είναι σημαντικό οι επαγγελματίες υγείας να εφαρμόζουν συμπεριληπτικές πρακτικές προς όλα τα άτομα ανεξαρτήτως ηλικίας και σεξουαλικής ή μη δραστηριότητας. Συχνά υπάρχει η προκατάληψη της ηλικίας, ότι δηλαδή τα άτομα που βρίσκονται στη Τρίτη ηλικία δεν έχουν σεξουαλική ζωή, μια τέτοια σκέψη αυτομάτως περιθωριοποιεί τους ΛΟΑΤΚΙ+ ηλικιωμένους από τις υπηρεσίες και τις δράσεις (Ιωακειμίδης,2012).

Ένας ακόμη τρόπος που διευκολύνει τη δουλειά με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες είναι η επιβεβαιωτική προσέγγιση, η οποία λαμβάνει υπόψη της τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η συγκεκριμένη πρακτική όχι μόνο αποδέχεται, αλλά επικυρώνει την ταυτότητα και τις εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και οικογενειών. Η διαφορά μεταξύ της αναγνώρισης και της επιβεβαίωσης προσδιορίζεται στο γεγονός πως η επιβεβαίωση σχετίζεται με την υποστήριξη, την ενδυνάμωση και την ολιστική προσέγγιση του ατόμου, λαμβάνοντας υπόψη

τις διακρίσεις, την ομοφοβία, την αμφιφοβία, την τρανσφοβίας και την ετεροκανονικότητα που βιώνουν, ενώ η αναγνώριση αφορά την αποδοχή και την παρατήρηση αυτής της ταυτότητας. Οι επαγγελματίες που χρησιμοποιούν αυτή την προσέγγιση έχουν μη καθοδηγητική στάση, δεν υποθέτουν και δεν προσπαθούν να ορίσουν την ταυτότητα του ωφελούμενου. Η επιβεβαιωτική πρακτική ξεκίνησε να εξαπλώνεται στα τέλη του 1980 και τα πρώτα ολοκληρωμένα εγχειρίδια προέκυψαν στις αρχές του 2000 (Παπαθανασίου, 2020). Οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν σημαντική θέση στη ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων στην πρακτική με τα οικογενειακά συστήματα και την πολιτική και νομική προστασία των κουίρ γονέων. Οι περισσότεροι ψυχολόγοι ή κοινωνικοί λειτουργοί θα συνεργαστούν με κάποια κουίρ οικογένεια. Ως πρώτη και βασική προϋπόθεση για τη συνεργασία με μια ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια είναι να αναγνωρίσουν οι επαγγελματίες πως η ποιότητα φροντίδας δεν έχει καμία σχέση με τη σεξουαλική ή έμφυλη ταυτότητα των γονέων. Άλλωστε, οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς είναι το ίδιο αποτελεσματικοί στη φροντίδα και συναισθηματική κάλυψη των παιδιών τους, όσο και τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Είναι απαραίτητο για την αποτελεσματικότητα των επαγγελματιών να επανεξετάσουν και να κατανοήσουν τις αντιλήψεις που έχουν για την οικογένεια. Στις αρμοδιότητες της επιβεβαιωτικής πρακτικής μπορεί να είναι η υποστήριξη των ατόμων που θέλουν να αποκτήσουν ένα παιδί, η αξιολόγηση της επιθυμίας απόκτησης παιδιού, η στήριξη των γονέων αφού αποκτήσουν το παιδί κ.ά. Ακόμα είναι χρέος των επαγγελματιών να ασκούν την εξουσία που έχουν προς όφελος των εξυπηρετούμενων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να λειτουργούν ως εκπρόσωποι και υποστηρικτές των νομικών και πολιτικών συμφερόντων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και οικογενειών (Mallon,2021).

Η Κριτική προσέγγιση προτείνει την αλλαγή του τρόπου επίλυσης των δομικών εμποδίων για την επίτευξη της ενδυνάμωσης των χρηστών δια μέσου δημιουργίας εναλλακτικών υπηρεσιών, τη συμμετοχή σε κοινωνικά κινήματα και τελικά μια διαφοροποιημένη πολιτική. Βασικός στόχος είναι η ενδυνάμωση των χρηστών των υπηρεσιών, ώστε να μπορούν να αντιτίθενται σε κοινωνικές δομές και να ενισχύσουν την ικανότητα να επιλύουν εμπόδια σε ατομικό, δομικό, θεσμικό και πολιτισμικό επίπεδο με κεντρική ιδέα την αυτονομία και τον έλεγχο της ζωή τους. Ενίσχυση της γνώσης της κοινωνικής πραγματικότητας και των λόγων της καταπίεσης μέσω της ενεργής συμμετοχής και εκπαίδευσης των χρηστών. Με τη κριτική συνειδητοποίηση οι άνθρωποι θα μπορούν να διακρίνουν την αλήθεια, τις πραγματικές αιτίες πίσω από τα κοινωνικά προβλήματα και να αποφευχθεί η αδράνεια και απάθεια. Η ιδέα πως ο ωφελούμενος είναι ο «ειδικός» για το

πρόβλημά του, οπότε η άποψή του είναι υψίστης σημασίας. Τέλος, η αλλαγή στην οργάνωση και την κατανομή εξουσίας σε θεσμικό επίπεδο για μεγαλύτερο έλεγχο από τους χρήστες των υπηρεσιών (Healy,2022).

Ακόμη, είναι καλό στα πλαίσια της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών, να εξετάζονται οι στάσεις και τα στερεότυπα γύρω από το τι είναι οικογένεια και γενικά τι ορίζεται ως «φυσιολογικό» και μη στο σύστημα που ονομάζεται οικογένεια. Είναι χρήσιμο να κατανοήσουμε πως δεν υπάρχει ένας μόνο τρόπος να πλαισιωθεί η έννοια της οικογένειας.

Όταν ένας κοινωνικός λειτουργός επιμένει σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο οικογένειας, μη αναγνωρίζοντας άλλα σχήματα και μοτίβα υπάρχει κίνδυνος διάκρισης και περιθωριοποίησης διαφορετικών ατόμων και οικογενειών που πιθανώς να μη συμπεριλαμβάνονται στις πεποιθήσεις τους. Αντιθέτως, μέσω της αναγνώρισης και επικύρωσης των διαφορετικών μορφών οικογενειών μπορεί να μειωθούν οι προκλήσεις που δυσκολεύουν την καθημερινότητα ορισμένων οικογενειών (Collins,2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΜΕΡΟΣ Β: Μεθοδολογία της έρευνας

5.1 Σκοπός της έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την απόκτηση τέκνου και σε δεύτερη φάση ποιοι είναι οι

παράγοντες που επηρεάζουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας στην Ελλάδα, με αφορμή το ν5089/24 και αν η νομιμοποίηση των δικαιωμάτων του γάμου και της τεκνοθεσίας έχει επηρεάσει την επιθυμία ή τις προσδοκίες των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών, αναφορικά με τη δημιουργία οικογένειας.

5.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

- Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το νέο νομικό πλαίσιο που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου;
- Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την τεκνοθεσία στην Ελλάδα;
- Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια;
- Ποιοι παράγοντες αποθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια;

5.3 Ποιοτική έρευνα

Η Ποιοτική έρευνα θεωρείται ένα είδος μελέτης που αποσκοπεί στην απάντηση ερωτημάτων που σχετίζονται με την κοινωνική πραγματικότητα και τεκμηριώνεται από κοινωνικούς επιστήμονες. Είναι ένας τρόπος περιγραφής και ερμηνείας του κοινωνικού κόσμου μέσω αυστηρών μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Η ποιοτική έρευνα μελετά τα κοινωνικά φαινόμενα στο φυσικό τους περιβάλλον. Η οπτική και τα νοήματα που αποδίδουν οι συμμετέχοντες στην ποιοτική έρευνα είναι μέγιστης σημασίας για την πορεία μιας μελέτης. Η ποιοτική έρευνα προσεγγίζει με έναν ολιστικό τρόπο τα υπό μελέτη φαινόμενα λαμβάνοντας υπόψιν το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο στο όποιο διαδραματίζονται (Τσιώλης,2014). Το θέμα της έρευνας συνιστά τη μέθοδο της ποιοτικής έρευνας, είναι ένα ευαίσθητο και πολύπλευρο φαινόμενο που πρέπει να διερευνηθεί ολιστικά, αναγνωρίζοντας όλες εκείνες τις πτυχές που θα συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση της πραγματικότητας της υπό μελέτης ομάδας.

Ως εργαλείο για τη συλλογή των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη εις βάθος συνέντευξη, η οποία διαθέτει ευελιξία ως προς τη μετατροπή των ερωτήσεων, ανάλογα με τον ερωτώμενο, τη σειρά και την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και τέλος ως προς την εμβάθυνση σε ορισμένα πεδία με συμμετέχοντες που είναι κατάλληλοι. Αυτός ο τύπος

συνέντευξης περιέχει ένα βασικό οδηγό ερωτήσεων που μπορεί να διαμορφωθεί αντίστοιχα (Ίσαρη&Πουρκός,2015).

5.4 Θεματικός Οδηγός

Για την ομαλή διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας ήταν απαραίτητη η σύνταξη και εφαρμογή ενός θεματικού οδηγού, με σκοπό τη διευκόλυνση και καθοδήγηση των συνεντεύξεων και την προστασία της δομής και των στόχων της μελέτης. Ο συγκεκριμένος οδηγός πέρασε από μια πιλοτική φάση στην οποία λήφθηκαν συνεντεύξεις από δύο συμμετέχουσες, οι οποίες πληρούσαν τα κριτήρια δείγματος (καταγωγή ή κατοικία στην Κρήτη, βρίσκονταν σε σχέση με γυναίκα ή έχουν υπάρξει σε σχέση με γυναίκα και αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες). Με τη διαδικασία αυτή ο οδηγός της συνέντευξης ελέγχθηκε για την αποτελεσματικότητα, τη συμπεριλιπτικότητα και την ορθή εφαρμογή του. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν (με συγκατάθεση) και αναλύθηκαν από την ερευνήτρια για να αξιολογηθούν για την εφαρμογή τους. Με αυτόν τον τρόπο η ερευνήτρια είχε τη δυνατότητα να προσθέσει ορισμένα ερωτήματα που προέκυψαν από τις ίδιες τις συνεντευξιαζόμενες και να διατυπώσει με πιο ορθό τρόπο τις ερωτήσεις και υπό ερωτήσεις του οδηγού. Ακόμη, η δοκιμή του οδηγού βοήθησε στη σωστή ακολουθία των θεμάτων και τη βελτίωση της ροής της συζήτησης. Παρόλα αυτά, δόθηκε βαρύτητα στην ευελιξία και προσαρμογή στις ανάγκες της κάθε συνεντευξιαζόμενης. Η ημι δομημένη συνέντευξη προσφέρει αυτήν την «ελευθερία» και οι συνεντεύξεις συχνά δεν ακολουθούσαν κοινή πορεία, σειρά και ροή ερωτοαπαντήσεων. Ο θεματικός οδηγός περιλαμβάνει θεματικές ενότητες που τοποθετούν τα κεντρικά ερωτήματα της έρευνας. Ο οδηγός δομήθηκε ως εξής: Προσωπικά στοιχεία όπου περιείχε βασικά στοιχεία των συμμετεχουσών όπως καταγωγή, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση κ.ά. Η δεύτερη θεματική αφορούσε τις αντιλήψεις των συνεντευξιαζόμενων για το νομικό πλαίσιο 5089/24. Στη συνέχεια ακολούθησαν οι αντιλήψεις για το γάμο και την απόκτηση παιδιού και η τελευταία θεματική η οποία χωρίστηκε σε δύο μέρη: α) Παράγοντες που αποθαρρύνουν τη δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα και β) Παράγοντες που ενθαρρύνουν τη δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα. Τα προσωπικά στοιχεία των ερωτώμενων βοήθησαν στην κατανόηση και τη δημιουργία ενός προφίλ συνεντευξιαζόμενου, κάτι το οποίο συνέβαλε στην ανάλυση και τα συμπεράσματα της μελέτης.

5.5 Κριτήρια δείγματος

Το δείγμα περιλαμβάνει 11 άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως γυναίκες και δηλώνουν λεσβίες ή αμφιφυλόφιλες. Ο υπό μελέτη πληθυσμός διαμένει ή κατάγεται από την Κρήτη. Το εύρος του δείγματος κυμαίνεται από 23 έως 47 ετών. Ένα από τα βασικά κριτήρια είναι οι συμμετέχουσες να βρίσκονται σε συντροφική σχέση ή να έχουν υπάρξει σε μια συντροφική σχέση (με γυναίκα). Η δειγματοληπτική μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι αυτή της σκόπιμης και επιδιωκόμενης μεθόδου, κατά την οποία ο ερευνητής απευθύνεται με αμεσότητα στο ερευνώμενο υποκείμενο που έχει άμεση σχέση με το φαινόμενο που μελετά (Ίσαρη & Πουρκός,2015). Από αυτές, έξι (6) γυναίκες αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, (5) πέντε ως αμφιφυλόφιλες. Η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή τα έξι (6) άτομα, κατάγονται από την Κρήτη και τα υπόλοιπα πέντε (5) άτομα διαμένουν μόνιμα στην Κρήτη. Το ηλικιακό εύρος του δείγματος είναι 23 έως 47 ετών, εκ των οποίων τα περισσότερα άτομα, εφτά (7), είναι κάτω των 30 ετών. Τα περισσότερα άτομα είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή φοιτούν σε σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Παρακάτω παρεντίθενται ορισμένα από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχουσών (Πίνακας 1).

Κωδικός	Φύλο	Σεξουαλικός προσανατολισμός	Ηλικία	Καταγωγή/Κατοικία
A1	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	24	Κατοικία Κρήτη
A2	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	26	Κατοικία Κρήτη
A3	Γυναίκα	Λεσβία	24	Κρήτη
A4	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	25	Κατοικία Κρήτη
A4	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	25	Κατοικία Κρήτη
A5	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	23	Κρήτη
A6	Γυναίκα	Λεσβία	30	Κρήτη
A7	Γυναίκα	Αμφιφυλόφιλη	23	Κρήτη
A8	Γυναίκα	Λεσβία	41	Κρήτη
A9	Γυναίκα	Λεσβία	23	Κρήτη
A10	Γυναίκα	Λεσβία	47	Κατοικία Κρήτης
A11	Γυναίκα	Λεσβία	35	Κρήτη

Πίνακας 1*: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα*

Ηλικία

Το ηλικιακό εύρος της έρευνας κυμάνθηκε από 23 ετών έως 47 ετών. Οι συμμετέχουσες άνω των 30 ετών διαπιστώθηκε πως γνώριζαν περισσότερες λεπτομέρειες για το ν5089/24 και εξέφρασαν πολιτική άποψη από τα άτομα κάτω των 30 ετών που ήταν πιο συγκρατημένα στις δηλώσεις τους. Δύο (2) συμμετέχουσες κάτω των 30 ετών (Α2, Α3) έδωσαν μια πολιτική χροιά στις τοποθετήσεις τους. Οι περισσότερες συμμετέχουσες ανεξαρτήτως ηλικίας αναγνώρισαν πως μια νομοθεσία δεν είναι ικανή να αλλάξει ριζικά τη πραγματικότητα που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα στην Ελλάδα. Δύο (2) άτομα άνω των 40 ετών θα «τολμούσαν» να δημιουργήσουν οικογένεια στο Ρέθυμνο Κρήτης με την ύπαρξη του ν 5089/24. Δύο (2) γυναίκες κάτω των 30 ετών έθεσαν το σημαντικό παράγοντα της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής κρίσης που βιώνει ο πλανήτης, ως έναν αποτρεπτικό παράγοντα για τη γονεϊκότητα. Θεώρησαν «άδικο» να φέρουν ένα παιδί στον κόσμο, ενώ το μέλλον είναι αβέβαιο σε συνάρτηση με τις περιβαλλοντικές συνθήκες. Το «παραδοσιακό» μοντέλο οικογένειας σημειώθηκε από όλες τις συμμετέχουσες πως δεν ταυτίζεται με την ιδανική οικογένεια που οραματίζονται οι ίδιες. Αυτή η παραδοχή δεν συσχετίστηκε με την ηλικία των συμμετεχουσών. Ακόμη μια προσέγγιση που εκδηλώθηκε από αρκετές συμμετέχουσες ήταν πως η «νέα γενιά» είναι περισσότερο «ανοιχτή» και αποδέχεται τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα σε αντίθεση με τα «μεγαλύτερης ηλικίας άτομα» τα οποία σύμφωνα με τα λεγόμενα των (Α9, Α6, Α7, Α1, Α3, Α4) είναι πιο «*κλειστόμυαλοι»* και δεν αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Σχετικά με την οικονομική δυνατότητα όλα τα άτομα ασχέτως ηλικίας και επαγγελματικής πορείας δήλωσαν πως θα τους ήταν δύσκολη η προοπτική ειδικότερα ενός παιδιού για οικονομικούς λόγους.

Καταγωγή/Κατοικία

Αυτή η κατηγορία διαμοιράστηκε σε δυο μέρη, στην καταγωγή και την κατοικία στην Κρήτη. Υπάρχει μια σημαντική παρατήρηση, μεταξύ των ατόμων που έχουν ζήσει σε μεγάλα αστικά κέντρα και αυτών που κατάγονται από μικρότερες πόλεις από αυτές της Κρήτης. Επί παραδείγματι, τέσσερα (4) άτομα (Α3, Α4, Α5, Α6) που έχουν ζήσει σε μικρότερες επαρχιακές πόλεις όπως Καστοριά, Αγρίνιο, Πάρος, Ιωάννινα θεωρούν πως το Ηράκλειο Κρήτης ή το Ρέθυμνο είναι καταλληλότερο για ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο να δημιουργήσει οικογένεια από τις προαναφερθείσες πόλεις. Ενώ συμμετέχουσες που έχουν κατοικήσει σε μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) (Α1, Α2, Α7, Α11) πιστεύουν πως η Κρήτη και γενικά η επαρχία δεν είναι ιδανική για να κοινωνικοποιηθεί μια ΛΟΑΤΚΙ+

οικογένεια και ούτε θα επιδίωκαν να δημιουργήσουν οι ίδιες οικογένεια.

Οικογενειακή κατάσταση

Η οικογενειακή κατάσταση δεν συσχετίστηκε με κάποιο τρόπο με την προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Οι συμμετέχουσες που είχαν κάποια συντροφική σχέση δεν επέδειξαν μεγαλύτερη ή μικρότερη επιθυμία για απόκτηση παιδιού. Βέβαια, τέσσερα (4) άτομα (Α3, Α4, Α8, Α10) ανέφεραν ειδικά για την απόκτηση τέκνου ότι δεν θα μπορούσαν να το κάνουν χωρίς μια σταθερή σύντροφο. Μάλιστα, μια συμμετέχουσα άνω των 40 ετών, δήλωσε πως λόγω της κούρασης από τις συνθήκες της ζωής δεν θα μπορούσε χωρίς τη στήριξη μιας συντρόφου να προχωρήσει στην απόκτηση παιδιού. Από την άλλη οι Α1, Α2, Α6 διαχώρισαν την ύπαρξη σταθερής συντρόφου από την επιθυμία για τέκνο, αν και τη θεώρησαν σημαντική.

Εκπαίδευση

Αναφορικά με την εκπαίδευση σημειώθηκε μια μικρή διαφοροποίηση ανάμεσα στα άτομα που είχαν κοινωνικές ή ανθρωπιστικές σπουδές. Πρόβαλαν μια πολιτική και κοινωνική άποψη πιο σφαιρική και ολοκληρωμένη, κάτι το οποίο ενδέχεται να συνδέεται με τη συνάφεια των σπουδών τους (Α2, Α3, Α6, Α8, Α10).

5.6 Στάδια διεξαγωγής της έρευνας

Για την προσέγγιση του πληθυσμού που συμμετείχε στην έρευνα, δημιουργήθηκαν έντυπα ενημέρωσης που περιλάμβανε το σκοπό, τη διαδικασία και γενικά όσα θα έπρεπε να γνωρίζουν τα άτομα που θα συμμετέχουν, ώστε να είναι πλήρως ενημερωμένα για τη συμμετοχή τους. Οι συμμετέχουσες εντοπίστηκαν μέσω διάφορων μέσων δικτύωσης (Facebook, Instagram) όπου αναρτήθηκε ένα ενημερωτικό κείμενο και μέσω προφορικών επικοινωνιών με άλλα άτομα. Τα άτομα που διέθεταν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που απαιτούσε το δείγμα και επιθυμούσαν κλήθηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα. Οι συμμετέχουσες πριν από τις συνεντεύξεις έδωσαν τη συγκατάθεση τους γραπτώς για τη συμμετοχή τους και ενημερώνονταν στην έναρξη της ηχογράφησης, αλλά και στην ολοκλήρωσή της.

Συνέντευξη

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από 1/12/2024 έως 1/3/2025, οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω διαδικτύου, με βάση την προτίμηση κάθε συνεντευξιαζόμενης.
Η διάρκεια της συνέντευξης κυμαινόταν από 20 έως 40 λεπτά, ανάλογα με τη ροή της συζήτησης.

Διαδικασία απομαγνητοφώνησης

Οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν με τη μέθοδο της ηχογράφησης για λόγους ακρίβειας στην απομαγνητοφώνηση και την ανάλυση. Η ηχογράφηση χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά για την ερευνητική μελέτη και δεν κοινοποιήθηκε σε τρίτους. Υπήρχε η δυνατότητα αν το επιθυμούσαν οι συμμετέχοντες να έχουν πρόσβαση στο μεταγραμμένο κείμενο. Αφού ηχογραφήθηκαν οι συνεντεύξεις, μεταγράφηκαν σε κείμενο, λέξη προς λέξη χωρίς να φθαρούν με οποιοδήποτε τρόπο τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων.

5. 7 Μέθοδος Ανάλυσης

Ως μέθοδο ανάλυσης εφαρμόστηκε η θεματική ανάλυση, μια μέθοδος αρκετά διαδεδομένη για αναλυτική διερεύνηση υπομελετημένων θεμάτων, καθώς μας δίνει πλούσιο υλικό, αναφορικά με τις εμπειρίες των υποκειμένων που βιώνουν το υπό μελέτη φαινόμενο. Η συγκεκριμένη μέθοδος επικεντρώνεται στην ερμηνεία, ταξινόμηση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων πλαισίων νοήματος σε ένα εύρος δεδομένων. Έτσι, οι ερευνητές έχουν πρόσβαση στον τρόπο που οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τον κόσμο αλλά και τις βιωμένες εμπειρίες τους. «Η διαδικασία της ανάλυσης προϋποθέτει τον ενεργητικό και δημιουργικό ρόλο του ερευνητή, ο οποίος αναπτύσσοντας μια διαλογική σχέση με τα δεδομένα του, περισσότερο παράγει και συγκροτεί τα θέματα παρά τα ανακαλύπτει» (Τσιώλης, 2015). Το είδος της θεματικής ανάλυσης ήταν καθοδηγούμενη με επαγωγικά στοιχεία. Αναλυτικά, ήταν καθοδηγούμενη, διότι υπήρξαν συγκεκριμένοι θεματικοί άξονες που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Τα επαγωγικά στοιχεία αναφέρονται στο ότι έγιναν πιλοτικές συνεντεύξεις μέσα από τις οποίες προέκυψαν νέα υπό ερωτήματα. Παρόλο που η ανάλυση ήταν κυρίως καθοδηγούμενη ενσωματώθηκαν επαγωγικά στοιχεία

για λόγους της έρευνας. Ο ερευνητής χρησιμοποίησε τις πιλοτικές συνεντεύξεις για να δώσει περισσότερη έμφαση στα ίδια τα δεδομένα και φωνή στα διερευνόμενα υποκείμενα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία αναδύθηκαν νέες υπό κατηγορίες που βοήθησαν στη καλύτερη ανάλυση του φαινομένου. Η επαγωγική μέθοδος είναι δεδομενοκεντρική, δηλαδή από κάτω προς τα πάνω, ενώ η απαγωγική είναι από πάνω προς τα κάτω με προ υπάρχοντες θεματικούς άξονες. Ακόμη, η θεματική ανάλυση έγινε σε λανθάνον (latent) επίπεδο, η οποία υπερβαίνει το σημασιολογικό περιεχόμενο των δεδομένων και αρχίζει να εντοπίζει ή να εξετάζει τις υποκείμενες ιδέες, υποθέσεις, καθώς και ιδεολογίες που θεωρητικά διαμορφώνουν ή ενημερώνουν το σημασιολογικό περιεχόμενο των δεδομένων. Για τη λανθάνουσα θεματική ανάλυση η ανάπτυξη των ίδιων των θεμάτων περιλαμβάνει ερμηνευτική εργασία και η ανάλυση που παράγεται δεν είναι απλώς περιγραφή, αλλά είναι ήδη θεωρητικοποιημένη. Μέσω αυτής της προσέγγισης δόθηκε βαρύτητα στην υποκειμενική εμπειρία των συμμετεχουσών η οποία παρουσιάστηκε από τα λεγόμενά τους (Braun & Clarke,2012). Η θεματική ανάλυση ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα όπως είναι η μετεγγραφή των συνεντεύξεων, η εξοικείωση με τα δεδομένα, η κωδικοποίηση που εκφράζει το νόημα που δίνει ο ερευνητής στα δεδομένα του, η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα και τέλος η έκθεση των αποτελεσμάτων (Τσιώλης, 2015).

Πρώτο στάδιο

Μετεγγραφή συνέντευξης

Η συνέντευξη αναφέρεται στη μεθοδική συζήτηση ανάμεσα σε έναν ερευνητή και ενός πληροφοριοδότη στην προσπάθεια του πρώτου να λάβει τις απαντήσεις που αναζητά για την μελέτη του. Η συγκεκριμένη συνομιλία καταγράφετε, ηχογραφείτε ή βιντεοσκοπείτε. Αφού ολοκληρωθεί η συνέντευξη ο ερευνητής πρέπει να αποτυπώσει αυτή τη συνομιλία σε γραπτό κείμενο, αυτή η διαδικασία ονομάζεται μετεγγραφή. Σε αυτήν τη φάση, αποτυπώθηκαν με ακρίβεια τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων λέξη προς λέξη χωρίς διορθώσεις ή παραλλαγές, επίσης, καταγράφονταν και τα λεγόμενα του ερευνητή, ώστε να κατανοούμε πλήρως τη συζήτηση και τις αντιδράσεις των ερωτώμενων, τέλος, δημιουργήθηκε σε πίνακα ένα απλό σύστημα σημειογραφίας που χρησιμοποιήθηκε (Τσιώλης, 2015).

Δεύτερο στάδιο

Εξοικείωση με τα δεδομένα

Το συγκεκριμένο στάδιο ήταν εξαιρετικά σημαντικό για την κατανόηση και την επεξεργασία των δεδομένων. Τα μεταγραμμένα κείμενα των συνεντεύξεων μελετήθηκαν προσεκτικά, ώστε να εντοπιστούν τα κατάλληλα σημεία που απαντούσαν στα ερευνητικά ερωτήματα. Τα κομμάτια που αντιστοιχούσαν σε απαντήσεις ερωτημάτων ή υπό ερωτημάτων συγκεντρώθηκαν σε νέα σελίδα για να μπορούν να επεξεργαστούν (Τσιώλης, 2015).

Τρίτο στάδιο

Κωδικοποίηση

Σε αυτό το στάδιο έγινε προσπάθεια ερμηνείας και απόδοσης νοήματος των δεδομένων που συλλέχθηκαν σε κάθε τμήμα των κειμένων. Ουσιαστικά οι κωδικοί εκφράζουν τους εννοιολογικούς ορισμούς που δίνει ο συνεντευκτής στα δεδομένα του. Τα αποσπάσματα είναι πιθανό να εκφράζουν διάφορα νοήματα οπότε οι κωδικοί μπορεί να είναι παραπάνω από ένας (Τσιώλης, 2015).

Τέταρτο στάδιο

Από τους κωδικούς στα θέματα

Στο τέταρτο στάδιο της ανάλυσης έγινε μετάβαση από τους κωδικούς (λέξεις φράσεις) στα θέματα τα οποία είναι πιο γενικά και αφηρημένα εννοιολογικά σύνολα. Τα θέματα προέκυψαν ύστερα από σύγκριση, ένωση και επεξεργασία επαναλαμβανόμενων μοτίβων στους κωδικούς. Σε αυτό το σημείο επιδιώχθηκε η εύρεση σχέσεων και μοτίβων στο περιεχόμενο των θεμάτων για να προκύψει τελικά ένας θεματικός χάρτης με τα κοινά χαρακτηριστικά των θεμάτων (Τσιώλης, 2015).

Πέμπτο στάδιο

Έκθεση ευρημάτων

Σε αυτό το τελευταίο στάδιο γίνεται η παρουσίαση των ευρημάτων που αναδείχθηκαν από την ανάλυση των δεδομένων. Όλα τα θέματα παρουσιάζονται ξεχωριστά αναδεικνύοντας το περιεχόμενό τους και τα σχήματα που δημιουργούν αναγράφοντας τις διαφορές ή τα κοινά σημεία που εντοπίστηκαν. Προσθέτουμε τμήματα από τα κείμενα των συνεντεύξεων για να

υποστηριχθούν όσα αναγράφουμε και να γίνει το κείμενο πιο πειστικό και ολοκληρωμένο (Τσιώλης, 2015).

5.8 Δυσκολίες στην έρευνα

Στη συγκεκριμένη έρευνα η δυσκολία εντοπίστηκε στη διαδικασία εύρεσης δείγματος που να επιθυμεί να απαντήσει σε ερωτήσεις που αφορούν τις προσωπικές τους εμπειρίες και σκέψεις. Η οργάνωση και ο συντονισμός των συνεντεύξεων λόγω των γρήγορων ρυθμών της καθημερινότητας είναι ακόμη ένας παράγοντας που δυσκόλεψε την επαφή και τη συνεργασία με τις συνεντευξιαζόμενες. Επίσης, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης η ερευνήτρια χρειάστηκε να είναι έτοιμη ανά πάσα στιγμή να ακούσει και να κατανοήσει κάποια αποκάλυψη που θα ήθελε να μοιραστεί η συνεντευξιαζόμενη και συνάμα να την κάνει να αισθανθεί άνετα και οικία. Η ερευνήτρια επιδίωξε να δημιουργήσει ένα οικείο κλίμα, ώστε να προσεγγίσει τις συνεντευξιαζόμενες και να νιώσουν ασφάλεια, να εκφραστούν χωρίς δισταγμό, με αποτέλεσμα την αξιοπιστία και εγκυρότητα των πληροφοριών. Η διαδικασία της απομαγνητοφώνησης ήταν, επίσης, απαιτητική, γιατί πήρε πολύ χρόνο στην ακριβή αποτύπωση των ερωτοαπαντήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: Αποτελέσματα

Στο παρόν κεφάλαιο μέσω της μεθόδου της θεματικής ανάλυσης προέκυψαν οι αντιλήψεις και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας και αν αυτή η απόφαση σχετίζεται με το νέο νόμο 5089/24 που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου και διευκολύνει τη ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα.

6.1 Αποτελέσματα

Παρακάτω στους πίνακες 2,3,4 και 5, παρουσιάζονται περιληπτικά ανά θεματικό άξονα τα ευρήματα και στη συνέχεια αναλύονται σε αυτό το κεφάλαιο.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το νέο νομικό πλαίσιο που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου;	
Κατηγορία	**Περιεχόμενα**
Η απόσταση μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και την νομιμοποίηση της ΛΟΑΤΚΙ+ ζωής	• Μη ορατά αποτελέσματα της νομοθεσίας στην κοινωνική ζωή • Άγχος για την εφαρμογή του νόμου στην Ελλάδα • Η ρευστότητα του ν5089/24.
Εκπαίδευση και προετοιμασία των υπηρεσιών για το ν5089/24 **Η συντηρητική και μη συμπεριληπτική διάσταση του ν5089/24**	• Ενημέρωση και εκπαίδευση των αρμόδιων υπηρεσιών/Δημόσιες συζητήσεις • Ανεπάρκεια γονεϊκών δικαιωμάτων για άτομα που δεν βρίσκονται στο δίπολο άντρας-γυναίκα • Αναγνώριση και προώθηση ετεροκανονικού μοντέλου οικογένειας Η ψήφιση του νόμου ως αποτέλεσμα πολιτικών και κοινωνικών πιέσεων
Ο ν5089/24 ως μια νίκη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα	• Σύμβολο ορατότητας και αποδοχής

Πίνακας 2: *Βασικές κατηγορίες και περιεχόμενα σχετικά με τον ν5089/24.*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 2: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την τεκνοθεσία στην Ελλάδα;	
Κατηγορία	**Περιεχόμενα**
Ο ν5089/24 δεν ήταν μια επαναστατική πράξη	• Αμετάβλητες οι αντιλήψεις για το γάμο και την απόκτηση παιδιού • Ο ν5089/24 δεν ενθάρρυνε την επιθυμία για δημιουργία οικογένειας • Η δημιουργία οικογένειας ως συνειδητή επιλογή • Αισθήματα ασφάλειας
Ο γάμος ως ένα τυπικό έγγραφο	• Γραφειοκρατική λειτουργία • Καμία συσχέτιση με συναισθηματική ολοκλήρωση στη συντροφική σχέση
Η απόρριψη από την οικογένεια προέλευσης ως ένα εμπόδιο στη δημιουργία οικογένειας	• Άγχος και φόβος στην προοπτική δημιουργίας οικογένειας
Οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια στην προοπτική απόκτησης παιδιού	• Ανεπάρκεια υποστήριξης από το κράτος/κοινωνικές διακρίσεις • Οι απαιτήσεις για την ανατροφή ενός παιδιού • Η οικονομική δυνατότητα δεν είναι προαπαιτούμενο σε ένα γάμο χωρίς παιδί • Τεχνητή αναπαραγωγή
Διαχωρισμός συντροφικότητας και γονεϊκής ανάγκης	• Ενθάρρυνση της μονογονεϊκότητας • Διαχώριση συντροφικής σχέσης και γονεϊκού ενστίκτου

Πίνακας 3:*Αντιλήψεις λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών όσον αφορά τον γάμο και την τεκνοθεσία.*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 3: Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια;	
Κατηγορία	**Περιεχόμενο**
Παράγοντες προστασίας των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών	• Συσχέτιση της κοινωνικής αποδοχής με τη ποιότητα ζωής του παιδιού και της οικογένειας • Καλή οικονομική κατάσταση • Η γεωγραφική κατοικία
Ο ρόλος της οικογένειας προέλευσης	Αποδοχή και υποστήριξη από την οικογένεια προέλευσης
Συνειδητή επιλογή	• Η έντονη επιθυμία για παιδί

Πίνακας 4*:Παράγοντες που ενισχύουν την επιθυμία δημιουργίας οικογένειας στις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες.*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 4: Ποιοι παράγοντες αποθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια;	
Κατηγορία	**Περιεχόμενα**
Η γραφειοκρατία και οι παρεμβάσεις των κρατικών λειτουργών στις αποφάσεις σχετικά με την απόκτηση παιδιού ενός ατόμου	• Προκαταλήψεις επαγγελματιών • Γραφειοκρατία • Αισθήματα ματαίωσης
Η εχθρική στάση από την οικογένεια καταγωγής - Η άγνοια της σεξουαλικής ταυτότητας από την οικογένεια	• Φόβος απόρριψης • Ανάγκη αποδοχής και υποστήριξης από την οικογένεια
Η οικονομική ανεπάρκεια	• Άγχος για την ανατροφή του παιδιού • Οικονομική αβεβαιότητα
Πολιτική/νομική ρευστότητα	• Ανησυχία για την ισχύ του νόμου • Αισθήματα άγχους και φόβου για την πολιτική κατάσταση
Η ανατροφή ενός παιδιού στην Ελληνική κοινωνία	• Bullying • Αισθήματα φόβου και άγχους για τη ζωή του παιδιού
Η κατοικία στην επαρχία	• Η γεωγραφική κατοικία σχετίζεται με την κοινωνική αποδοχή

Πίνακας 5: *Αποτρεπτικοί παράγοντες για τη δημιουργία οικογένειας από τις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες*

6.2 ΠΡΩΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το νέο νομικό πλαίσιο που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου;

Πώς θα χαρακτηρίζατε το νέο νομικό πλαίσιο για την ισότητα στο γάμο και την τεκνοθεσία;

Τα δεδομένα αναδεικνύουν προβληματισμούς από τις συνεντευξιαζόμενες, σχετικά με τη χρήση και την προσβασιμότητα του ν5089/24 από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, όπως και για την αντοχή του στο χρόνο, καθώς υπάρχει μια ρευστή πολιτική συνθήκη, η οποία επηρεάζει έντονα τη ΛΟΑΤΚΙ+ ύπαρξη και καθημερινότητα. Οι προβληματισμοί επικεντρώθηκαν σε τρία σημεία: α) προσβασιμότητα και συμπερίληψη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, β) γραφειοκρατία και ανεπάρκεια εκπαίδευσης από τις προνοιακές υπηρεσίες και γ) στις συνεχείς αλλαγές που δέχονται τα νομοσχέδια που επηρεάζουν τη ΛΟΑΤΚΙ+ ζωή σε όλο τον κόσμο.

Η απόσταση μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και τη νομιμοποίηση της ΛΟΑΤΚΙ+ ζωής

Στο παρακάτω απόσπασμα εντοπίζεται το άγχος και ο φόβος που βιώνει το άτομο για την πορεία του ν5089/24, σε συνάρτηση με τις πολιτικές εξελίξεις σε άλλες χώρες. Υπάρχει έντονη ανησυχία δηλαδή, για την ισχύ του νόμου τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα, αλλά και τη γενικότερη στάση της πολιτείας προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα: *Α11 «ίσως με το να μην πάμε πίσω, γιατί με αυτά που γίνονται στην Αμερική ποτέ δεν ξέρεις τι μπορεί να γίνει, αν δεν πάρουν πίσω το νομοσχέδιο, εάν εξελιχθούμε λίγο και βγουν και άλλοι νόμοι υπέρ μας, υπέρ της κοινότητας μας εννοώ, ίσως σιγά σιγά να αρχίσει να αλλάζει η κοινωνική άποψη…Με τρομάζει, με αγχώνει γιατί ξέρουμε πολύ καλά ότι, ό,τι συμβαίνει εκεί έρχεται και σε εμάς, αλλά και να μην ερχότανε σε εμάς με αγχώνει ότι υπάρχουν τέτοια μέρη στον κόσμο, ότι υπάρχουν άτομα στον κόσμο που βιώνουν αυτά… δεν είναι μόνο η Αμερική που η κατάσταση είναι πολύ χειρότερη από την Ελλάδα, αλλά προφανώς με αγχώνει και με τρομάζει!».*

Το συγκεκριμένο απόσπασμα δεν επικεντρώνεται μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην παγκόσμια πολιτική κατάσταση που επικρατεί αυτήν την περίοδο σχετικά με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Εκφράζεται ανησυχία και φόβος για την επιρροή της πολιτικής κατάστασης στην κοινωνική σφαίρα. Το άτομο εκδηλώνει την ανησυχία της όχι μόνο ατομικά, αλλά και συλλογικά. Ενδιαφέρεται για τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων που υποφέρουν από

πολιτικές που ενθαρρύνουν την ανισότητα. Η ρευστή πολιτική συνθήκη φαίνεται να δημιουργεί αισθήματα αβεβαιότητας και ανασφάλειας στις συμμετέχουσες. Η αίσθηση αβεβαιότητας είναι πιθανό σε βάθος χρόνου να προκαλέσει ψυχολογικές, συναισθηματικές επιπτώσεις και κοινωνική αναταραχή. Η νομοθεσία αυτή καθ' αυτή δεν δημιουργεί ασφάλεια στα άτομα, ενώ ταυτόχρονα η παγκόσμια εικόνα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα συνεχώς αλλάζει, ανάλογα με τη πολιτική προσέγγιση. Η ΛΟΑΤΚΙ+ ζωή φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως ένα πολιτικό πρόβλημα και όχι ως μια επικυρωμένη και προστατευμένη κοινωνική ομάδα, όπου έχει εδραιωθεί στην κοινωνική ζωή και απολαμβάνει ίση μεταχείριση.

Επίσης, από τα λεγόμενα των συμμετεχουσών φαίνεται πως δεν υπάρχει ορατή κοινωνική αποδοχή, εξέλιξη και αναγνώριση της ΛΟΑΤΚΙ+ ζωής και οικογένειας. Έγιναν αναφορές για την υπόσταση του νόμου και κατά πόσο μπορεί να εφαρμοστεί στην Ελλάδα, τόσο στην ενσωμάτωση στην κοινωνία, όσο και στην εξυπηρέτηση/διευκόλυνση των οικογενειών ίδιου φύλου από τις δημόσιες υπηρεσίες:

Α1 «Υπάρχουν πολλά στερεότυπα, δηλαδή ναι μεν βγήκε ο νόμος, αλλά δεν αναγνωρίζεται από τους γύρω…είναι ένας φόβος ότι δεν θα το δεχθούν οικογένειες, γενικά στα σχολεία…είναι ο φόβος ότι δεν θα δεχθεί καν το ίδρυμα να τεκνοθετήσεις επειδή απλώς είσαι ομοφυλόφιλος …».

Η Α1 φωτίζει ένα πολύ σημαντικό θέμα που αφορά την κοινωνική διάσταση ενός νόμου και πώς αυτός ο νόμος ενσωματώνεται σε μια κοινωνία με ποικιλία απόψεων και στάσεων προς μια ευάλωτη ομάδα. Οι προσωπικές προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που έχει ένας επαγγελματίας μπορεί να προκαλέσουν άτυπες καθυστερήσεις και δυσκολίες σε ένα άτομο ή ζευγάρι ίδιου φύλου που επιθυμεί να συνάψει νομική σχέση με ένα παιδί. Ακόμα κι αν υπάρχει η νομική δυνατότητα πολλές φορές η ανθρώπινη παρέμβαση ίσως δημιουργήσει προβλήματα στη διαδικασία. Η συνεντευξιαζόμενη έκανε αναφορά στην ενσωμάτωση του παιδιού στο σχολείο και τις σχέσεις που επρόκειτο να δημιουργήσει γενικά στην κοινωνική σφαίρα. Υπάρχει η αίσθηση πως ακόμα και η σκέψη της μη αποδοχής από τη κοινωνία αποθαρρύνει το άτομο να οραματιστεί τη δυνατότητα απόκτησης παιδιού:

Α3 «Εγώ δεν νιώθω ασφαλής να πω στον οποιονδήποτε και να βγω να μιλήσω τόσο άνετα και να πω ότι είμαι ομοφυλόφιλη. Η νομοθεσία στην καθημερινή ζωή δεν έχει αλλάξει τα μυαλά του κόσμου, οπότε εμένα η ζωή μου θα συνεχίσει να είναι καταπιεσμένη κι εγώ θα συνεχίσω να φοβάμαι να πω ότι είμαι ομοφυλόφιλη, θα είμαι σκεπτική στο τι θα πω. Όταν βρίσκομαι σε τραπέζια με τους γονείς μου και μιλάμε θέλω να κλάψω, είναι τραγική η κατάσταση για το τί συζητιέται και πως, όχι μόνο για την ΛΟΑΤΚΙ+, γενικά ρατσισμός, νιώθω

ότι δεν έχω φωνή, ότι πώς θα το πω τώρα αυτό το πράγμα;…εντάξει παίζει ρόλο και το ότι ο πατέρας μου δεν γνωρίζει…νιώθω ότι πολλές φορές η ζωή μου και το που θα ζήσω έχει να κάνει με αυτό, δηλαδή εξαρτάται η ζωή μου από τη σεξουαλικότητα μου σε τόσο μεγάλο βαθμό που λέω πώς θα ζήσω στο χωριό εφόσον είμαι ομοφυλόφιλη; Πώς θα καταφέρω να στηρίξω μια ζωή εδώ πέρα; Πώς θα ζήσω με έναν άνθρωπο ας πούμε δίπλα από τους γονείς μου; …τον πατέρα μου; Είναι πάρα πολύ δύσκολο δηλαδή επηρεάζει πραγματικά τη ζωή μου και το πώς επιλέγω να ζω». Η Α3 δεν νιώθει ασφαλής να εκφράσει τη σεξουαλική της ταυτότητά, νιώθει περιθωριοποιημένη και πως δεν έχει «φωνή». Αυτή η νομοθεσία δεν αντανακλά άμεση επιρροή στον κοινωνικό βίο. Διαπιστώνεται, ότι ένας νόμος δεν μπορεί να αλλάξει ριζικά την κοινωνική θέση και συσχέτιση μιας ευάλωτης ομάδας. Χρειάζονται περισσότερες και συντονισμένες δράσεις για την επίτευξη της αλλαγής στην κοινωνική δομή και στην ίδια τη ψυχολογία των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων. Η σεξουαλικότητα της Α3 δεν επηρεάζει μόνο τις σκέψεις και την ψυχολογική της κατάσταση, αλλά τη ζωή της γενικά. Τα άτομα δεν αισθάνονται ασφαλείς για να είναι ανοιχτοί με τη σεξουαλικότητα και τη ζωή τους. Με αποτέλεσμα, να αναγκάζονται να καταπιέζονται και πολλές φορές να κρύβουν τη ζωή τους από το κοντινό τους περιβάλλον. Η συνθήκη αυτή δεν είναι δυνατόν να βελτιωθεί μονάχα με ένα νόμο που δίνει ορισμένα νομικά δικαιώματα. Τα ίδια τα άτομα αισθάνονται ότι δεν θα είναι αποδεκτά ως μια οικογένεια ίδιου φύλου, παρότι υπάρχει ο ν5089/24. Ένας νόμος προσφέρει νομική στήριξη, όμως συχνά η κοινωνική περιθωριοποίηση μπορεί να γίνει επικίνδυνη και αποθαρρυντική για τη δημιουργία οικογένειας.

Η συντηρητική και μη συμπεριληπτική διάσταση του ν5089/24

Η Α6 χαρακτηρίζει ως συντηρητικό και μη συμπεριληπτικό το συγκεκριμένο νομοσχέδιο, καθώς αναγνωρίζει μόνο δύο φύλα, αναγνωρίζει μόνο τη μονογαμία και δεν παρέχει πρόσβαση στη γονεϊκότητα σε τρανς άτομα: *Α6 «δεν είναι συμπεριληπτικός έπρεπε να είναι σε πολύ καλύτερη κατάσταση, είμαστε πίσω, πολύ πίσω…ας πούμε ότι, παραμένουν τα φύλα να είναι δύο, παραμένει το ζευγάρι να αποτελείται από δύο άτομα, νομίζω πως δεν καλύπτει τη τρανς γονεϊκότητα, τα γκέι ζευγάρια ανδρών δεν έχουν ίση πρόσβαση στη γονεϊκότητα, έχει θέματα, είναι πρόβλημα!».* Στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο διακρίνεται μια ετεροκανονική προώθηση της δημιουργίας οικογένειας, η οικογένεια παρουσιάζεται από μια «παραδοσιακή σκοπιά» και αυτό υποδηλώνεται από τα αυστηρά πλαίσια του δίπολου άνδρας/γυναίκα και τη μονογαμία. Μέσα από τα λόγια της συμμετέχουσας *«είμαστε πίσω»* παρατηρούνται όχι μόνο τα κενά και οι διακρίσεις στο νομικό πλαίσιο αλλά και η κοινωνική αδυναμία σε

σύγκριση με άλλες χώρες.

Η Ελληνική κουλτούρα και η έντονη θρησκευτική προσήλωση είναι εμπόδια για την κοινωνική επικύρωση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Από τα λεγόμενα της Α8 εμφανίζεται έντονος διχασμός της Ελληνικής κοινωνίας, ανάμεσα στην πατριαρχία, το πυρηνικό σχεδιασμό της οικογένειας και των πιο σύγχρονων μοντέρνων προσεγγίσεων που επιθυμούν την ισότητα και αναγνωρίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Η ανάγκη της Α8 είναι μια κοινωνία ανθρωποκεντρική, η οποία θα έχει ως κεντρικό της άξονα την ισοτιμία και την παροχή ίσων ευκαιριών στα μέλη της, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν της χαρακτηριστικά όπως σεξουαλικότητα, φύλο, φυλή κ.ά. Η συμμετέχουσα δεν αντιλαμβάνεται τον5089/24 αποκλειστικά ως ένα νομικό μέτρο, αλλά ως ένα μοχλό πίεσης σε αναχρονιστικές πεποιθήσεις, οι οποίες σε βάθος χρόνου ενδεχομένως αλλάξουν. Ταυτόχρονα, δίνει χώρο και ευκαιρία στην προοδευτική μερίδα του πληθυσμού να διεκδικήσει και να επικυρώσει μακροπρόθεσμα την ύπαρξη και τη ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων: *Α8 «Θεωρώ ότι έγινε για λόγους εξωτερικής πίεσης, γιατί νομίζω ότι γενικά η κουλτούρα στην Ελλάδα είναι λίγο οπισθοδρομική και πατριαρχική, οπότε αυτό σε συνδυασμό με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τις πεποιθήσεις περί οικογένειας, πυρηνικής, αυστηρής, νομίζω ότι δεν ήταν εύκολο να το αποδεχτούν στην Ελλάδα. Ωστόσο, πιστεύω ότι υπάρχει πολύ μεγάλη μερίδα ανθρώπων που έχει άλλα μυαλά, πολύ πιο μοντέρνα, πολύ πιο Ευρωπαϊκά, πολύ πιο ανθρώπινα βασικά! Αναγνωρίζουν ότι όλοι θα έπρεπε να έχουμε ισότιμα δικαιώματα, όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φυλής, σεξουαλικού προσανατολισμού, φύλου οτιδήποτε. Πιστεύω ότι η νομοθεσία θα βοηθήσει να αλλάξουν τα πράγματα έστω και με το ζόρι»*

Ο γάμος και η τεκνοθεσία για πρόσωπα ίδιου φύλου είναι καθολικά δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους, η ύπαρξη νόμων που ενθαρρύνουν αυτά τα δικαιώματα δεν είναι κάτι πρωτοπόρο, αντιθέτως είναι ζητούμενο από μια δημοκρατική χώρα της εποχής μας: *Α2 «δεν πιστεύω ότι όποια χώρα το νομιμοποιήσει ότι είναι μπροστά αλλά ότι έκανε κάτι που έπρεπε ήδη να έχει κάνει… Δεν θα την έλεγα επαναστατική ήρθε πολύ αργά πιστεύω».*

Η ψήφιση του ν5089/24 αποδόθηκε σε άλλους παράγοντες και όχι ιδιαίτερα στην πολιτική ευαισθητοποίηση και ολιστική προσέγγιση των κοινωνικών ανισοτήτων. Πιθανόν επηρεάστηκαν από εξωτερικές πιέσεις που αποσκοπούσαν αφενός στη συμμόρφωση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή πολιτική και αφετέρου στη γενικότερη ανάγκη της κοινωνίας για συμπερίληψη και εκσυγχρονισμό με τα νέα δεδομένα του 21^{ου} αιώνα: *Α3 «Ο εκάστοτε πολιτικός που είναι στην επιφάνεια και διοικεί μια χώρα, θεωρώ ότι σίγουρα δέχεται πιέσεις όταν βλέπει ότι αυτό το πράγμα αλλάζει κι ότι αρχίζει να γίνεται κάπως απαραίτητο, ώστε να φανεί ότι υποστηρίζεις, ας πούμε την κοινότητα. Θεωρώ ότι δεν είναι ειλικρινές απαραίτητα!*

Δεν θεωρώ ότι το πιστεύουν απαραίτητα. Γίνεται επειδή πρέπει να γίνει. Δεν είναι οι πολιτικοί που θα πούνε υποστηρίζω τη ΛΟΑΤΚΙ+ και γνωρίζω και είμαι εκατό τοις εκατό με αυτό. Είναι κάπως επιφανειακό!».

Το παρακάτω απόσπασμα φωτίζει μια άλλη οπτική όσον αφορά τη ψήφιση του ν5089/24. Για τη συμμετέχουσα ο νόμος είχε καθησυχαστικό χαρακτήρα. Δηλώνει, ότι η συγκεκριμένη νομοθεσία παρουσιάστηκε για να αποπροσανατολιστεί η κοινωνία από άλλα ζητήματα που επηρέαζαν την κοινωνική ζωή. Είναι φανερό, πως υπάρχει έντονη δυσπιστία για τις προθέσεις της κρατικής εξουσίας. Γεγονός που προβληματίζει για την πολιτική υπόσταση και επιρροή της εκάστοτε κυβέρνησης: *Α9 «Κοίτα από τη μια πιστεύω…επιτέλους έγινε! Από την άλλη πιστεύω ότι το κάνανε για να ξεχαστούν κάποια άλλα πράγματα… Για να σταματήσετε να μιλάτε! Διάφορα που είχαν συμβεί τα τελευταία χρόνια και με τη κοινότητα και με τα Τέμπη, ήταν λίγο σε φάση πάρτε αυτό και απλά σταματήστε για λίγο».*

Από το ύφος της συμμετέχουσας γίνεται αντιληπτή η ανακούφιση και η χαρά που νιώθει για τη ψήφιση του ν5089/24, σε αντίθεση όμως αυτών των συναισθημάτων τα λόγια της φανερώνουν αισθήματα απογοήτευσης, ανασφάλειας και θυμού εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο θεωρεί πως ψηφίστηκε το συγκεκριμένο νομοσχέδιο.

<u>Εκπαίδευση και προετοιμασία των υπηρεσιών για τον ν5089/24</u>

Διαπιστώθηκε η ανάγκη προετοιμασίας των υπηρεσιών/υπουργείων, αλλά και της Ελληνικής κοινωνίας για να υποδεχτεί ένα τέτοιο νομοσχέδιο. Δηλαδή, εκπαίδευση και παροχή των κατάλληλων μέσων και πληροφοριών, ώστε να μπορούν να εξυπηρετηθούν/διευκολυνθούν οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες αλλά και τα άτομα που επιθυμούν να γίνουν γονείς άμεσα και χωρίς παρεμβολές. Θεωρήθηκε αναγκαία η παρέμβαση ειδικών επιστημόνων για τη διαμεσολάβηση και ευκολότερη διεκπεραίωση τόσο στο γραφειοκρατικό τομέα, όσο και στην κοινωνική ενσωμάτωση. Όταν εντάσσεται ένα τέτοιο νομοσχέδιο στην κοινωνία ίσως υπάρξουν αντιδράσεις. Είναι δυνατόν λόγω των προσωπικών πεποιθήσεων και προκαταλήψεων των επαγγελματιών που εξυπηρετούν τις οικογένειες ίδιου φύλου να βιώσουν ομοφοβικές ή άλλου είδους επιθέσεις. Οι συγκρούσεις των οικογενειών, αλλά και των ανθρώπων που επιθυμούν να κάνουν οικογένεια, με τα προνοιακά συστήματα μπορεί να οδηγήσει σε αποθάρρυνση και ματαίωση των ατόμων που επιδιώκουν την οποιαδήποτε νομική ρύθμιση. Από τα λόγια της Α5 συμπεραίνεται πως είχε την ανάγκη μέσα από μια διαδικασία ενημέρωσης και εκπαίδευσης των κατάλληλων οργάνων και μηχανισμών παροχής υπηρεσιών, μιας ομαλότερης και ασφαλέστερης

μετάβασης σε αυτή τη νέα συνθήκη μέσω της ένταξης του ν5089/24. Γίνεται κατανοητή η ανάγκη της Α5 να αισθάνεται ασφάλεια και σιγουριά μέσα από την επικύρωση της ΛΟΑΤΚΙ+ ύπαρξης στην Ελληνική κοινωνία. Θεωρεί ότι ο ν5089/24 έπρεπε να διαδοθεί με ορθό, σχεδόν εκπαιδευτικό χαρακτήρα, τονίζοντας με επιστημονικό τρόπο την «ικανότητα» των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων να είναι γονείς και σύζυγοι. Ίσως, αυτή η οπτική να προέρχεται από την ανάγκη για αποδοχή που έχει το ίδιο το άτομο και της προσδοκίας που είχε από το κράτος για άμεση υποστήριξη και ισχυροποίηση της θέσης της ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειας και ύπαρξης, όχι μόνο σε νομικό επίπεδο αλλά και σε κοινωνικό/πολιτισμικό. Αν το συγκεκριμένο νομοσχέδιο είχε συνδυαστεί με άλλες δράσεις σε κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο ίσως να υπήρχαν άμεσα αποτελέσματα στην κοινωνική ζωή: *Α5 «Πιστεύω ότι όταν δίνεις ένα τέτοιο νομοσχέδιο στο λαό σου είναι καλό να το μοιράζεσαι και να το διαγγέλλεις με τρόπο, όπως διαγγέλλεις άλλα πράγματα ή άλλα νομοσχέδια, έτσι ώστε να αρχίσει ο κόσμος όχι μόνο να ενημερώνεται ως προς αυτό, αλλά όσο πιο συχνά παίρνεις μια πληροφορία, ακόμα και στις αρνητικές αντιδράσεις, τόσο πιο εύκολα εντυπώνεται στο μυαλό σου και έτσι τα πράγματα κανονικοποιούνται, δεν το ξεχνάει ο λαός τόσο εύκολα οπότε σε βοηθάει λίγο να το εντάξεις και να το φέρεις στο μυαλό σου ότι οκ, συνέβη αλλά είναι κάτι το οποίο, όσο πιο συχνά έρχεσαι σε τριβή μαζί του, τόσο πιο πολύ νομίζω το αποδέχεσαι και το καταλαβαίνεις ότι τώρα είσαι σε αυτό το μήκος κύματος προχωράμε σε αυτή τη γραμμή, δηλαδή πιστεύω ότι παίρνοντας αυτό το νομοσχέδιο έπρεπε να υπάρξουν back to back συζητήσεις για την ισότητα, τις αξίες, ότι δεν διαφέρουμε από τα στρέιτ ζευγάρια, το γεγονός ότι η σεξουαλική μας ταυτότητα δεν καθορίζει τη ταυτότητά μας γενικά και ότι δεν θα μας κάνει καλύτερους ή χειρότερους γονείς…».*

<u>Ο ν5089/24 ως μια νίκη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα</u>

Ο νόμος 5089/24 θεωρείται ένα θετικό πρώτο βήμα προς την ισότητα και την ενσωμάτωση των ομοφυλόφιλων ατόμων/οικογενειών στην κοινωνία, είναι μια αφορμή για να έρθουν και άλλα νομοσχέδια που θα δημιουργήσουν νέες προοπτικές στη ζωή και την καθημερινότητα τόσο των ομοφυλόφιλων ατόμων, όσο και άλλων ατόμων όλης της ομπρέλας της ΛΟΑΤΚΙ+. Με το συγκεκριμένο νομοσχέδιο η ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων κανονικοποιείται και γίνεται ορατή στο κράτος πρόνοιας και την Ελληνική κοινωνία. Η νομική αναγνώριση δεν είναι απλά μια νομική επιστέγαση, αλλά ένα συμβολικό στοιχείο αποδοχής και ισότιμης πρόσβασης στη δημιουργία οικογένειας από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα:

Α10 «Θα το χαρακτήριζα αισιόδοξο και θετικό! Είναι ένα πρώτο βήμα για να υπάρχει αποδοχή

απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα…Εννοώ ότι εγώ θα ήθελα να προχωρήσουμε και σε επόμενα βήματα, δηλαδή είμαστε ακόμα σε ένα αρχικό στάδιο».

Σε ορισμένα αποσπάσματα, είναι φανερή η ανάγκη απόδοσης τιμής και αναγνώρισης των ανθρώπων που παλεύουν και πάλεψαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ακόμα, δίνεται ιδιαίτερη σημασία και συναισθηματική δέσμευση για τα άτομα που αγωνίστηκαν συλλογικά για τις διεκδικήσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων και δεν βρίσκονται στη ζωή για να το βιώσουν:

Α8 «Πιστεύω ότι δικαίωσε τους ανθρώπους που παλεύουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα!», Α6 «Μας το χρωστούσαν! Υπήρξαν άνθρωποι και γενιές που πάλεψαν και πέθαναν και δεν τα πρόλαβαν, τους το χρωστάμε!».

6.3 ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για το γάμο και την τεκνοθεσία στην Ελλάδα

Πώς αντιλαμβάνεστε την προοπτική ενός γάμου στην Ελλάδα;

Η ιδέα του γάμου για αρκετά άτομα του δείγματος είναι κάτι που δεν τις αφορά άμεσα, για ποικίλους λόγους. Ωστόσο, θα το έκαναν για γραφειοκρατικούς λόγους για να μπορούν να διασφαλίσουν τη σχέση με τη σύντροφό τους και ενδεχομένως τη νομική σχέση με το τέκνο τους. Ο γάμος είναι μια νομική διαδικασία που διευκολύνει το ζευγάρι σε φορολογικές, κληρονομικές και νομικές υποθέσεις αλλά πέρα από αυτό δεν πιστεύουν πως συμβάλει στη συναισθηματική «ένωση» του ζευγαριού. Ο γάμος, σε αντίθεση με την απόκτηση παιδιού, δεν χρήζει συγκεκριμένων οικονομικών, κοινωνικών, προσωπικών ή περιβαλλοντικών συνθηκών για να γίνει. Ο πολιτικός γάμος αναγνωρίζεται ως μια εύκολη και γρήγορη διαδικασία. Μια σημαντική αναφορά στην παρούσα θεματική είναι πως η αποκάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας στην οικογένεια καταγωγής είναι ένας καθοριστικός αποτρεπτικός παράγοντας στην απόφαση του γάμου.

<u>Ο γάμος ως ένα τυπικό έγγραφο</u>

Παρόλο που η Α1 προέρχεται από μια «παραδοσιακή» οικογένεια όπου ο γάμος είναι κάτι αυτονόητο και υποχρεωτικό, ωστόσο εκείνη δεν το αντιλαμβάνεται ως αυτοσκοπό: *Α1 «Ενώ προέρχομαι από μια οικογένεια που ο γάμος…ειδικά για μια γυναίκα…είναι στόχος ζωής, δηλαδή γεννιόμαστε για να αναπαραγόμαστε, εγώ δεν ενστερνίζομαι αυτή την άποψη, δεν θα*

το έκανα ποτέ!». Η φράση «ειδικά για μια γυναίκα» φανερώνει την έμφυλη πίεση και πατριαρχική διάσταση του γάμου και της αναπαραγωγής όπως έχει διαμορφωθεί στη σημερινή κοινωνία. Ο τρόπος με τον οποίο η συμμετέχουσα τονίζει την παραπάνω φράση, εκφράζει την αναγνώριση της έμφυλης πίεσης και προσπαθεί να «αντισταθεί» στην οικογενειακή και κοινωνική πίεση, μέσω της άρνησης και αποδόμησης των κοινωνικών ρόλων της πυρηνικής οικογένειας και των στερεοτύπων που βρίσκουν γραμμική σχέση ανάμεσα στη γυναικεία ύπαρξη και τη δημιουργία οικογένειας.

Ο γάμος για τις συνεντευξιαζόμενες είναι μια τυπική πράξη που έχει ως σκοπό να ρυθμίσει νομικά/γραφειοκρατικά ζητήματα. Ο θεσμός του γάμου δεν εκφράζει τις συμμετέχουσες, αντιθέτως, θεωρείται αναχρονιστικό και δεν εμπίπτει στις αντιλήψεις τους περί ολοκλήρωσης της συντροφικής σχέσης, το αντιλαμβάνονται ως γραφειοκρατική λύση: *Α1 «Επίσης ο γάμος είναι κάτι τυπικό, απλά ένα χαρτί που μπορώ να το κάνω με άλλους τρόπους, χωρίς όλο το τελετουργικό, όλο αυτό το τυπικό με τις προετοιμασίες και όλα αυτά…», Α6 «Για μένα είναι κάτι συντηρητικό ο γάμος ως στάση ζωής, δεν νομίζω ότι θα με ενδιέφερε για να νιώσω εγώ ολοκληρωμένη συναισθηματικά με μια κοπέλα».* Ο γάμος με την ετεροκανονική και πατριαρχική μορφή δεν ανήκει στον τρόπο που οι λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες θέλουν να δείξουν τη σύνδεση που έχουν με ένα άλλο άτομο.

Ταυτόχρονα, για δύο (2) άτομα η σημασία του γάμου έγκειται στον εορτασμό με την οικογένεια και τους φίλους, είναι κάτι συμβολικό. Αποδίδεται κοινωνική και συναισθηματική διάσταση στη συντροφική σχέση. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια επικύρωση της συντροφικής σχέσης ανάμεσα σε δύο άτομα ίδιου φύλου σε μια ετεροκανονική κοινωνία. Είναι μια συμβολική γιορτή με την οποία τα άτομα σφραγίζουν την ύπαρξή τους και γίνονται κοινωνοί και εκπρόσωποι των αγώνων και διεκδικήσεων πολλών χρόνων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας: *Α2 «το σημαντικό κομμάτι σε αυτό είναι ο εορτασμός μαζί με την οικογένειά σου και τις παρέες σου, αυτό είναι ένα σημαντικό κομμάτι που μπορεί κάποια στιγμή να αλλάξει τη γνώμη μου.», Α3 «Ναι, είναι συμβολικό εννοείται, κι αν κάποια στιγμή βρω έναν άνθρωπο που θα ήθελα να παντρευτώ, εννοείται ότι θα ήθελα να περάσω αυτήν την όλη κατάσταση…Θα ήθελα αν παντρευτώ να κάνω μια συμβολική δεξίωση, εννοείται πως θα το ήθελα και να είναι και μέλη της οικογένειας μου εκεί…».*

<u>Η απόρριψη από την οικογένεια προέλευσης ως ένα εμπόδιο στη δημιουργία οικογένειας</u>

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα υπάρχει ξεκάθαρη αντίθεση μεταξύ της χαράς που φέρει ένας

γάμος και της δύσκολης διαδικασίας «απολογίας» στην οικογένεια καταγωγής, σχετικά με τη σεξουαλικότητα του ατόμου και την απόφασή του για το γάμο. Ένα χαρούμενο γεγονός, καταλήγει να είναι πηγή άγχους και φόβου, λόγω της ενδεχομένης απόρριψης από την οικογένεια καταγωγής. Το άτομο θεωρεί πως έχει υποχρέωση να δηλώσει τη σεξουαλικότητά του στην οικογένεια προέλευσης. Οι οικογενειακές προσδοκίες είναι πηγή στρες και φόβου που σκοτεινιάζουν τη χαρά του γάμου. Άρα, υπάρχει συναισθηματικό και κοινωνικό κόστος στην αποκάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας, πράγμα που αποτρέπει το άτομο να οραματιστεί αυτό το ενδεχόμενο: *Α3 « είναι στενάχωρο η προοπτική να αγαπάω εγώ έναν άνθρωπο και να παντρευτώ μαζί του και ότι θα το πω στον πατέρα μου με τόση δυσκολία…είναι πραγματικά δυστοπικό αν το σκεφτείς γιατί είναι μια τόσο χαρούμενη κατάσταση και απλώς σου προκαλεί τόσο στρες ότι πρέπει να το πω στους γονείς μου! Και όχι για να πάρω την έγκριση τους δεν με νοιάζει αλλά είναι αυτό το πράγμα ότι πρέπει να το ξέρει! Ότι πρέπει να το ανακοινώσω! Που είναι γελοίο σαν κατάσταση, αλλά δυστυχώς έτσι είναι…και αν παντρευτώ είναι στενάχωρο που ο μπαμπάς μου μπορεί να μην είναι χαρούμενος για αυτό! Είναι πολύ δύσκολο να το χωνέψεις όλο αυτό!»*

Η Α7 παραλληλίζει τη στρέιτ «κανονική» οικογένεια με το τι πιστεύει η ίδια ως «κανονικό». Για εκείνη μια «φυσιολογική» ζωή θα ήταν όμοια με μια στρέιτ οικογένεια. Αναλυτικότερα, η Α7 περιγράφει την ετεροφυλόφιλη κυριαρχία ως «κανονικότητα». Η συμμετέχουσα έχει εσωτερικεύσει την ετεροκανονική αφήγηση ως μοναδική και ορθή επιλογή για να μπορεί να έχει μια «φυσιολογική ζωή». Οι αναφορές της περί λογοκρισίας αντανακλούν το κοινωνικό βάρος που στιγματίζει όσα δεν συμμορφώνονται με τα ετεροκανονικά πρότυπα. Με λίγα λόγια, η συμμετέχουσα δεν παρουσιάζει μια απόλυτα δική της άποψη, αλλά αναπαράγει κοινωνικά πρότυπα για το τι θεωρείται ορθό και μη. Η φράση *«όπως τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια»* φανερώνει την εσωτερίκευση στερεοτύπων που παρουσιάζουν την ετεροφυλοφιλία ως «πληρότητα, ολοκλήρωση». Υπάρχει σύγχυση στην ανάγκη του ατόμου για ορατότητα και τη λειτουργία της ετεροκανονικότητας που αποκλείει οτιδήποτε διαφορετικό*: Α7 «Για μένα μια φυσιολογική ζωή, είναι όπως τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, δηλαδή δεν θα με κοιτάει κανένας περίεργα, δεν θα με κρίνει κανένας, δεν θα σχολιάζει κανένας και απλά θα ζεις τη ζωή σου πολύ κανονικά, πολύ φυσιολογικά, δηλαδή θα έχεις την οικογένεια σου, το σπίτι σου, άμα θέλεις θα έχεις και παιδιά…δεν θα υπάρχει λογοκρισία και γενικά…κρίση πάνω σε αυτό που έχεις επιλέξει…»*

Για την Α8 η ιδέα του γάμου δεν είναι κάτι ξεκάθαρο για εκείνη, ωστόσο συσχετίζει το γεγονός ότι «μεγαλώνει» με την ανάγκη της για συντροφικότητα και γάμο. Ο γάμος παρουσιάζεται ως ένα πλαίσιο ασφάλειας και με έναν τρόπο εξασφάλισης της

σημαντικότητας ή σοβαρότητας μιας συντροφικής σχέσης. Από την πρόταση *«είμαι ελεύθερο πνεύμα»* θα μπορούσε να ειπωθεί πως η συμμετέχουσα αναγνωρίζει το γάμο ως μια πιεστική κατάσταση, ωστόσο θα το έκανε με πρόσχημα την ηλικία της. Αυτή η σύγκρουση μπορεί να ερμηνευτεί ως μια ανάγκη της συνεντευξιαζόμενης να συμβαδίσει με τα κοινωνικά πρότυπα/πιέσεις, ώστε να νιώσει αποδεκτή και ασφαλής. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η κοινωνική πίεση δεν προέρχεται αποκλειστικά από τη σεξουαλικότητα και το γεγονός πως είναι γυναίκα, αλλά και από την ηλικία της Α8 που για την ίδια είναι ένας παράγοντας πίεσης για να παντρευτεί: *Α8 «Εγώ…δεν είμαι σίγουρη αν θα μου ταίριαζε προσωπικά ο γάμος…δηλαδή αμφιταλαντεύομαι, είμαι πενήντα-πενήντα, πάντα αμφιταλαντευόμουν ανεξαρτήτως τι σεξουαλική σχέση είχα ή τι ρομαντική σχέση είχα, δεν ξέρω ως ιδιοσυγκρασία αν μου αρέσει, από τη μια μου αρέσει από την άλλη είμαι πολύ ελεύθερο πνεύμα. Όμως όσο μεγαλώνεις και αρχίζεις και αποζητάς περισσότερη συντροφιά, εγώ δηλαδή, έχω αρχίσει να το σκέφτομαι περισσότερο! Ότι θα μπορούσα να το κάνω ή αν το αποφασίσω θα είναι πιο εύκολο!».*

Το γεγονός πως η Α10 δεν έχει εκφράσει την σεξουαλική της ταυτότητα στην οικογένεια της, την αποτρέπει από τη διαδικασία του γάμου, όμως αναφέρει πως θα το έκανε σε μικρό κύκλο ατόμων: *Α10 «Το βλέπω με πολύ μεγάλη χαρά, αλλά επειδή δεν έχω καταφέρει να μιλήσω στους γονείς μου ακόμα για αυτό, μου είναι πολύ δύσκολο να το επιστεγάσω ας πούμε σε τέτοιο επίπεδο, οπότε αν συνέβαινε κάποια στιγμή, πιθανόν να συνέβαινε σε ένα μικρό κύκλο ανθρώπων, φίλων μου, ανθρώπων που ξέρουν για μένα εννοώ αυτό, σε τέτοιο επίπεδο, αλλά θα το επέλεγα αν πραγματικά ήμουν με έναν άνθρωπο που είμαι καλά και θέλω να προχωρήσω σε ένα τέτοιο επίπεδο…είναι δηλαδή μια επιλογή για μένα!».*

Παρά την άγνοια από την οικογένεια προέλευσης για τη σεξουαλικότητα της Α10, φαίνεται πως η ύπαρξη του ν5089/24 είναι ένας παράγοντας που θα την ενθάρρυνε αν ήθελε να παντρευτεί.

Πώς αντιλαμβάνεστε την προοπτική της απόκτησης παιδιού στην Ελλάδα;

Για την προοπτική απόκτησης παιδιού ορισμένα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, δήλωσαν πως φοβούνται να αποκτήσουν παιδί στην Ελλάδα, λόγω των κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν και ενδεχομένως της κακοποίησης που θα υποστεί το παιδί τους αν ανήκει σε μια ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια, τόσο στο σχολείο, όσο και στη κοινωνική του ζωή γενικά. Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που ειπώθηκε από όλες τις συμμετέχουσες είναι η οικονομική δυνατότητα του κάθε ατόμου, ο συγκεκριμένος παράγοντας φαίνεται να

επηρεάζει πολύ την απόφαση των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για τη δημιουργία οικογένειας. Επιπλέον δόθηκε μια πολύ σημαντική διάσταση στην προοπτική απόκτησης παιδιού που αφορούσε τη συνολική κατάσταση του πλανήτη αυτή τη στιγμή, δηλαδή την κλιματική κρίση και πόσο ηθικό είναι να έρχονται στον κόσμο παιδιά, ενώ βιώνουμε μια τέτοια παγκόσμια κρίση που δεν γνωρίζουμε τις συνέπειες που θα έχει στη βιωσιμότητα του πλανήτη σε λίγα χρόνια.

Οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια στη προοπτική απόκτησης παιδιού

Η οικονομική αστάθεια/ανεπάρκεια είναι ένας πολύ βασικός λόγος που τις αποθαρρύνει από την ιδέα της απόκτησης παιδιού: *Α1 «ζούμε σε μια κοινωνία πολύ κλειστόμυαλη, δεν μπορείς να στηριχθείς οικονομικά στο μισθό σου για να ζήσεις ο ίδιος, όχι να κάνεις και παιδί…οπότε δεν μου έχω εμπιστοσύνη να προχωρήσω σε ένα βήμα που ούτε εγώ η ίδια δεν μπορώ να βγω οικονομικά, γιατί να στηρίξω μια οικογένεια αφού το ξέρω από την αρχή ότι θα πάει όλο λάθος!», Α9 «Στην Ελλάδα δεν ξέρω…δεν ξέρω πώς να το πω…χλωμό! Λόγω της κοινωνίας μας, της οικονομίας μας…δηλαδή πρέπει να τα σκέφτεσαι όλα αν θες να κάνεις οικογένεια ή γάμο…οπότε τα σκέφτομαι λίγο πολύ όλα…εδώ πέρα με το ζόρι τα βγάζω με το μήνα…θέλω να κάνω και οικογένεια δεν γίνεται!», Α6 «Μας έχει καθορίσει, εγώ νιώθω μεγάλη ανασφάλεια, χαίρομαι πολύ που βλέπω ανθρώπους να το κάνουν, που αποκτούν παιδί ενώ δεν έχουν ανασφάλειες που έχω εγώ, γιατί εμένα πάντα μου άρεσε αυτή η ιδέα το να έχεις ένα παιδί, αλλά μεγαλώνοντας έτσι όπως είναι οι συνθήκες…εμένα με έχει αποθαρρύνει πάρα πολύ γιατί εμένα η οικονομική κρίση με χτύπησε».*

Από τα παραπάνω αποσπάσματα γίνεται αντιληπτό πως η οικονομική αδυναμία δεν είναι ατομικό ζήτημα, είναι επακόλουθο της έλλειψης κρατικής υποστήριξης και διαχείρισης των οικονομικών πόρων. Στην πλειοψηφία των συμμετεχουσών, αναφέρθηκαν σε οικονομική αστάθεια, άρα δεν είναι μια μεμονωμένη κατάσταση. Τα ίδια τα άτομα δεν νιώθουν οικονομικά ανεξάρτητα για να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες, γεγονός το οποίο στην πραγματικότητα τους «απαγορεύει» με έναν τρόπο να σκεφτούν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας στην Ελλάδα. Μάλιστα, από τη φράση της Α1 *«δεν μου έχω εμπιστοσύνη»* προκύπτει ένα αίσθημα ευθύνης και ανασφάλειας του ατόμου για την οικονομική συνθήκη στην οποία βρίσκεται. Η αφήγηση της υποδηλώνει την αδυναμία του κράτους να προσφέρει καλές συνθήκες ζωής και εργασίας στους πολίτες του. Συγκεκριμένα, για μια γυναίκα που ανήκει στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και επιθυμεί να αποκτήσει παιδί, η δυσκολία δεν είναι μόνο η οικονομική αδυναμία (χαμηλός μισθός, ανεπάρκεια επιδοματικής

πολιτικής ή έλλειψη κρατικών εργαλείων για τις οικογένειες ίδιου φύλου) αλλά και η κοινωνική πίεση όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «κλειστόμυαλη κοινωνία».

Η διαδικασία απόκτησης παιδιού για ένα ζευγάρι ίδιου φύλου στην Ελλάδα θεωρείται από τις συμμετέχουσες δύσκολη, χωρίς ιδιαίτερη στήριξη από το κράτος. Η τεκνοθεσία μπορεί να είναι νόμιμη (δια του γάμου), αλλά είναι περιορισμένη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα για κοινωνικούς λόγους. Οι αιτήσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων συχνά αντιμετωπίζονται με επιφυλάξεις από τους επαγγελματίες και δεν δίνονται ίσα δικαιώματα και πρόσβαση στην απόκτηση παιδιού. Αντιθέτως, η διαδικασία της τεχνητής γονιμοποίησης είναι στενά συνδεδεμένη με την οικονομική ευμάρεια και ως εκ τούτου δεν είναι προσβάσιμη σε όλα τα άτομα. Επίσης, η διαδικασία της παρένθετης μητρότητας δεν είναι διαθέσιμη νομικά στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

Η σύγκριση της Α1 με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια ίσως είναι ένας τρόπος να υπερτονίσει τη πολυπλοκότητα νομικής σύναψης σχέσης με ένα παιδί ακόμα και για μια αποδεκτή ομάδα όπως είναι τα στρέιτ ζευγάρια. Υπάρχει η σκέψη δηλαδή πως αφού είναι ήδη δύσκολο για ένα στρειτ ζευγάρι να τεκνοθετήσει, για μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα θα είναι σχεδόν αδύνατον! Επιπρόσθετα, στο τέλος της τοποθέτησης της, η Α1 δηλώνει κατηγορηματικά πως δεν θα επιδίωκε την απόκτηση παιδιού. Ενδεχομένως, αυτή η απόλυτη στάση να μην προέρχεται μόνο από προσωπική άρνηση, αλλά και από την έλλειψη εμπιστοσύνης στους κοινωνικούς μηχανισμούς προστασίας και στήριξης μιας οικογένειας ίδιου φύλου. Η Α1 έχει την άποψη πως ο κρατικός και κοινωνικός μηχανισμός δεν θα καταφέρει να προστατέψει το παιδί της: *Α1 «θεωρώ ότι είναι δύσκολο…είναι ήδη δύσκολο για τα στρέιτ άτομα να τεκνοθετήσουν, οπότε για τα ομοφυλόφιλα άτομα θα είναι ακόμα πιο δύσκολο! Μπορεί όχι ανέφικτο αλλά δύσκολο…και είναι και λίγο «επικίνδυνο», εννοώ μετά για τη ζωή των παιδιών στο σχολείο το μπούλινκ που θα υποστούν…άρα δεν θα το έκανα*.».

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα υπάρχει έντονος ο ρόλος της οικογένειας μέσα στην οποία θα μεγαλώσει ένα παιδί. Η λέξη «κουράγιο» παραπέμπει σε μια διαδικασία συνεχούς αγώνα και ψυχικής αντοχής από τη πλευρά της οικογένειας που θα επιλέξει να αποκτήσει παιδί. Η επιλογή της λέξης ίσως δεν είναι τυχαία, επιθυμεί να υπογραμμίσει τις δύσκολες κοινωνικές συνθήκες που βιώνει μια οικογένεια ίδιου φύλου στη διαδικασία ανατροφής ενός παιδιού στην Ελλάδα. Η Α3 δίνει βαρύτητα στον τρόπο με τον οποίο η οικογένεια θα ενδυναμώσει το παιδί. Αυτό δημιουργεί την εντύπωση πως δεν εμπιστεύεται τη κρατική μέριμνα και τους κοινωνικούς μηχανισμούς για την προστασία ενός παιδιού μιας οικογένειας ίδιου φύλου: *Α3 «Δύσκολη θα έλεγα, αυτή είναι η λέξη που μου έρχεται δύσκολη…με πολλά εμπόδια, κοινωνικά εμπόδια και με πολύ κουράγιο από τη πλευρά των γονιών…στο τι θα μάθουν στο παιδί και που θα είναι το παιδί».*

Η Α2 προσφέρει μια ενδιαφέρουσα οπτική στην προοπτική απόκτησης παιδιού, σκέφτεται

σε ποιες περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτικές και παγκόσμιες συνθήκες θα μεγαλώσει ένα παιδί: *Α2 «είναι το κοινωνικό κομμάτι δηλαδή πιστεύω έτσι όπως είναι δημιουργημένος αυτός ο κόσμος τώρα δεν ικανοποιεί μια προοπτική απόκτησης παιδιού…γιατί υπάρχουν πόλεμοι, γενοκτονίες, φτώχια, το περιβάλλον καταστρέφεται δηλαδή ακόμη και να κάνω παιδιά δεν ξέρω αν θα ζήσουν για πολύ καιρό, γιατί η γη έχει ημερομηνία λήξης που μάλλον θα είναι σύντομη αυτό πιστεύω εγώ τουλάχιστον με την ταχύτητα με την οποία βαδίζουμε. Οπότε ακόμα κι αν κάνω παιδιά…δεν ξέρω αν θα ζήσουνε, δεν ξέρω τί ζωή θα ζήσουνε, δεν ξέρω αν εγώ θα είμαι καλός γονιός υπάρχουν πάρα πολλοί λόγοι ώστε να με αποτρέψουν να θέλω να κάνω παιδιά…δεν είναι ότι μισώ τα παιδιά».* Η Α2 αναδεικνύει ένα ηθικό ζήτημα όχι μόνο της κλιματικής κρίσης και των επιπτώσεων που θα φέρει αυτή η κρίση στον πλανήτη αλλά και τη γενικότερη εικόνα του πλανήτη στη σημερινή εποχή. Ενδιαφέρεται για την ποιότητα ζωής ενός παιδιού και για τις κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές συνθήκες που θα κληθεί να βιώσει. Πέρα από το φόβο της ίδιας της ύπαρξης του παιδιού, η Α2 ίσως να φοβάται πως η ίδια αλλά και το κράτος δεν θα έχει τη δυνατότητα να στηρίξει το παιδί της σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες.

Τα παρακάτω αποσπάσματα φωτίζουν μια σημαντική διάσταση του φύλου και της λειτουργίας του στη δημιουργία οικογένειας. Συμφωνούν στην πατριαρχική «ανωτερότητα» ενός γκέι ζευγαριού, σε σχέση με ένα λεσβιακό ζευγάρι. Υποστηρίζουν, πως ένα ζευγάρι που αποτελείται από δύο άνδρες λαμβάνει λιγότερο κριτική και διακρίσεις από ένα ζευγάρι που αποτελείται από γυναίκες. Η λεσβιακή σεξουαλικότητα υπονομεύεται λόγω της έλλειψης ανδρικής φιγούρας η οποία θεωρείται αναγκαία με βάση τα ετεροκανονικά πρότυπα. Η λεσβιακή σεξουαλικότητα δεν αποκλίνει απλά από την ετεροφυλοφιλία, υπάρχει διπλή σύγκρουση και αλληλεπίδραση ταυτοτήτων της ομοφυλόφιλης γυναίκας. Η κοινωνική θέση μιας γυναίκας στην Ελληνική κοινωνία είναι εξ αρχής διαφορετική από έναν άνδρα και η ομοφυλόφιλη σεξουαλικότητα μίας γυναίκας μπορεί να οδηγήσει σε οικογενειακή και κοινωνική απόρριψη. Άρα, η υποτίμηση της γυναικείας φύσης, σε συνδυασμό της έλλειψης πατρικού προτύπου σε μια οικογένεια που αποτελείται από γυναίκες, μπορεί να αποφέρει διαφορετικές εμπειρίες στην ανατροφή και κοινωνική ενσωμάτωση της συγκεκριμένης οικογένειας. Η λειτουργία του φύλου σε όλα τα πλαίσια προσφέρει διαφοροποιημένα βιώματα στα άτομα και τις οικογένειες: *Α2 «πιστεύω ότι θα βιώσει διαφορετική δυσκολία ένα γκέι ζευγάρι από ένα ζευγάρι λεσβιών…γιατί έρχεται το φύλο στη μέση, δηλαδή ίσως να θεωρείται χειρότερο επειδή είναι και οι δύο γυναίκες και δεν υπάρχει ένα αντρικό πρότυπο «το οποίο πρότυπο είναι πάρα πολύ σημαντικό αλλιώς δεν μπορεί το παιδί να μεγαλώσει» ενώ στους άντρες είναι λίγο πιο θετικό, λίγο πιο*

κανονικοποιημένο…νομίζω επειδή υπάρχει αυτή η υπερσεξουαλικοποίηση της γυναίκας δεν γίνεται τόσο αποδεκτή αυτή η σεξουαλικότητα. Δηλαδή οι γκέι άντρες δεν μας νοιάζει τόσο, οκ τους αφήνουμε, αλλά οι λεσβίες είναι αδιανόητο, πώς γίνεται αυτό; μας αρέσει (οι ερωτικές ταινίες με λεσβίες), αλλά αυτό δεν είναι αληθινό…δηλαδή αναιρείς το άτομο, αναιρείς αυτή τη σεξουαλική ταυτότητα…πιστεύω ότι είναι πιο αποδεκτή η γκέι σεξουαλικότητα από τη λεσβιακή! Τουλάχιστον αυτό έχω στο δικό μου μυαλό και αυτό έχω δει…».

Σε αυτό το σημείο η Α3 προσθέτει τη διάσταση της βίας, ώστε να υποστηρίξει τη θέση της: *Α3 «Θεωρώ ότι βιώνουμε γενικά τις γυναίκες ως το πιο αδύναμο φύλο! Θεωρώ ότι σε μια κατάσταση βίας ένα γκέι ζευγάρι ίσως προξενήσει περισσότερο φόβο! Είναι αλλιώς να ξέρεις ότι κάποιος έχει δύο μαμάδες και αλλιώς όταν ξέρεις ότι έχει δύο μπαμπάδες!».*

<u>Διαχωρισμός συντροφικότητας και γονεϊκής ανάγκης</u>

Το γονεϊκό ένστικτο και η συντροφικότητα είναι δύο διαφορετικά ζητήματα που πρέπει να διαχωρίζονται. Δεν είναι απαραίτητο σε ένα ζευγάρι αυτή η ανάγκη να προκύψει ταυτόχρονα, αντιθέτως είναι σημαντικό να ενθαρρύνεται η μονογονεϊκότητα: *Α6 «Τώρα για μένα είναι κάπως διαχωρισμένα τα πράγματα, δηλαδή είναι άλλο το γονεϊκό ένστικτο και άλλο να προκύψει μέσα από συγκυρίες το να έχεις έναν άνθρωπο που περνάτε καλά και να αποφασίσετε ότι θέλετε να χτίσετε μαζί και σπίτι και παιδί, οπότε για μένα είναι απόλυτα διαχωρισμένα και πρέπει να είναι διαχωρισμένα, το να προκύψει σε σένα το γονεϊκό ένστικτο από το να προκύψει στο ζευγάρι, δηλαδή στη Βόρεια Ευρώπη τα έχουν λύσει αυτά εδώ και πολλά χρόνια, ενισχύεται η μονογονεϊκότητα, για μένα το ζευγάρι, η πυρηνική οικογένεια αναπαράγει ένα πρότυπο ομοκανονικότητας, ετεροκανονικότητας, πατριαρχίας…με καθορισμένους ρόλους εμένα δεν μου αρέσει αυτό, δεν συμφωνώ με αυτό και όχι μόνο πολιτικά ή κοινωνικά αλλά και συναισθηματικά».*

Η Α9 τονίζει την υπευθυνότητα της νέας γενιάς στην απόφαση απόκτησης παιδιού, αλλά και την ποιότητα της ανατροφής που παρέχει ένα νέο άτομο. Σε αντίθεση με άλλα αποσπάσματα το παρόν αμφισβητεί την ετεροφυλοφιλική κυριαρχία και προσδιορίζει τον εαυτό της και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ικανότερα για την ανατροφή ενός παιδιού. Το άτομο πιστεύει πως η νέα γενιά μπορεί να προσφέρει καλύτερη ποιότητα φροντίδας, επειδή η απόκτηση παιδιού βιώνεται ως μια συνειδητή και σοβαρή επιλογή και όχι ως «φυσικό επόμενο». Η συνεντευξιαζόμενη αναδιατυπώνει την έννοια της οικογένειας/γονεϊκότητας και δίνει τα δικά της νοήματα, ώστε να ανατρέψει τα ετεροκανονικά αφηγήματα: *Α9 «Δύσκολος παράγοντας το παιδί, πιστεύω ότι γενικά η γενιά μας θα είχε να δώσει πολλά*

παραπάνω και σε ψυχολογική στήριξη και σε οικονομικά…γιατί δεν κάνουμε ένα παιδί έτσι! Οι περισσότεροι τουλάχιστον, θα έχουμε να του παρέχουμε πολλά παραπάνω! Πιστεύω ότι τα περισσότερα στρέιτ ζευγάρια κάνουν παιδιά κατά λάθος!».

Πώς έχει επηρεάσει τις προσωπικές σας αντιλήψεις για την οικογένεια;

Η ύπαρξη του νόμου 5089/24 φαίνεται πως δεν έχει επηρεάσει έντονα τις αντιλήψεις των λεσβιών/αμφιφυλόφιλων γυναικών σχετικά με την προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Πιστεύουν πως χρειάζονται συγκεκριμένες συνθήκες (προσωπικές, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) για μια τέτοια απόφαση. Επίσης, η ιδέα της οικογένειας για αυτές είναι διαφορετική από το λεγόμενο παραδοσιακό μοντέλο οικογένειας. Όμως, για αρκετά άτομα του δείγματος θεωρήθηκε ως μια ευκαιρία να σκεφτούν την εκδοχή της δημιουργίας οικογένειας στην Ελλάδα.

<u>Ο ν5089/24 δεν ήταν μια επαναστατική πράξη</u>

Η ψήφιση του νόμου δεν άλλαξε την προσδοκία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για τη δημιουργία οικογένειας. Αρκετά από τα άτομα του δείγματος θεωρούν το γάμο μια τυπική νομική ένωση με αποτέλεσμα να μην τους ενδιαφέρει αρχικά αυτή η διαδικασία. Ωστόσο, στηρίζουν τα άτομα που παντρεύονται και χαίρονται με τη συγκεκριμένη συνθήκη: Ακόμη, οι αντιλήψεις των συμμετεχουσών έρχονται σε αντίθεση με την ετεροκανονική προώθηση της δημιουργίας οικογένειας με τον ν5089/24. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο δεν θεωρείται προοδευτικό και συμβατό με τις ανάγκες των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων για να δημιουργήσουν οικογένεια: *Α2 «Δεν έχει επηρεάσει κάπως τις προσωπικές μου αντιλήψεις …σίγουρα χαίρομαι, γιατί βλέπω ζευγάρια πλέον να παντρεύονται και αυτό είναι ωραίο, αλλά όπως είπα και πριν δεν είναι επαναστατικό, οπότε δεν θεωρώ ότι έχει αλλάξει κάτι μέσα μου».*

Για την Α2 ο ν5089/24 δεν περιλαμβάνει στοιχεία που είναι επαναστατικά. Το μοντέλο που ακολουθεί ο συγκεκριμένος νόμος είναι «παραδοσιακό» καθώς προωθεί ετεροκανονικά πρότυπα οικογένειας. Ο τρόπος που οι συμμετέχουσες αντιλαμβάνονται την οικογένεια είναι πιο σύγχρονος και ρευστός. Αρχικά, ο νόμος δεν προσφέρει σε όλα τα άτομα τη δυνατότητα γάμου ή απόκτησης παιδιού και προωθεί τη μονογαμία. Επιπλέον, μέσα από κοινωνικά εμπόδια η διαδικασία σύναψης νομικής σχέσης με τέκνο συχνά μπορεί να ματαιωθεί. Τα μειονεκτήματα αυτά καθιστούν το νόμο ημιτελή και μη προσβάσιμο σε όλα τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Άρα, η ίδια η χρήση του νόμου δεν είναι πρακτική και

συμπεριληπτική. Τα πεδία που καλύπτει η νομοθεσία στη μορφή που είναι αυτήν την περίοδο δεν είναι αντάξιο στις προσδοκίες των μελών της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας.

Από την τοποθέτηση της Α5 προκύπτει, πως οι ίδιες οι αξίες και προτεραιότητες της δεν είναι η δημιουργία οικογένειας. Η προοπτική της δημιουργίας οικογένειας δεν εμπίπτει στα σχέδιά της, παρ' όλα αυτά αναφέρει θετικά αισθήματα για την ύπαρξη του ν5089/24, γιατί δίνει την ευκαιρία σε άλλα άτομα να παντρευτούν. Σε μια δεύτερη ανάγνωση, διαφαίνεται ένα άλλο θέμα. Το γεγονός ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα έχουν ανατραφεί σε ένα ομοφοβικό και ετεροκανονικό περιβάλλον έχει ως αποτέλεσμα συχνά να θεωρούν πως η δημιουργία οικογένειας δεν είναι μια προοπτική που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ή και να φανταστούν. Αυτό οφείλεται στην εσωτερίκευση στερεοτύπων και προκαταλήψεων που τείνουν να θεωρούν πως τα άτομα ίδιου φύλου δεν πρέπει να γίνονται γονείς ή να παντρεύονται. Πράγμα που αποθαρρύνουν το άτομο όχι μόνο από την ίδια την πράξη, αλλά και από τη σκέψη της δημιουργίας οικογένειας. Ακόμη κι αν επιθυμούσαν συγκεκριμένα την απόκτηση τέκνου φαίνεται από άλλες τοποθετήσεις στην παρούσα έρευνα πως υπάρχει έντονος φόβος για τη ζωή και την πορεία ενός παιδιού που ανήκει σε μια οικογένεια ίδιου φύλου. Επίσης, η ένταξη ενός νόμου δεν μπορεί άμεσα να αλλάξει το κοινωνικό κλίμα προς μια ευάλωτη ομάδα, πόσο μάλλον να αλλάξει την κοινωνική και συναισθηματική συστολή που αισθάνονται τα ίδια τα άτομα. Αυτό ίσως να σημαίνει, πως οι λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες δεν νιώθουν ακόμη ασφαλείς να σκεφτούν τη προοπτική ενός γάμου ή ενός παιδιού. Όταν έχεις μεγαλώσει σε ένα τόσο εχθρικό περιβάλλον, το οποίο δεν αποδέχεται τις σχέσεις ίδιου φύλου, είναι πολύ δύσκολο με την ύπαρξη κάποιου νόμου να αλλάξει το αίσθημα φόβου και ανασφάλειας που ενδεχομένως να έχουν τα άτομα που βιώνουν την περιθωριοποίηση, λόγω της σεξουαλικότητάς τους: *Α5 «ούτε καν, εγώ έτσι κι αλλιώς δεν έχω στο πλάνο μου την οικογένεια, δεν με ενδιαφέρει το κομμάτι της οικογένειας καθόλου…οπότε όταν βγήκε το νομοσχέδιο, χάρηκα, γιατί ίσως κάποιοι άνθρωποι γίνει η ζωή τους ευκολότερη για να κάνουν οικογένεια, αλλά εμένα δεν με άγγιξε αυτό το θέμα».*

Η Α8 σχετίζει τη δημιουργία οικογένειας με τη συνειδητότητα και την ωριμότητα ενός ατόμου. Θεωρεί πως αυτό ισχύει για όλα τα άτομα και πως δεν σχετίζεται με το φύλο: *Α8 «Δεν νομίζω ότι επηρεάστηκαν παραμένουν ίδιες, για μένα γονιός πρέπει να είναι ένας άνθρωπος που είναι ώριμος και έχει συνειδητοποιήσει πολύ σοβαρά το ρόλο που πάει να αποκτήσει, το να έχει ένα μωρό να το προσέχει και να το προστατεύει και να το μεγαλώνει , να το διαπαιδαγωγεί, να το ανατρέφει πρέπει να είναι κάποιος πολύ συνειδητός! Αλλά αυτό για μένα δεν έχει να κάνει με το φύλο, έχει να κάνει με τον άνθρωπο, με τη παιδεία του , με την καλλιέργεια του, με τέτοιες ποιότητες, οπότε δεν θα σταθώ στο φύλο γιατί δεν έχει να κάνει με*

τον τρόπο αντίληψης κάποιων πραγμάτων. Απλά εύχομαι αν δοθεί η ευκαιρία, όλο και πιο συνειδητοποιημένοι άνθρωποι να μπορούν να αναλάβουν τη διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού…».

Επίσης, αναγνωρίζεται η σοβαρότητα με την οποία οι συμμετέχουσες προσεγγίζουν το ζήτημα της απόκτησης παιδιού. Η συμμετέχουσα διαχωρίζει το γονεϊκό ρόλο από το φύλο και τη σεξουαλικότητα. Πιστεύει, πως ένας γονέας πρέπει να «κρίνεται» από τις αξίες, την παιδεία ή τον χαρακτήρα του σχετικά με τις για τις ικανότητές του ως γονέας. Ο ρόλος του γονέα δεν συνδέεται με βιολογικούς ή νομικούς δεσμούς, αλλά με μια ηθική διάσταση της γονεϊκότητας.

Από την άλλη πλευρά, ο νόμος δημιούργησε την ασφάλεια σε αρκετά άτομα του δείγματος να φανταστούν τον εαυτό τους σε μια συνθήκη οικογένειας, τους έδωσε την ελευθερία να επιλέξουν και την ευκαιρία να σκεφτούν την εκδοχή της δημιουργίας οικογένειας: *Α10 «Σίγουρα, ένιωσα μια ασφάλεια ότι όταν και αν αποφασίσω να προχωρήσω σε δημιουργία οικογένειας, θα ήθελα να το κάνω και με αυτόν τον τρόπο, να υπάρχει δηλαδή και αυτό το επιστέγασμα και νιώθω ότι έχω και εγώ μια κανονικότητα όπως όλοι οι υπόλοιποι. Βγάζει μια ασφάλεια και μια δίοδο, μια λύση, αν θέλεις υπάρχει αυτή η λύση που μέχρι τώρα δεν την είχες…κι αν θες να το κάνεις και επίσημα, μπορείς να το κάνεις και επίσημα και σίγουρα και το νομικό κομμάτι, το να είσαι καλυμμένος αν σου συμβεί κάτι και θέλεις η σύντροφός σου να έρθει στο νοσοκομείο, να παίρνει τις αποφάσεις για σένα παρά να είναι ένας άνθρωπος που δεν είναι καν στη ζωή σου όπως είναι ο γονιός».*

Η συγκεκριμένη νομοθεσία έδωσε λύση σε αδιέξοδες καταστάσεις προηγούμενων ετών που σχετίζονταν με τη λήψη αποφάσεων σε κρίσιμες στιγμές. Η ένταξη του ν5089/24 προσέφερε αισθήματα ανακούφισης και «κανονικότητας». Οι λέξεις που χρησιμοποιεί η Α10 δείχνουν την ανάγκη αποφόρτισης και ένταξης στην κοινωνική δομή σαν ένα κομμάτι της. Η νομική κάλυψη φαίνεται πως δημιουργεί την αίσθηση της ορθότητας και κανονικότητας που έχει η πράξη του γάμου ή η απόκτηση παιδιού μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου.

6. 4 ΤΡΙΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια

Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας;

Στους παράγοντες ενθάρρυνσης συγκαταλέχθηκαν η υποστήριξη από την οικογένεια προέλευσης, η οικονομική σταθερότητα, η κοινωνική αποδοχή και η ευνοϊκή περιοχή κατοικίας που συνεπάγεται με την προσβασιμότητα σε σωματεία και υπηρεσίες. Η έντονη

επιθυμία να δημιουργήσει ένα άτομο οικογένεια είναι, επίσης, ένας θετικός παράγοντας που θα μπορούσε να παροτρύνει ένα άτομο να μπει σε αυτήν τη διαδικασία. Σημαντική παρατήρηση είναι πως ο ίδιος ο ν5089/24 αναγνωρίστηκε ως θετικός παράγοντας για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας.

Παράγοντες προστασίας των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών

Για τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν πολύ σημαντικό στην απόφαση απόκτησης παιδιού να προστατευτεί το παιδί από πιθανούς κινδύνους, είτε από το σχολείο, είτε από την κοινωνική σκληρότητα. Στο σύνολό τους, οι περισσότερες γυναίκες ήταν βέβαιες πως ένα παιδί που θα μεγαλώσει με ένα ζευγάρι ίδιου φύλου θα αντιμετώπιζε αρνητικές καταστάσεις στην καθημερινότητά του. Στην ερώτηση των ενθαρρυντικών παραγόντων ήταν συνολικά δύσκολο να τεκμηριώσουν φανερούς λόγους που θα τις ωθούσαν να δημιουργήσουν οικογένεια στην Ελλάδα. Αρχικά, ο λόγος ήταν κυρίως πως δεν έχουν εμπιστοσύνη στους κρατικούς μηχανισμούς υποστήριξης των οικογενειών και ανθρώπων που επιθυμούν να κάνουν οικογένεια, και στη συνέχεια η κοινωνική σκληρότητα. Από την άλλη πλευρά, ως θετικοί παράγοντες συγκαταλέχθηκαν η κοινωνική αποδοχή και όπως αναφέρει η Α8 *«οποιοδήποτε μέτρο στήριξης»: Α8 «ένας τρίτος παράγοντας είναι η αποδοχή της κοινωνίας, το σχολείο, οι φίλοι και όλα αυτά να είναι και αυτοί έτσι πιο δεκτικοί…αυτά άμα τα έχεις, δεν θες κάτι άλλο! Αλλά μπορώ να φανταστώ μέχρι την οικογένεια μου να το δέχεται, με προβληματίζει όμως…τι θα γίνει με το σχολείο, τι θα γίνει με την υπόλοιπη κοινωνία, θα ήθελα δηλαδή να το προστατέψω το παιδί μου ή να το ενδυναμώσω, γιατί φοβάμαι ότι η κοινωνία δεν είναι έτοιμη! Οπότε ενθαρρυντικοί παράγοντες θα ήταν ό,τι μέτρο υπάρχει υπέρ για μια γυναίκα που θέλει να κάνει παιδί με μια άλλη γυναίκα και τα υποστηρικτικά δίκτυα».*

Για την Α6 η κατοικία ενός ατόμου στην Αθήνα είναι ένας θετικός παράγοντας καθώς έχει πρόσβαση σε σωματεία και οργανισμούς: *Α6 «Ένα άλλο κομμάτι είναι το να είσαι στην Αθήνα, η Αθήνα είναι άλλο κομμάτι από την υπόλοιπη Ελλάδα, δεν μπορώ να κάνω ότι δεν υπάρχει, είναι πιο δύσκολο στην επαρχία, ακόμη και η Θεσσαλονίκη επαρχία είναι! Είναι πιο δύσκολο να είσαι στην επαρχία και να πάρεις μια τέτοια απόφαση, σε σχέση με το να είσαι στην Αθήνα, που δεν είναι μόνο ότι χάνεσαι στο πλήθος είναι ότι έχεις συλλόγους να απευθυνθείς, για μένα είναι πολύ σημαντικό, έχει σωματεία να πας, για μένα που είμαι εκπαιδευτικός, το πολύχρωμο σχολείο, οι οικογένειες ουράνιο τόξο, το ΣΥΔ, τόσα σωματεία να απευθυνθείς…οι περήφανοι γονείς δηλαδή είναι σωματεία που μπορεί να σε βοηθήσουν στην Αθήνα, έχει μια μοναξιά η επαρχία σε τέτοια ζητήματα».*

Η τοποθέτηση της Α6 τονίζει ένα πολύ ουσιώδες ζήτημα, αυτό των ταξικών διακρίσεων. Από τα λόγια της προκύπτει πως τα άτομα που δεν έχουν οικονομική σταθερότητα δεν έχουν την ίδια προσβασιμότητα σε πόρους και ευκαιρίες. Επομένως, η διαδικασία δημιουργίας οικογένειας για ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο ή ζευγάρι με οικονομική ανεξαρτησία θα είναι ευκολότερη από ότι για ένα άτομο που δεν έχει οικονομική σταθερότητα. Παρατηρείται, δηλαδή, διάκριση εντός της ίδιας της κοινότητας, σχετικά με την οικονομική τάξη στην οποία βρίσκεται το εκάστοτε άτομο/ζευγάρι: *Α6 «τα κουίρ άτομα που είναι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση έχουν περισσότερη πρόσβαση από τα άτομα που δεν είναι, δεν έχουν ας πούμε σταθερό εισόδημα».*

Από τις παρακάτω τοποθετήσεις προκύπτει πως η συντροφικότητα, η υγιής σχέση με ένα άτομο είναι ένα θετικό στοιχείο για το βήμα της δημιουργίας οικογένειας. Μάλιστα, η Α10 δηλώνει μέσα από τη φράση «*όπως τα ετερόφυλα ζευγάρια που απλά θα βγουν και θα βρουν έναν άνθρωπο με μεγαλύτερη ευκολία»* πως για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα υπάρχει μια δυσκολία στην αναζήτηση συντρόφου, καθώς συχνά δεν είναι ανοιχτά ως προς τη σεξουαλικότητά τους. Ως επακόλουθο αυτής της συνθήκης είναι η δυσκολία στην εύρεση ερωτικού/ρομαντικού συντρόφου. Για αυτό όταν υπάρχει αυτό το επιστέγασμα, μιας καλής συντροφικής σχέσης, εκδηλώνεται ως θετικός παράγοντας για τη δημιουργία οικογένειας: *Α10 «Στους παράγοντες ενθάρρυνσης κάτι το οποίο δεν είπα, το να έχεις μια υγιή σχέση το να είσαι καλά με τη σχέση σου, οπότε ακόμα και αυτό το να βρεις έναν άνθρωπο που ταιριάζεις και είσαι καλά δεν είναι κάτι εύκολο στην εποχή μας, γενικότερα δεν είναι εύκολες οι σχέσεις πόσο μάλλον αν βρεις έναν άνθρωπο που δε θα τον βρεις εύκολα όπως τα ετερόφυλα ζευγάρια που απλά θα βγουν και θα βρουν έναν άνθρωπο με μεγαλύτερη ευκολία, άρα μια καλή σχέση είναι ένας λόγος ενθάρρυνσης στη δημιουργία οικογένειας!».*

<u>Ο ρόλος της οικογένειας προέλευσης</u>

Αν και ένα σημαντικό μέρος του δείγματος δήλωσε πως θα μπορούσε να προχωρήσει στη δημιουργία οικογένειας και χωρίς τη στήριξη ή αποδοχή της οικογένειας καταγωγής τους, φαίνεται ότι είναι ένας σημαντικός θετικός παράγοντας στη συναισθηματική ευημερία και πληρότητα των συμμετεχουσών: Α4 *«Αν δεν υπάρχει αυτή η «έγκριση» νομίζω ότι θέλει πολύ δύναμη δηλαδή θαυμάζω πάρα πολύ αυτά τα άτομα που τα έχουν καταφέρει που μπορεί να μην λαμβάνουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον στήριξη. Δεν λέω ότι δεν τα καταφέρνουν απλά είναι πολύ πιο εύκολο να έχεις «έγκριση» από τον οικογενειακό σου κύκλο».* Στο παρακάτω απόσπασμα η Α4 εκτείνει το ρόλο και τη θέση της οικογένειας

προέλευσης και υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα των φίλων και πόσο σημαντική θέση καταλαμβάνει το φιλικό περιβάλλον στη ζωή ενός ατόμου από τη στιγμή μάλιστα που το ίδιο το άτομο επιλέγει αυτό το φιλικό περιβάλλον. Αυτό μπορεί να αποδοθεί ως μια διαφορετική προσέγγιση της οικογένειας και γενικά των στενών δεσμών. Για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, επειδή συχνά υπάρχει ρήξη με την οικογένεια καταγωγής, είναι δυνατόν η έννοια της οικογένειας να είναι κάτι πιο ρευστό ή να μην εκδηλώνεται με παραδοσιακά και κοινωνικά κατασκευασμένα πρότυπα: *Α4 «δεν μιλάω μόνο για την οικογένεια το αίμα ας πούμε, γιατί ο δικός σου κύκλος και η οικογένεια σου μπορεί να είναι και οι φίλοι τους οποίους φίλους επιλέγεις οπότε κατά κάποιο τρόπο αν από αυτούς δεν έχεις τη στήριξη…».*

Τέλος, η συγκεκριμένη αναφορά υποδηλώνει την έντονη ανάγκη του ατόμου για αποδοχή και συναισθηματική υποστήριξη και όχι η υλική από τη φράση *«όχι οικονομική».* Για την Α4 η αποφυγή της μοναξιάς και της περιθωριοποίησης έχει πολύ μεγάλη βαρύτητα. Ένα εύλογο συμπέρασμα θα ήταν πως, τόσο η αποδοχή από την οικογένεια, όσο και η ύπαρξη υποστηρικτικού φιλικού περιβάλλοντος θα ήταν ενθαρρυντικά στοιχεία για την προοπτική δημιουργίας οικογένειας: *Α4 «Δε ξέρω εγώ αν δεν είχα έστω ένα φίλο, γενικά υποστήριξη από φίλους ή οικογένεια όχι οικονομική».*

<u>Συνειδητή επιλογή</u>

Λόγω της δυσκολίας για ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο να αποκτήσει ένα παιδί, η έντονη επιθυμία για αυτό είναι από μόνο του ένας θετικός πρώτος παράγοντας για να μπει ένα άτομο σε αυτήν τη διαδικασία. Η αποφασιστικότητα και η ψυχική ανθεκτικότητα που μπορεί να επιδείξει το άτομο, είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τον οδηγήσουν στην ενδυνάμωση και την επίτευξη του σκοπού του: *Α6 «Το να το θέλεις πάρα πολύ, το πρώτο νομίζω είναι αυτό, το να το έχεις αποφασίσει μέσα σου, ότι εγώ αυτό το θέλω και θα το κάνω! Κι αν είναι αυτό κατασταλαγμένο νομίζω ότι τα βάζεις σε μια σειρά και το προχωράς».*

Μέσα από τα λόγια της, η Α2 πηγαίνει ένα βήμα παρακάτω και τονίζει πως πέρα από την επιθυμία χρειάζεται και η κατάλληλη προετοιμασία, ψυχολογική και συναισθηματική, για να μπορεί το άτομο ή το ζευγάρι να αντιμετωπίσει την κοινωνική σκληρότητα προς το παιδί. Από την αναφορά της Α2, η ένταξη ενός ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπου στη γονεϊκότητα μοιάζει με αγώνα επιβίωσης και επιβεβαίωσης της ικανότητάς του να είναι γονέας. Φέρνει στην επιφάνεια μια κρυφή ανησυχία για τον τρόπο που τα ίδια τα άτομα θα αντικρούσουν τις πιθανές εκδηλώσεις δυσαρέσκειας και αμφιβολίας για το ρόλο τους. Επίσης, υπάρχει η ελπίδα από την πλευρά της ότι θα υπάρχουν ετεροφυλόφιλες οικογένειες που θα στηρίξουν

τη ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια. Αυτή η δήλωση από μόνη της χαρακτηρίζεται από βαθιά πίστη και προσδοκία πως τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας δεν είναι μόνα και πως θα υπάρξουν άνθρωποι που θα τα υποστηρίξουν στην πορεία της ανατροφής ενός παιδιού: *Α2 «πριν αποφασίσεις ότι θες να κάνεις οικογένεια πρέπει να είσαι σίγουρο ότι έχεις στο μυαλό σου έναν τρόπο να διαχειριστείς αυτή τη κατάσταση, δεν πιστεύω ότι είναι αδύνατον και δεν πιστεύω ότι θα είναι όλα τα άτομα αρνητικά, δηλαδή πιστεύω ότι θα υπάρχουν ετεροφυλόφιλες οικογένειες που θα το στηρίζουν όλο αυτό».*

6.5 ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Ποιοι παράγοντες αποθαρρύνουν τις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες να δημιουργήσουν οικογένεια

Η γραφειοκρατία και οι παρεμβάσεις των κρατικών λειτουργών στις αποφάσεις σχετικά με την απόκτηση παιδιού από λεσβίες ή αμφιφυλόφιλες γυναίκες

Οι ερωτώμενες αναδεικνύουν ένα σημαντικό ζήτημα, αυτό της προσωπικής εμπλοκής του εκάστοτε επαγγελματία που αναλαμβάνει μια διαδικασία τεκνοθεσίας/αναδοχής. Οι αξίες, οι γνώσεις και οι προκαταλήψεις που έχει ένας επαγγελματίας προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα καθορίζουν τον τρόπο που θα αντιμετωπίσει το ζευγάρι ίδιου φύλου ή το ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο που θα επιδιώξει την νομική σύνδεση με ένα παιδί. Διακρίνεται αίσθημα ανασφάλειας και αμφισβήτησης ως προς την αμεροληψία που θα επιδείξει ένας επαγγελματίας από τις προσωπικές του πεποιθήσεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα και το δικαίωμα των ατόμων ίδιου φύλου να αποκτήσουν τέκνο. Δηλαδή, παρά την ύπαρξη του νόμου υπάρχει η πιθανότητα η διαδικασία να καθυστερήσει, να κωλυσιεργεί ή να μην γίνει δεκτή η εκάστοτε αίτηση, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνει το άτομο και να εγκαταλείψει την προσπάθεια σύναψης νομικής σχέσης με παιδί: *Α2 «Δεν νομίζω ότι όλοι οι επαγγελματίες δεν έχουν προκαταλήψεις…δηλαδή ακόμα και στο πανεπιστήμιο που σπουδάζω υπάρχουν πολλά άτομα που θα βγουν με το πτυχίο ως κοινωνικοί λειτουργοί και θα έχουν πολλές προκαταλήψεις από τώρα φαίνεται αυτό σε βασικά πράγματα όπως μπορεί να είναι και η τεκνοθεσία…οπότε σίγουρα υπάρχουν και επαγγελματίες που συνειδητά εμποδίζουν ή κάνουν δύσκολη μια τέτοια διαδικασία για ομοφυλόφιλα ζευγάρια…και δίνουν προτεραιότητα σε ετεροφυλόφιλα ζευγάρια με οποιοδήποτε τρόπο δηλαδή… Μπορεί ένα ζευγάρι μια οικογένεια να μην θέλει καν να προσπαθήσει λόγω των προκαταλήψεων που ήδη γνωρίζουν ότι υπάρχουν και δεν θέλουν να μπουν σε αυτή τη διαδικασία γιατί πιστεύουν ότι θα τραυματιστούν περισσότερο. Εάν μπουν σε αυτή τη διαδικασία και αντιμετωπίσουν δυσκολίες…δεν ξέρω πόσο πολύ μπορούν να*

επιμείνουν σε αυτήν την προσπάθεια , σε αυτήν τη διαδικασία εάν γίνει δηλαδή πολύ δύσκολη με βάση όλων των κριτηρίων και το τι κάνει ο κάθε επαγγελματίας ανεξάρτητα…οπότε μπορεί ανάλογα με την προσωπικότητα του κάθε ατόμου, αλλά και τις εμπειρίες μπορεί κάποιο άτομο να τα παρατήσει, γιατί δε θέλει να συνεχίσει, γιατί πιστεύει ότι είναι πιο τραυματική αυτή η εμπειρία…θα τους δώσει περισσότερη δυστυχία παρά ευτυχία και μπορεί να μην καταφέρουν καν να τεκνοθετήσουν το παιδί μέσα από αυτήν τη διαδικασία».

<u>Η εχθρική στάση από την οικογένεια καταγωγής /Η άγνοια της σεξουαλικής ταυτότητας από την οικογένεια</u>

Παρουσιάστηκε η βαρύτητα που έχει το υποστηρικτικό περιβάλλον-οικογένεια-φίλοι στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας ενός ομοφυλόφιλου ζευγαριού: *Α1 «Είναι σημαντικό γενικά στην ψυχολογία του ζευγαριού να είναι κοντά οι γονείς τους, οι φίλοι».*

Η υποστήριξη από την οικογένεια προέλευσης είναι σημαντική παράμετρος στη συναισθηματική πληρότητα και αίσθημα ασφάλειας ενός ατόμου, όμως φαίνεται να μην είναι απαραίτητο για να προχωρήσει ένα άτομο στη δημιουργία οικογένειας. Τονίζεται πως η ύπαρξη φίλων συχνά μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη στήριξη της ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειας: *Α1 «δεν είναι όμως απαραίτητο, γιατί πάλι μπορείς να στηρίξεις την οικογένειά σου…οι φίλοι υπάρχουν…πάντα θα υπάρχουν δεν γίνεται όλοι να είναι αρνητικοί …αλλά δεν μπορεί να σου καθορίσει η οικογένεια τη ζωή σου».*

Φαίνεται πως τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αποδίδουν μεγάλη σημασία στο φιλικό τους περιβάλλον, κάτι που παίζει σπουδαίο ρόλο στην προοπτική δημιουργίας οικογένειας, καθώς είναι αντιληπτό πως το φιλικό περιβάλλον παραπέμπει στην οικογενειακή υποστήριξη που ίσως θα αναζητούσαν τα άτομα από την οικογένεια καταγωγής.

<u>Η ανατροφή ενός παιδιού στην Ελληνική κοινωνία</u>

Εκδηλώθηκαν προβληματισμοί για την ανατροφή του παιδιού στην ελληνική κοινωνία και το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: *Α2 «εδώ έχω πολλά….Καταρχήν έρχεται η κοροϊδία από τη στιγμή που τα παιδιά θα μεγαλώσουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, σε μια ελληνική κοινωνία, σε μια ελληνική γειτονιά έτσι όπως είναι τα πράγματα αυτή τη στιγμή…σίγουρα το παιδί θα καταλάβει…θα γίνει διαχωρισμός από την αρχή, από την κοινωνία δηλαδή ότι είναι διαφορετικό από τα άλλα παιδιά. Επίσης, πιστεύω ότι οι γονείς θα απομονώσουν την κουίρ οικογένεια, δεν ξέρω αν θα υπάρξει κάτι βίαιο ή κάτι άλλο…να προσπαθήσουν να βγάλουν το*

παιδί από το σχολείο…με αποβολές ή υπογραφές…».

Η ζωή του παιδιού που προέρχεται από μια οικογένεια ίδιου φύλου ήταν ένας κεντρικός προβληματισμός των συμμετεχουσών. Δόθηκε βάση στο ρόλο της κοινωνίας και τη στάση που θα είχε απέναντι στο παιδί και την οικογένειά του. Η νομική πρόοδος με την ψήφιση του ν5089/24 δεν οδήγησε αυτόματα στην κοινωνική ενσωμάτωση και επικύρωση των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών και ανθρώπων ιδίως σε μέρη όπου η θρησκεία ασκεί έλεγχο και επιρροή σε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Η ισότητα σε νομικά δικαιώματα δεν οδηγεί απαραίτητα στη μείωση των εμπειριών διάκρισης. Εν κατακλείδι, η νομοθεσία δεν θεωρείται επαρκές μέτρο αλλαγής του τρόπου μεταχείρισης και διαμοιρασμού χώρου και δικαιωμάτων για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα: *Α5 «Τώρα που μιλάμε σκέφτηκα ότι αν είχα ένα παιδί σε κουίρ σχέση, όταν αυτό το παιδί πάει σχολείο και θα δουν στα έντυπα τις δύο μαμάδες και αυτό σίγουρα θα επιφέρει αντιδράσεις, επειδή μιλάω για πολύ πρώιμη ηλικία, πιο πολλές αντιδράσεις θα δω στο κομμάτι των γονέων και των δασκάλων, αλλά όχι τόσο των παιδιών. Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία είναι ό,τι πάρουν από το σπίτι τους, αυτά καθαυτά δεν θα έχουν κάποια αντίδραση. Οπότε ένας ανασταλτικός παράγοντας για να κάνουν οικογένεια και να υιοθετήσουν ένα παιδί είναι το πως θα μεγαλώσει το παιδί μετέπειτα».*

<u>Η οικονομική ανεπάρκεια</u>

Η Α2 κάνει διαχωρισμό μεταξύ μιας ομοφυλόφιλης σχέσης και μιας ομοφυλόφιλης σχέσης με παιδί. Αναφέρει πως ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι με παιδί είναι πιο δύσκολη κοινωνική συνθήκη**:** *Α2 «αλλά πιστεύω ή φοβάμαι ότι θα υπάρχει μια έντονη αντίδραση στην τοπική κοινωνία όταν θα εμφανιστεί ένα κουίρ ζευγάρι με παιδί…χωρίς παιδί μπορεί να μην υπάρχει τόσο θέμα ή μπορεί να μην είναι τόσο ορατό ή μπορεί να μην έχουν τόσο θέμα ή αυτό που λένε: ό,τι κάνεις στο κρεβάτι σου δεν μας ενδιαφέρει…αλλά όταν κάνεις παιδί κάποιοι άνθρωποι έχουν την εντύπωση ότι η κουίρ οικογένεια δεν θα τα μεγαλώσει σωστά, επειδή χρειάζεται και καλά ένας πατέρας και μια μητέρα, ενώ κάτι τέτοιο δεν ισχύει ή ότι θα τα κάνουν γκέι, ενώ τόσα χρόνια τα κυρίαρχα ζευγάρια και οι κυρίαρχες οικογένειες είναι ετεροφυλόφιλες, οπότε όλα αυτά τα άτομα που έχουν ήδη βγει, έχουν βγει από αυτά τα στρέιτ ζευγάρια, οπότε αυτό είναι χαζό να αναφερθεί…αν ένα άτομο είναι κουίρ, είναι κουίρ! δεν φταίει η οικογένεια! Αυτό θα είναι δύσκολο θεωρώ…είναι αληθινό…δηλαδή αναιρείς το άτομο, αναιρείς αυτήν τη σεξουαλική ταυτότητα…».*

Πολιτική/νομική ρευστότητα

Υπήρξε προβληματισμός αναφορικά με τα κενά του ν5089/24, δηλαδή με τις λεπτομέρειες που ίσως να μην έχουν καλυφθεί από τη νομοθεσία και να αφήνουν εκτεθειμένα τα ζευγάρια ίδιου φύλου και τα παιδιά τους: Α8 «Αποθαρρύνουν τα ημίμετρα που σίγουρα δεν θα έχει καλύψει ο νόμος όλα τα μέτρα και σίγουρα αυτά θα φανούνε και στη πορεία, όσο καλά και να τα καλύπτει…».

Η κατοικία στην επαρχία

Η Α10 χαρακτηρίζει ως αποθαρρυντικό παράγοντα την κλειστή κοινωνία της Κρήτης για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας: *Α10 «Σίγουρα είναι η κοινωνία και μια κλειστή κοινωνία σαν την Κρήτη είναι σημαντικός παράγοντας αποθάρρυνσης, γιατί είμαστε σε μια πατριαρχική κοινωνία εδώ και μη αποδεκτή η ομοφυλοφιλία και γενικότερα, οπότε πόσο εύκολο είναι να πει ένα ζευγάρι γυναικών ή ανδρών ότι έχει παιδί ή έχει υιοθετήσει παιδί ή οτιδήποτε…δεν είναι εύκολο καθόλου, άρα η πρώτη δυσκολία είναι η κοινωνία μετά είναι η οικογένεια που είναι κατά ένα βαθμό ένα μέρος της κοινωνίας…».* Η γονεϊκότητα δεν θεωρείται προτεραιότητα για την Α11. Ο γονεΐκός ρόλος νοείται ως περιορισμός στην προσωπική ολοκλήρωση και εξέλιξη του ατόμου. Υπάρχει συσχέτιση της απόκτησης παιδιού με τη βαθιά δέσμευση σε συγκεκριμένη διαδικασία. Εκτός από τα ξεκάθαρα νοήματα που ανακύπτουν από το παρακάτω απόσπασμα, υπάρχει σύγχυση ανάμεσα στους παραδοσιακούς κοινωνικά κατασκευασμένους μύθους για τη γονεϊκότητα, η οποία ορίζει την ανθρώπινη ολοκλήρωση σε κοινωνικό και προσωπικό επίπεδο και την ίδια την προσέγγιση της Α11 που εμφανίζεται ως μια γυναίκα που επιθυμεί να επικεντρωθεί στην προσωπική της εξέλιξη, τον ακτιβισμό και τις σχέσεις της με το στενό της περιβάλλον. Η Α11 δεν αρνείται απαραίτητα το γονεΐκό ρολό, αλλά αναπλαισιώνει την έννοια της δέσμευσης, της ευθύνης, της αίσθησης πληρότητας και της οικογένειας για μια λεσβία στη σημερινή εποχή. Η τοποθέτηση της συμμετέχουσας περνάει από ένα κριτικό φακό από τον οποίο κάνει ένα ρεαλιστικό απολογισμό των προτεραιοτήτων και σκέψεων της. Η αποτροπή της Α11 από τη γονεϊκότητα δεν προέρχεται μόνο από μια ενδεχόμενη «αποτυχία», αλλά από την ίδια τη στάση της πως η γονεϊκότητα δεν είναι αυτοσκοπός και δεν είναι μια φυσική ροή στη ζωή μιας γυναίκας. Η στάση της μπορεί να ερμηνευτεί ως συνειδητή επιλογή για τη μη θέληση της μητρότητας και αποφυγής κυρίαρχων προτύπων που θέλουν τη μητρότητα

ως πηγή ολοκλήρωσης για μια γυναίκα: *Α11 «Προσωπικά δεν ξέρω αν μπορώ για τόσα πολλά χρόνια να έχω μια δέσμευση τέτοιας βαρύτητας για τόσα πολλά χρόνια, δηλαδή νομίζω με το που το σκέφτομαι, με αγχώνει, όχι ότι δεν μπορώ να το κάνω, αλλά με αγχώνει το αν δε τα καταφέρω, αν δε μπορώ να ανταπεξέλθω οικονομικά, συναισθηματικά, ψυχολογικά, δηλαδή είναι η μεγαλύτερη δέσμευση που μπορεί ένας άνθρωπος να κάνει και νομίζω ότι θα το μετάνιωνα αργότερα, νομίζω ότι θέλω να κάνω περισσότερα πράγματα για μένα καλά όχι μόνο για μένα, μιλώντας για την καριέρα μου, μιλώντας για τις ομάδες που βρίσκομαι και κάνω πράγματα, μιλώντας για τη σύντροφό μου δε θα μπορούσα να κάνω αυτά τα πράγματα αν έχω και ένα παιδί…βλέπω πόσο δύσκολο είναι».*

6.6 Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η ύπαρξη σταθερής συντρόφου για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας

Η συγκεκριμένη υποκατηγορία, προέκυψε από τις συμμετέχουσες ως σημαντικός παράγοντας για τη δημιουργία οικογένειας. Μια πολύ σημαντική οπτική, ήταν η ανάγκη προτροπής της μονογονεϊκότητας στην Ελλάδα, καθώς δεν είναι απαραίτητο η συντροφικότητα να συνδυάζεται με την ανάγκη για παιδί. Όμως, η ύπαρξη μιας σταθερής συντρόφου δημιουργεί τη δυνατότητα τόσο την οικονομική, όσο και την ψυχολογική για να μπορέσει μία λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα να σκεφτεί την εκδοχή της γονεϊκότητας.
Η προσέγγιση της Α2 για τη συντροφικότητα, αρχικά δείχνει να αναγνωρίζει τη συντροφική σχέση ως ένα πολύ βασικό στοιχείο για τη δημιουργία οικογένειας για ορισμένα άτομα, ωστόσο ξεκαθαρίζει πως δεν είναι αναγκαίο να υπάρχει σύντροφος αν υπάρχουν κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυα. Η Α2 με έναν τρόπο, αναδιατυπώνει το κοινωνικό στερεότυπο που θέλει την απόκτηση παιδιού να συνοδεύεται από κάποια σταθερή συντροφική σχέση και δίνει χώρο σε εναλλακτικές μορφές οικογένειας. Επικεντρώνεται όχι σε ένα παρωχημένο μοντέλο οικογένειας, αλλά στο ρόλο που μπορεί να έχει η ενεργή κοινότητα και το κοντινό περιβάλλον ενός ανθρώπου στην ανατροφή ενός παιδιού. Επομένως, η ύπαρξη μιας σταθερής συντρόφου μετακινείται από αναγκαία σε σχετική ή προαιρετική στην απόφαση απόκτησης παιδιού: *Α2 «τώρα ανάλογα κάθε άτομο είναι διαφορετικό, για κάποια άτομα είναι το μοναδικό κριτήριο για αυτή την απόφαση, δηλαδή είναι αποφασιστικός παράγοντας, αλλιώς μπορεί να μην προχωρήσουν στην απόκτηση παιδιού. Αλλά πιστεύω δεν είναι αναγκαίο, δηλαδή αν ένα άτομο θέλει να γίνει γονέας, μπορεί να γίνει και μόνος του γονέας και να προχωρήσει στην εγκυμοσύνη ή και στη τεκνοθεσία, χωρίς να υπάρχει κάποιος σταθερός σύντροφος …γιατί ανεξάρτητα αν υπάρχει οικογένεια με παιδιά ή χωρίς παιδιά όλοι οι*

άνθρωποι πρέπει να έχουν υποστηρικτικό δίκτυο…οπότε αν ένα άτομο ή και δύο έχουν υποστηρικτικό δίκτυο πιστεύω ότι μπορεί να κάνει παιδί…οπότε δεν είναι αναγκαίο, αλλά αναγνωρίζω ότι για πολλά άτομα είναι αναγκαίο!».

Η Α8 προσθέτει μια ενδιαφέρουσα οπτική για τη συντροφικότητα. Εκφράζει πως λόγω της «κούρασης από τις συνθήκες της ζωής» η συντροφική σχέση θα της προσφέρει ευημερία και θα την ενθάρρυνε στην απόκτηση παιδιού. Συνδέει τη συντροφική σχέση με ένα είδος συμμαχίας για έναν κοινό σκοπό. Από τα λόγια της εκφράζεται πως και η ίδια η συντροφική σχέση θεωρείται ένα είδος οικογένειας για εκείνη, χωρίς την ύπαρξη παιδιού.

Α8 «Απόλυτα σημαντικό, για μένα τουλάχιστον είναι πολύ σημαντικό! απλώς εγώ επειδή είμαι ήδη λίγο κουρασμένη από τις συνθήκες της ζωής θα ήθελα έναν συνοδοιπόρο για να το κάνω, ιδανικά! Δηλαδή μόνη μου σίγουρα δεν θα το ξεκινούσα! Δεν είναι τόσο μεγάλη η ανάγκη μου για παιδί, για να το ξεκινήσω μόνη μου, αλλά τη συντροφιά τη θέλω, θέλω μαζί του να κάνω μια οικογένεια αν τα καταφέρουμε, κι αν το αποφασίσουμε φυσικά!»,

Α11 «Σίγουρα είναι, γιατί διευκολύνει, δε μιλάω για το οικονομικό μόνο, μιλάω για την ψυχική αντοχή ειδικά άμα μιλάμε για ένα παιδί, γιατί οκ και το γατί είναι οικογένεια, αλλά νομίζω ότι είναι πιο εύκολο σε σχέση με το να έχεις ένα παιδί, άρα είναι σημαντικό να έχεις ένα, δύο αναλόγως με το τι σχέση έχεις σταθερούς ανθρώπους στη ζωή σου που σου προσφέρουν ασφάλεια για μένα είναι βασικό αυτό, σίγουρα βοηθάει το να έχεις μια υποστήριξη, όχι ότι δε μπορεί να το κάνει ένα άτομο μόνο του, προφανώς και μπορεί για μένα σίγουρα είναι πολύ σημαντικό!».

Η Α10 χαρακτηρίζει τη συντροφικότητα ως κάτι πολύτιμο που πρέπει να εκτιμάται: *«Πάρα πολύ σημαντική για την ισορροπία την δική μας αρχικά την ψυχική ισορροπία και για τη δυσκολία της ζωής που νιώθεις ότι κάθε μέρα που βγαίνει έχει πολλές προκλήσεις και το να έχεις ένα σύντροφο που νιώθεις ότι είσαι καλά και υπάρχει σταθερότητα είναι σαν να έχεις κερδίσει ένα θησαυρό που είναι καλό να τον φυλάς με πολύ προσοχή! Οπότε είναι πάρα πολύ σημαντικό και επειδή όπως είπα πριν οι σχέσεις είναι πολύ δύσκολες όταν βρεις κάτι που να είσαι καλά προσπάθησε να μη το χάσεις και να είσαι εκεί όσο καλύτερα μπορείς».*

6.7 Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την υποστήριξη από το στενό περιβάλλον (οικογένεια, φίλοι) στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας

Η υποστήριξη από την οικογένεια καταγωγής, διαπιστώθηκε ως έναν από τους καθοριστικούς παράγοντες στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας για μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα. Δύο άτομα εκ του δείγματος, ανέφεραν πως αν έκαναν coming out

στην οικογένειά τους και έβρισκαν αποδοχή θα ήταν πολύ ενθαρρυντικό για εκείνες και θα μπορούσαν να κάνουν σκέψεις για δημιουργία οικογένειας. Βέβαια, υπογραμμίστηκε από δύο άτομα του δείγματος, πως δεν είναι απαραίτητο να σε στηρίζουν οι γονείς σου για να κάνεις τη δική σου οικογένεια.

Η Α1 υποστηρίζει πως συχνά ανάλογα με τη προσωπικότητα του ατόμου και την επιρροή που ασκεί πάνω του η οικογένειά του μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις, την ψυχολογία του και τη ζωή του*: Α1 « Είναι σημαντικό γενικά στη ψυχολογία του ζευγαριού να είναι κοντά οι γονείς τους οι φίλοι δεν είναι όμως απαραίτητο, γιατί εντάξει πάλι μπορείς να στηρίξεις την οικογένειά σου…οι φίλοι υπάρχουν…πάντα θα υπάρχουν δεν γίνεται όλοι να είναι αρνητικοί …αλλά δεν μπορεί να σου καθορίσει η οικογένεια τη ζωή σου! Είναι αναλόγως το άτομο…πόσο θα το επηρεάσει η οικογένεια, πόσο κοντά είναι με την οικογένεια, αλλά δεν θεωρώ ότι είναι σημαντικός παράγοντας για να μην κάνεις οικογένεια, πόσο το επηρεάζει το άτομο η οικογένειά του, πόσο θέλει να ακούσει την οικογένειά του, πόσο θέλει να ακούσει το θέλω του…ναι αυτό ουσιαστικά. Αλλά δεν είναι απαραίτητο να δέχεται η οικογένειά σου τις αποφάσεις σου!»*

Η Α4 φαίνεται να συσχετίζει τις ενοχές για τη σεξουαλικότητά της, με την απουσία υποστήριξης και αποδοχής από την οικογένεια: *Α4 «Αυτό είναι πάλι ενθάρρυνση, νομίζω ότι δεν έχει να κάνει με το θέμα της σεξουαλικότητας αυτό, δηλαδή θεωρώ ότι γενικά αν ο κύκλος σου στηρίζει μια σχέση σου οτιδήποτε κι αν αυτή είναι καλό και σε ικανοποιεί και δεν νιώθεις και ενοχές…οι ενοχές παίζουν μεγάλο ρόλο τουλάχιστον σε μένα για τη σεξουαλικότητα»*

Η Α4 σχολιάζει πως ειδικά στην Ελλάδα που είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα όσον αφορά την οικονομία, είναι σημαντική η οικονομική συνεισφορά της οικογένειας καταγωγής: *Α4*: *«Γενικά από την οικογένεια πολλές φορές τα νέα ζευγάρια που μπορεί να θέλουν να παντρευτούν ή γενικά να κάνουν μια οικογένεια αν λαμβάνουν στήριξη και συνήθως λαμβάνουν και οικονομική στήριξη που στην Ελλάδα που είναι τόσο δύσκολα τα πράγματα, νιώθω ότι θες κάποια οικονομική στήριξη από την οικογένεια σου ακόμα κι αν είναι δανειστική, δηλαδή αν θα τα δανειστείς αυτά τα χρήματα, αλλά και η ψυχολογική, η συναισθηματική στήριξη που μπορούν να σου δώσουν, είτε είναι φίλοι, είτε είναι οικογένεια..»*

Η Α10 παρατηρεί πως όσο πιο ενθαρρυντικό είναι το περιβάλλον ενός ατόμου, τόσο πιο αβίαστα μπορεί να προχωρήσει στη δημιουργία οικογένειας: *Α10 «Ως κοινωνικά όντα που είμαστε σίγουρα μας ενδιαφέρει η άποψη των γύρω μας, είτε είναι φίλοι, είτε είναι οικογένεια, είτε συνάδερφοι στη δουλειά, οπότε όσο πιο υγιές είναι το περιβάλλον γύρω μας και μας ενθαρρύνει στις επιλογές μας όποιες κι αν είναι αυτές τόσο πιο εύκολο είναι να προχωρήσεις και στη δημιουργία οικογένειας!»*

Η παρούσα ερώτηση προβλημάτισε αρκετά τις συνεντευξιαζόμενες, κυρίως στην προοπτική της απόκτησης παιδιού και όχι τόσο έντονα στη σκέψη ενός γάμου. Όπως σχολίασε ένα άτομο του δείγματος, το παιδί θα απασχολούσε περισσότερο στη δημόσια σφαίρα από μια σχέση ατόμων ίδιου φύλου. Υπάρχει η προκατάληψη πως τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δεν είναι ικανά να μεγαλώσουν ένα παιδί με αποτέλεσμα, ακόμη και η ιδέα απόκτησης παιδιού να μοιάζει δύσκολή για μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα.

Για την Α1 παρόλο που η κοινωνική αποδοχή είναι ένας ενθαρρυντικός παράγοντας, δεν παύει να υποστηρίζει πως δεν είναι απαραίτητη για να δημιουργήσεις οικογένεια**:** *«Α1: Είναι ένας ενθαρρυντικός παράγοντας θεωρώ, γιατί κανείς δεν θέλει να τον έχουν στο περιθώριο…αλλά και πάλι αν θέλει το άτομο να κάνει οικογένεια και μπορεί να το υποστηρίξει και να προχωρήσει με το δικό του το θέλω. Θα το κάνει!».*

Η Α3 σχολιάζει τη σοβαρότητα της συνθήκης, αναφέρει την επικινδυνότητα της ομοφοβίας όταν υπάρχει ένα παιδί**:** Α3 «Δεν ζούμε μόνοι μας, δεν μπορεί όλοι γύρω σου να είναι ομοφόβικοί και να νιώθεις ότι κινδυνεύεις και να λες τι καλύτερο από το να τεκνοθετήσω ένα παιδί! Ειδικά για το παιδί δεν μπορείς να πεις δεν με νοιάζει! Όταν είσαι μόνη σου ή όταν είσαι με τη σχέση σου μπορείς να το πεις αυτό, μπορείς να υπερβείς τα εμπόδια με κάποιο τρόπο και να πεις οκ! Να ξέρεις ότι ζεις σε ένα ομοφοβικό κόσμο και να πεις οκ! Αλλά όταν έχεις ένα παιδί δεν μπορείς εύκολα να πάρεις την απόφαση και να ζήσεις σε ένα περιβάλλον που είναι ομοφοβικό!».

Η Α7 παρατηρεί πως στην Ελλάδα η κοινωνική αποδοχή είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, μάλιστα λέει πως η απώλεια αυτής της αποδοχής επιβαρύνει την ψυχολογία των ΛΟΑΚΤΚΙ+ ατόμων και συχνά επηρεάζει τις αποφάσεις και τις ζωές τους: *Α7 «Πολύ εδώ στην Ελλάδα πολύ! Δυστυχώς ή ευτυχώς ο περίγυρος ενός ατόμου και ειδικά η οικογένεια επηρεάζει πολύ την ψυχολογία του και ίσως εδώ στην Ελλάδα να επηρεάσει και τις αποφάσεις του, δηλαδή έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις, όχι μόνο για παιδί, μόνο και μόνο ένα ζευγάρι για να παραμείνει μαζί, λόγω λογοκρισίας, φόβου πως θα το κρίνει η οικογένεια έτσι, έχει συμβεί αυτό, πόσο μάλλον σε ένα παιδί, ο κοινωνικός περίγυρος θα πρέπει να είναι υγιής, αν έστω και το εβδομήντα τις εκατό του περίγυρου είναι υγιής, είμαστε οκ! Γιατί δεν μας νοιάζει η άποψη της μειοψηφίας»,*

Στα λεγόμενα της Α8 διακρίνουμε έντονο το αίσθημα της ενοχής και της ευθύνης. Πιστεύει πως σε περίπτωση εκφοβισμού του παιδιού θα οφειλόταν στη σεξουαλική της ταυτότητα: *Α8: «Εμένα προσωπικά με επηρεάζει αρκετά, γιατί θεωρώ θα ήμουν πολύ προστατευτική με το παιδάκι μου και με τη σύντροφό μου…δεν θα ήθελα να το πληγώσουν, δεν θα ήθελα να τους πληγώσουν, θα ήθελα να μπορώ να είναι ελεύθεροι, να απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα,*

ισότητα, σεβασμό…να μην χρειάζονται όλα αυτά…όλες αυτές οι μάχες! Για να έχεις τα αυτονόητα…που τελικά δεν είναι αυτονόητα…και πρέπει να τα διεκδικείς κάθε φορά! Αλλά το να πληγώσουν το παιδάκι σου δεν ξέρω, εννοείται ότι θα κάνω ό,τι μπορώ για να το ενδυναμώσω, αλλά είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας, το πώς θα καταφέρω να μην το επηρεάσει στη ζωή του, η δική μου απόφαση να είμαι με μια γυναίκα…Δεν θα ήθελα να περάσει εξαιτίας μου μπούλινγκ, εκφοβισμό ή οτιδήποτε άλλο ή να είναι δακτυλοδεικτούμενο, λόγω των μαμάδων του…είναι αλλιώς, να ξέρεις προέρχεται από σένα την ίδια αυτό, να είσαι εσύ αυτός ο λόγος…και δεν είναι μόνο αυτό, όταν στη πλειονότητα, υπάρχουν μπαμπάδες και μαμάδες…αυτό λίγο πονάει πιο πολύ, ίσως να το πονέσει ένα παιδί πιο πολύ σε κάποιο βαθμό, αν δεν το έχεις δουλέψει…οπότε ίσως φοβάμαι την ευθύνη , αν θα το κάνω σωστά, αν θα το διαπαιδαγωγήσω σωστά, αν θα το ενδυναμώσω σωστά, ώστε να μην το νοιάζουν όλα αυτά!»
Η Α11 προσεγγίζει τη κοινωνική αποδοχή ως ένα τρόπο αυτοαποδοχής και κατανόησης της ταυτότητας του ατόμου: Α11: «*Θεωρώ ότι επηρεάζει πολύ, ακόμα και στην εξέλιξη ενός ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμου για να δεχτεί το τι είναι την ταυτότητά του σε όλα παίζει ρόλο, δηλαδή όταν είσαι σε ένα μέρος που σου λένε μονίμως ότι είσαι λάθος σπάνια θα σε αποδεχτείς, να σε εξελίξεις επομένως το να κάνεις οτιδήποτε άλλο, γιατί να σε αφήσει να κάνεις οικογένεια κάτι τέτοιο όταν όλα γύρω σου, σου λένε ότι δε σε δέχομαι, γιατί είναι λάθος*».

6.8 Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η οικονομική κατάσταση του ατόμου στη δημιουργία οικογένειας;

Αυτή η ενότητα ανέδειξε έναν πολύ σημαντικό παράγοντα, ο οποίος ειπώθηκε από όλες τις συμμετέχουσες. Φαίνεται πως η οικονομική επάρκεια ήταν από τις πρώτες σκέψεις που είχαν τα άτομα του δείγματος, καθώς αναφέρθηκε ως πρώτος και κύριο παράγοντας από αρκετά άτομα. Τονίστηκε, πως για το βήμα του γάμου δεν είναι αναγκαίο να υπάρχει οικονομική πληρότητα, σε αντίθεση με την ύπαρξη ενός παιδιού που κάτι τέτοιο θα ήταν απαραίτητο για να πραγματοποιηθεί. Επίσης, συσχετίστηκε η υποστήριξη από την οικογένεια καταγωγής με την οικονομική ενδυνάμωση του ζευγαριού.
Η Α2 ταυτίζει την οικονομική επάρκεια του ατόμου με το υποστηρικτικό περιβάλλον**:** *Α2:«Εδώ έρχεται και το υποστηρικτικό περιβάλλον που είπαμε, γιατί αν δεν έχεις λεφτά και δεν έχεις και υποστηρικτικό περιβάλλον είναι αδύνατον! Επίσης, νομικά είναι απαραίτητο να έχεις ένα σταθερό σπίτι, ένα σταθερό μισθό, ένα ασφαλές σπίτι, ώστε να υπάρξει η τεκνοθεσία ή οποιαδήποτε άλλη σύλληψη. Πιστεύω ότι στην απόκτηση παιδιού περισσότερο είναι σημαντικός ο οικονομικός παράγοντας από ότι σε δημιουργία οικογένειας χωρίς παιδιά».* Η

Α2 διαχωρίζει την οικογένεια χωρίς παιδί, υποστηρίζει ότι είναι πιο εύκολο να ανταπεξέλθει οικονομικά ένα ζευγάρι χωρίς παιδί: *Α2 «Μια οικογένεια χωρίς παιδιά πιστεύω ότι μπορεί να στηριχθεί οικονομικά ακόμη και αν δεν υπάρχει υποστηρικτικό δίκτυο, εφόσον έχουν δουλειά…εάν τα άτομα δουλεύουν, αλλά τα χρήματα δεν είναι αρκετά τότε είναι αδύνατον και νομικά, αλλά και τα ίδια τα άτομα το αντιλαμβάνονται ότι είναι δύσκολο…ότι αν δεν φτάνουν τα χρήματα ούτε για το ζευγάρι τότε δεν θα φτάνουν φυσικά και για ένα παιδί!»*.

Η Α3 υπογραμμίζει πως για ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι, ο σχεδιασμός απόκτησης παιδιού απαιτεί οικονομική ευχέρεια. Για την απόκτηση παιδιού συγκεκριμένα, τονίζει πως απαιτεί σχεδιασμό καθώς μπορεί να χρειαστούν χρήματα για νομικές διαδικασίες ή στην περίπτωση τεχνητής αναπαραγωγής υπάρχει μεγάλο οικονομικό κόστος. Το γεγονός αυτό, φέρνει στην επιφάνεια ένα συλλογισμό αναφορικά με την επιπλέον δυσκολία που έχει η απόκτηση παιδιού για ένα ζευγάρι ίδιου φύλου, που δεν εμπίπτει μόνο στα κοινωνικά εμπόδια, αλλά και την οικονομική αδυναμία. Άρα η απόκτηση τέκνου δεν είναι μια απλή διαδικασία που προκύπτει από έντονη επιθυμία ή τυχαία, όπως θα γινόταν με ένα στρέιτ ζευγάρι. Είναι μια διαδικασία που απαιτεί προετοιμασία τόσο ψυχολογική, όσο και οικονομική: *Α3 «Νομίζω σε κάθε οικογένεια παίζει ρόλο το να ξέρεις ότι έχεις χρήματα… σε μια στρέιτ σχέση ένα παιδί μπορεί να προκύψει είναι αλλιώς, ενώ σε μια κουίρ σχέση δεν μπορεί να προκύψει! Πρέπει να το προσχεδιάσεις και συνήθως αυτός ο σχεδιασμός απαιτεί και λεφτά! Εντάξει εγώ δε λέω να είσαι πλούσιος, μπορείς να μεγαλώσεις ένα παιδί και με ένα εισόδημα…δεν σου λέω να παίρνεις πεντακόσια ευρώ και να νοικιάζεις σπίτι και να πεις ας τεκνοθετήσω ένα παιδί…δύσκολο ωστόσο αν δουλεύεις και έχεις μια σταθερή ζωή μπορείς να στηρίξεις την ανατροφή ενός παιδιού, νομίζω γίνεται!»*

6.9 Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η γεωγραφική κατοικία την απόφαση δημιουργίας οικ*ογένειας*

Η εν λόγω θεματική παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί περιλαμβάνει ποικιλία απόψεων σχετικά με το κατά πόσο η Κρήτη έχει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία οικογένειας από μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα. Οι περισσότερες συμμετέχουσες, συμφώνησαν πως η Κρήτη δεν είναι ένας ιδανικός τόπος για μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα να παντρευτεί ή να αποκτήσει παιδί με μια μικρή απόκλιση συγκριτικά με τα χωριά της Κρήτης, εν ολίγοις τονίστηκε πως οι πόλεις της Κρήτης και συγκεκριμένα το Ηράκλειο και το Ρέθυμνο θεωρούνται πιο «ανοιχτές» ως προς τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα από ένα μικρό χωριό στην Κρήτη. Μια άλλη διαφοροποίηση που

έγινε, ήταν η ζωή και η κατοικία σε μια μεγάλη αστική πόλη όπως η Αθήνα, σε αυτή τη περίπτωση οι συμμετέχουσες ανέφεραν πολλά πλεονεκτήματα, αναφορικά με την καλύτερη ενσωμάτωση μιας οικογένειας ίδιου φύλου και τη προσβασιμότητα σε σωματεία και ασφαλής χώρους για μια ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια. Ακόμη πόλεις όπως η Καστοριά ή το νησί της Πάρου, θεωρήθηκαν εξίσου ακατάλληλες για την προοπτική δημιουργίας οικογένειας από ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα εξαιτίας έντονης λογοκρισίας και οπισθοδρομικής σκέψης, όπως σχολιάστηκε. Επιπλέον, έγινε λόγος από αρκετές συμμετέχουσες η πιθανότητα μετακόμισης σε άλλη χώρα για να μπορέσουν να σκεφτούν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας, ακόμη και με την ύπαρξη του ν5089/24.

Έγινε συσχέτιση της αποδοχής μιας ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειας στην Κρήτη με την έντονη σχέση με τη θρησκεία: *Α1 «θα υπάρξει ένταση! Στην Κρήτη πολύ δύσκολα να δεχθούν γκέι ζευγάρι…παντρεμένο…έχουν πολύ μπροστά τη θρησκεία τους».*

Η Α1 μιλάει για τη μετοίκηση σε άλλες χώρες, λόγω βελτιωμένων προοπτικών για τη δημιουργία οικογένειας ζευγαριών ίδιου φύλου. Από την αναλυτική τοποθέτησή της, η μετανάστευση μοιάζει να είναι μια μέθοδος πρόληψης και προστασίας των οικογενειών ίδιου φύλου από τις διακρίσεις και την κοινωνική πίεση στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα, στην Κρήτη. Αναλυτικότερα, θέτει ως κεντρικό ζήτημα και λόγω της μετανάστευσης, την ύπαρξη ενός παιδιού και τις πιθανές συνθήκες που θα αντιμετώπιζε στην Ελληνική κοινωνία. Διαφαίνεται, πως η κοινωνική πίεση στην επαρχία, λειτουργεί ανασταλτικά στις προσδοκίες των ανθρώπων που επιθυμούν να δημιουργήσουν οικογένεια σε μη αστικό περιβάλλον. Η γεωγραφική κατοικία, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις ευκαιρίες εργασίας, στην προσβασιμότητα σε υπηρεσίες και την κοινωνική ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων που έχουν οικογένεια, αλλά και σε εκείνα τα άτομα που σκέφτονται αυτήν την εκδοχή. Στα λεγόμενα της Α1 διακρίνεται όχι μια απλή διάκριση μεταξύ επαρχίας και αστικών περιοχών, αλλά μια ταύτιση της επαρχίας με έννοιες όπως παρεμβατικότητα, καταπίεση, κλειστός τρόπος σκέψης, ενώ από την άλλη ταυτίζει τις αστικές περιοχές ή Σκανδιναβικές χώρες όπως τη Σουηδία με έννοιες όπως την αποδοχή, την ανωνυμία ή την υποστήριξη: *Α1 «Νομίζω συμβαίνει κιόλας, ζευγάρια να φεύγουν στο εξωτερικό για να μπορούν να κάνουν οικογένεια! Ας πούμε τη Σουηδία, γιατί πιστεύουν ότι εκεί θα έχουν παραπάνω αποδοχή από ότι θα είχαν στην Ελλάδα. Δηλαδή δεν είναι τι πιστεύω, αλλά τι ξέρω. Γιατί ξέρω ότι μερικά ζευγάρια φεύγουν ή θα φύγουν ή έχουν τη σκεπτική να φύγουν για να κάνουν την οικογένεια που θέλουν, το περιβάλλον, τις δουλειές που θέλουν. Ειδικά στην Κρήτη, υπάρχει πολύ κουτσομπολιό, πολύ συζήτηση…ανακατεύονται στις ζωές των άλλων, ενώ στο εξωτερικό ή στις πιο μεγάλες πόλεις δεν τους νοιάζει τι κάνει ο άλλος! Ένα ζευγάρι*

θα μπορούσε να αντέξει το μπούλινγκ που θα δεχόταν, αλλά το μπούλινγκ που θα περάσει το παιδί τους όχι! Δεν θέλει μάλλον να το περάσει!»

Η Α2 αναφέρει πως είναι διαφορετικό να ζεις στο Ηράκλειο από ότι σε άλλη περιοχή της Κρήτης, υπάρχει το πλεονέκτημα ότι διαθέτει ομάδες και σωματεία για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, το Ηράκλειο φαίνεται να είναι μια καλή επιλογή για δημιουργία οικογένειας. Για την Α2 η γεωγραφική κατοικία έχει άμεση σχέση με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στην εκάστοτε περιοχή. Συγκεκριμένα, για την πόλη του Ηρακλείου δίνει μεγάλη βαρύτητα και σημασία στα σωματεία και συλλογικότητες που στηρίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες. Σε μια πιο βαθιά ερμηνεία θα μπορούσε να ειπωθεί από τα συγκεκριμένα αποσπάσματα των Α1 και Α2, πως η προοπτική δημιουργίας οικογένειας από άτομα ίδιου φύλου δεν εξαρτάται άμεσα από τη γεωγραφική κατοικία των ανθρώπων, αλλά από την ύπαρξη και πρόσβαση σε ενεργές συλλογικότητες και σωματείων που έχουν «φωνή» και μπορούν να στηρίξουν τα μέλη τους. Μια ενεργή και δυναμική κοινότητα μπορεί να απορροφήσει την κοινωνική πίεση στην επαρχία και να εδραιώσει την παρουσία ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και οικογενειών: *Α2 «για την Κρήτη πάλι διαφέρει αν είσαι στο Ηράκλειο είναι διαφορετικό από ένα χωριό, το Ηράκλειο είναι μια περιοχή που έχει κουίρ ομάδες και έχει ακτιβισμό σε αυτό το κομμάτι, οπότε πιστεύω θα είχε στήριξη ένα ζευγάρι αν ήθελε να κάνει παιδί εκεί. Γενικά τα σωματεία βοηθάνε στη στήριξη, οικονομική, κοινωνική..»*

Η Α4 κάνει αναφορά στον τουρισμό της Κρήτης και πώς αυτό βοηθάει τη κοινωνία της Κρήτης να έρχεται συνεχώς σε επαφή με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Ο παράγοντας του τουρισμού είναι μια ενδιαφέρον σκέψη όσον αφορά την έκθεση των ντόπιων στη διαφορετικότητα. Α4*: «νομίζω η Κρήτη επειδή έχει πολλούς επισκέπτες και τουρίστες, οι άνθρωποι έρχονται πολύ περισσότερο σε επαφή με τέτοια άτομα, δηλαδή υπάρχει περισσότερη έκθεση στη διαφορετικότητα! Οπότε το συνηθίζουν περισσότερο, βλέπουν πώς μπορεί να είναι ένα κουίρ ζευγάρι ή γενικότερα κουίρ άτομα»*

Ένα αξιόλογο μέρος του δείγματος θα σκεφτόταν να κάνει οικογένειά στην Αθήνα. Το απόσπασμα της Α5, παρουσιάζει την Αθήνα ως μια πολυπολιτισμική πόλη στην οποία μια ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια θα ήταν αποδεκτή. Ο όγκος της πόλης με έναν τρόπο, δημιουργεί την ανωνυμία και την ευκολότερη ίσως συνύπαρξη διαφορετικών ομάδων. Βέβαια, η ενσωμάτωση σε ένα τέτοιο περιβάλλον μπορεί να οδηγήσει τελικά στη μη ορατότητα. Στη συγκεκριμένη τοποθέτηση, η γεωγραφική περιοχή συσχετίζεται με την κοινωνική εμπιστοσύνη που έχει το άτομο ότι θα υπάρχει χώρος και ανοχή για την ύπαρξη ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών σε μια τόσο ποικιλόμορφη πόλη: *Α5 «Η Αθήνα είναι η μόνη περιοχή στη χώρα μας που έχει ποικιλομορφία, είναι μια πολυπολιτισμική περιοχή οπότε, μπορεί να έχει κακά,*

αλλά θα βγεις να περπατήσεις και υπάρχουν πιθανότητες να δεις κάτι διαφορετικό από αυτό που ντε και καλά πιστεύουν οι άλλοι για κανονικό! Οπότε ναι στην Αθήνα θα είχα μεγαλύτερη εμπιστοσύνη να ξεκινήσω μια οικογένεια και πιστεύω ότι θα την αγκάλιαζε ο κόσμος πιο εύκολα, γιατί έχει περισσότερα πρίσματα!».

Η Κρήτη χαρακτηρίζεται από τρία (3) άτομα ως ένας οπισθοδρομικός και κλειστός τόπος που δεν έχει αποδεχθεί σε μεγάλο βαθμό τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα/οικογένειες: *Α7: «Δεν είναι εύκολο και συγκεκριμένα στην Κρήτη! Εδώ πέρα στην Κρήτη είμαστε πιο οπισθοδρομικοί, οπότε είναι ακόμη πιο δύσκολο να το αποδεχτούν». Α10: «Επηρεάζει πάρα πολύ, γιατί είναι μια κλειστή κοινωνία το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο μπορεί να είναι έτσι που είναι μια μεγάλη πόλη, γιατί πολύ απλά, όλοι τους ξέρουν όλους! Οπότε δεν είναι τόσο εύκολο να υπερασπίσεις τις επιλογές σου». Α1: «Θεωρώ ότι το ζευγάρι θα το σκεφτεί…δύο φορές…ειδικά στην Κρήτη που ξέρουμε ότι ο κόσμος είναι κλειστός».*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: Συζήτηση Ευρημάτων

Σε αυτό το κεφάλαιο, επιχειρείται η ερμηνεία και η συσχέτιση των ευρημάτων με τη θεωρία και τα ερευνητικά ερωτήματα. Στην ανάλυση των δεδομένων, αναδείχθηκαν οι οπτικές και οι σκέψεις των συνεντευξιαζόμενων. Στόχος της συζήτησης, είναι η επεξεργασία των ευρημάτων της έρευνας υπό το διερευνητικό φακό της ήδη υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Η συζήτηση θα δομηθεί σε άξονες όπως προέκυψαν τα θέματα από την ανάλυση, ώστε να αποδοθεί ένα πλήρες αποτέλεσμα.

Η νομιμοποίηση δικαιωμάτων, όπως ο γάμος και η τεκνοθεσία για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι σημαντικά κατορθώματα και βιώνονται ως νίκες στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων και της ισοτιμίας για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Η επικύρωση αυτών των δικαιωμάτων, ενδυναμώνει τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ώστε να αντισταθούν στην ομοφοβία και την ετεροκανονική πραγματικότητα που καλούνται να βιώσουν και να διαχειριστούν. Παρά τη νομική αναγνώριση, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα εξακολουθούν να αισθάνονται φόβο και ανησυχία να εκφράσουν την ταυτότητά τους (Wong,2025). Από τις αρχές του 21ου αιώνα, αυτά τα δικαιώματα αναγνωρίζονται νομοθετικά με όλο και μεγαλύτερη ταχύτητα σε πολλές χώρες του κόσμου. Σε αντίθεση με αυτήν την τάση, αντιπαραβάλλονται εχθρικές πολιτικές προς αυτήν την ισοτιμία που προσπαθούν να αναιρέσουν τη σημαντικότητα και αποτελεσματικότητα αυτών των νομοθεσιών. Τέτοια παραδείγματα, είναι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που επιμένουν στην έλλειψη δικαιωμάτων γάμου και τεκνοθεσίας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, όπως και αρκετές πολιτείες στις ΗΠΑ, που επικαλούνται τη θρησκευτική ελευθερία για να αποκλείουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από διάφορες υπηρεσίες και διαδικασίες που αφορούν τη δημιουργία οικογένειας.

Παρότι υπάρχουν σύγχρονα δεδομένα που αναφέρουν πως έχουν μειωθεί τα ποσοστά γάμων και έχουν αυξηθεί τα ποσοστά συμβίωσης, ο γάμος προσφέρει νομική και οικονομική ασφάλεια και πιθανώς καλύτερη προοπτική για επενδύσεις, αλλά και απόκτηση παιδιών. Άλλες μελέτες με επίκεντρο τις ΗΠΑ, διαπίστωσαν πως η νομιμοποίηση του γάμου αύξησε την εργασιακή απασχόληση και τα φορολογικά εισοδήματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, ίσως λόγω της μείωσης των διακρίσεων (Badgett, 2025). Η βιβλιογραφική ανασκόπηση, ανέδειξε πως η νομιμοποίηση δικαιωμάτων γάμου και απόκτησης παιδιού για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, συνδέεται με υψηλά ποσοστά ευημερίας, οικονομικής ανάπτυξης και καλύτερης ψυχικής και σωματικής υγείας. Δεν έχουν βρεθεί σημαντικές αρνητικές επιδράσεις από τη νομιμοποίηση του γάμου για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Μάλιστα, τα παντρεμένα ζευγάρια εκδηλώνουν

μικρότερα ποσοστά άγχους, κατάθλιψης και κακής διάθεσης από τα άγαμα ζευγάρια σε πολιτείες της ΗΠΑ που δεν επιτρέπεται ο γάμος μεταξύ ατόμων ιδίου φύλου. Η νομιμοποίηση του γάμου προσθέτει κι άλλα θετικά χαρακτηριστικά, όπως τη μείωση των αυτοκτονιών στα ΛΟΑΤΚΙ+ έφηβα άτομα, μικρότερο εύρος επισκέψεων και κόστους στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας για άνδρες που ανήκουν σε σεξουαλικές μειονότητες και συγχρόνως μείωση των άμεσων διακρίσεων στις γυναίκες που ανήκουν σε σεξουαλικές μειονότητες (Karney, 2024). Η χορήγηση του δικαιώματος του γάμου, αυξάνει με σταθερό ρυθμό τους γάμους μεταξύ ομοφυλόφιλων ατόμων. Ωστόσο, δεν παρατηρείται συσχέτιση της νομιμοποίησης, με την επιθυμία ενός ατόμου να παντρευτεί ή να συνάψει κάποια ρομαντική σχέση με άτομο του ίδιου φύλου. Η πιθανότητα να δηλώσει ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο πως είναι παντρεμένο είναι μεγαλύτερη για τις λεσβίες από ότι στους ομοφυλόφιλους άνδρες (Carpenter,2020). Επιπλέον, υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στη νομιμοποίηση του γάμου των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων από μια χώρα, με την αύξηση της κοινωνικής αποδοχής (Abou-Chadi,2019). Ακόμα ο γάμος ενθαρρύνει τις μονογαμικές σχέσεις και προσφέρει σταθερότητα στη σχέση, σε περιοχές που δεν είναι νόμιμος ο γάμος μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου, είναι πιο συχνή η διάλυση των σχέσεων στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (Reczek,2020). Έρευνα στην Κίνα, προβάλει ότι η νομιμοποίηση ορισμένων δικαιωμάτων, σχετίζεται με άνοδο της επιθυμίας των γκέι να αποκτήσουν παιδί. Σημαντική παρατήρηση, είναι πως αφορούσε περισσότερο γκέι άτομα που ήθελαν ή σκεφτόντουσαν να παντρευτούν (Lau,2023).

Το βασικό εύρημα της συγκεκριμένης έρευνας το οποίο συμφωνεί με τη βιβλιογραφία, είναι πως παρά την ύπαρξη του ν5089/24 που επιτρέπει τον πολιτικό γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου στην Ελλάδα, δεν υπάρχει σχέση της νομιμότητας του γάμου και της τεκνοθεσίας με αύξηση της πρόθεσης των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να αποκτήσουν παιδί. Για το γάμο, οι περισσότερες δηλώνουν πως θα έκαναν ένα γάμο μόνο για γραφειοκρατικούς σκοπούς και πως το έγγραφο αυτό δεν προσφέρει συναισθηματική κάλυψη από μόνο του**.** Ο γάμος θεωρήθηκε αναχρονιστικός θεσμός, από τα άτομα του δείγματος. Τονίζεται, πως θα έκαναν ευκολότερα ένα γάμο, γιατί δεν είναι απαραίτητη η οικονομική ευμάρεια ή η υποστήριξη από το κοντινό περιβάλλον**,** ενώ κάτι τέτοιο για την προοπτική ενός παιδιού είναι πιο δύσκολο. Σημαντική αναφορά, είναι πως όλες οι συνεντευξιαζόμενες προβληματίστηκαν στη σκέψη ενός παιδιού, λόγω της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που υπάρχει αυτήν την περίοδο παγκοσμίως και καθιστά τη δημιουργία οικογένειας ένα ιδιαίτερα δύσκολο ζήτημα. Αρκετές λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες, δυσκολεύονται να εκφράσουν τη σεξουαλικότητά τους και να προχωρήσουν στο βήμα του γάμου ή

της απόκτησης παιδιού στην επαρχία. Η καθημερινότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων δεν άλλαξε με το ν5089/24, δέχονται ακόμη διακρίσεις και φοβούνται να αποκαλυφθούν ως ΛΟΑΤΚΙ+ γυναίκες. Οι κοινωνικές διακρίσεις και η περιθωριοποίηση εξακολουθούν να υπάρχουν. Οι συνεντευξιαζόμενες, δεν νιώθουν ασφάλεια να μοιραστούν τη σεξουαλικότητά τους, να μιλήσουν ή να υποστηρίξουν την έκφρασή τους να παντρευτούν ή γενικά να δημιουργήσουν οικογένεια. Δεν έχουν αλλάξει οι κοινωνικές αντιλήψεις και οι συζητήσεις για τις ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες, οι αρνητικά προσκείμενοι παρέμειναν στις ιδέες τους. Διαπιστώθηκε, πως η νομοθεσία αυτή καθ' αυτή δεν είναι αρκετή για να αλλάξει την κουλτούρα και τις αντιλήψεις της κοινωνίας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Παρατηρούνται, όμως, αισθήματα ασφάλειας και ενδυνάμωσης και μόνο στη σκέψη πως υπάρχει αυτός ο νόμος. Χαρακτηρίστηκε ως κίνητρο και ενθαρρυντικός παράγοντας, από τα άτομα που επιθυμούν οικογένεια για να επιδιώξουν την απόκτηση παιδιού ή το γάμο. Ο νόμος, δημιούργησε αίσθημα ανακούφισης και δικαίωσης για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Η πλειοψηφία των συμμετεχουσών σχολιάζουν την ψήφιση του νόμου ως μια θετική εξέλιξη για τα ομοφυλόφιλα άτομα, κάτι το οποίο δημιουργεί χώρο και ευκαιρία για περεταίρω συζητήσεις και νέες διεκδικήσεις. Ακόμα φαίνεται να βοήθησε στον περιορισμό της δημόσιας κριτικής των ομοφυλόφιλων ανθρώπων, αλλά και στη συζήτηση γύρω από ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, με περισσότερο σεβασμό και ισοτιμία για αυτούς. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο αναφέρεται από όλες τις συμμετέχουσες ως ημιτελές, συντηρητικό και μη συμπεριληπτικό, καθώς περιορίζεται στην αναγνώριση του δίπολου άντρας-γυναίκα και αφήνει εκτεθειμένες άλλες ταυτότητες φύλου όπως τα τρανς ή / κ α ι non-binary άτομα κ.ά. Επίσης, για τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν υπάρχει προσβασιμότητα στην παρένθετη κύηση, γεγονός που δημιουργεί διάκριση, αφού για τα στρέιτ άτομα αυτό το δικαίωμα υπάρχει εδώ και πολλά χρόνια. Για αρκετές συμμετέχουσες, η νομοθεσία προχώρησε λόγω εξωτερικών πιέσεων από την Ευρώπη και επικοινωνιακών ελιγμών για την προσέγγιση διαφορετικού κοινού. Τονίστηκε η αδυναμία υποδοχής ενός τέτοιου νόμου, γιατί δεν υπήρχαν οι γνώσεις, η κοινωνική και πολιτική ευαισθησία για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, τα μέσα διαχείρισης και ενδυνάμωσης των οικογενειών «Ουράνιο Τόξο», αλλά και οι κατάλληλοι επαγγελματίες για να βοηθήσουν σε γραφειοκρατικά και διαδικαστικά ζητήματα. Μετά από την ψήφιση του νόμου, δεν έγιναν περεταίρω ενέργειες για την ένταξη και σωστή εφαρμογή του ν5089/24. Δεν δόθηκαν τα μέσα στους οργανισμούς/φορείς, ώστε να εκπαιδευτούν και να διαχειριστούν αυτήν τη νέα συνθήκη. Η εφαρμογή αυτού του νόμου είναι δυσλειτουργική και ακαθόριστη. Εκφράστηκε η ανησυχία για τις γενικότερες πολιτικές συνθήκες στις ΗΠΑ, αλλά και την επιρροή που μπορεί να έχει αυτό στην ισχύ του ν5089/24. Όταν ψηφίστηκε ο

νόμος 5089/24 τα ΜΜΕ έδωσαν βήμα στην παραπληροφόρηση, στη συντήρηση στερεοτυπικών και προκατειλημμένων ιδεών, θρησκευτικών/πνευματικών θεωριών και όχι στη σύγχρονη επιστημονική και ακτιβιστική άποψη, με αποτέλεσμα την αρνητική επιρροή, το διχασμό και αποπροσανατολισμό του σκοπού αυτού του νόμου.

Οι οικογένειες που δεν έχουν τα στερεοτυπικά γνωρίσματα μιας λευκής ετεροφυλόφιλης μεσαίας τάξης οικογένειας, έρχονται αντιμέτωποι με το στίγμα και οι γονείς είναι αναγκασμένοι να βιώνουν στίγμα, αναφορικά με τη δυνατότητά τους να είναι «καλοί γονείς». Τα άτομα που δεν επιθυμούν ή δεν μπορούν να γίνουν γονείς αντιμετωπίζουν εξίσου στίγμα, εξαιτίας της ριζωμένης ιδεολογίας της κοινωνίας και όσοι δεν τηρούν τους άγραφους κοινωνικούς ρόλους είναι αποκλίνοντες από τα πρότυπα πυρηνικής και φυσικής οικογένειας. Υποστηρίζεται, πως οι γυναίκες που εκμεταλλεύονται τη τεχνολογική εξέλιξη για να αποκτήσουν παιδί ή είναι ομοφυλόφιλες γυναίκες, τιμωρούνται και μάλιστα οι θεσμικές αρχές αναγνωρίζοντας το γνωστό αφήγημα πως η ομοφυλοφιλία είναι «αφύσικη», τις θεωρούν ανήθικες, ως αποτέλεσμα να χαρακτηρίζονται ως μη κατάλληλοι γονείς και να αντιμετωπίζονται με ανισότητα. Η σεξουαλικότητα και ο ετεροσεξισμός είναι καθοριστικοί για τον τρόπο που δομείται μια οικογένεια και για τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα άτομα μέσα στην οικογένεια. Στην προσπάθειά τους να κατασκευάσουν μια οικογένεια τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ίσως αναπαράγουν και διευρύνουν ετεροκανονικά πρότυπα ζωής και ιεραρχίας των φύλων, εξαιτίας της ετεροκανονικής ενσωμάτωσής τους, το οποίο συχνά οφείλεται στις κρατικές πολιτικές. Γονείς που αναπαράγονται εντός μιας ετεροφυλόφιλης σχέσης, έχουν περισσότερα κοινωνικά και θεσμικά προνόμια (James,2023). Για τα ΛΟΑΤΚΙ+, άτομα είναι πιο περίπλοκη διαδικασία η προοπτική απόκτησης παιδιού και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, γιατί η επιλογή της «φυσικής γέννησης» δεν είναι η μόνη εκδοχή για να αποκτήσουν παιδί. Αν και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα γίνονται γονείς με τη «φυσική γέννα» υπάρχουν και άλλοι τρόποι να γίνουν γονείς. Η αναδοχή, η τεκνοθεσία, η κοινή γονική μέριμνα ύστερα από συμφωνία με άλλο ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο ή η παρένθετη κύηση είναι ορισμένα παραδείγματα εισαγωγής στη γονεϊκότητα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (Mallon,2021).

Από τα 11 άτομα του δείγματος 9 λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες είπαν πως δεν επιθυμούν να αποκτήσουν παιδί, ή δεν είναι η προτεραιότητά τους, ή δεν θέλουν για ηθικούς/περιβαλλοντικούς λόγους. Για δύο (2) γυναίκες άνω των σαράντα (40) ετών η απόκτηση παιδιού είναι κάτι που το θέλουν πολύ, αλλά αμφιταλαντεύονται λόγω της ηλικίας τους. Παρόλα αυτά η ιδέα του γάμου και της συντροφικότητας είναι κάτι που το αναζητούν.

Αρκετά από τα συνεντευξιαζόμενα άτομα, δήλωσαν πως οι κοινωνικές αντιλήψεις γύρω από τη ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα, είναι αρνητικά προσκείμενες, υπάρχει η αίσθηση πως τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δεν μπορούν ή δεν πρέπει να είναι γονείς, δίνεται πολύ σημασία στη σεξουαλικότητα/ταυτότητα φύλου, χωρίς να αντιλαμβάνονται το άτομο σαν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Συνήθως, η κοινωνία επεξεργάζεται ευκολότερα την ερωτική/συναισθηματική/ρομαντική σχέση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, από ότι την επιθυμία τους να δημιουργήσουν οικογένεια (James, 2023). Για την απόκτηση παιδιού δεν υπάρχει ετοιμότητα και βοήθεια από το Ελληνικό κράτος προς τα ομοφυλόφιλα άτομα, το κράτος δεν ήταν προετοιμασμένο για το νομοσχέδιο, απλά το έκανε πράξη, διεκπεραιωτικά**,** χωρίς κατάλληλες προοπτικές/προϋποθέσεις/εκπαίδευση/ενημέρωση, με πολλές διαδικαστικές δυσκολίες. Για αρκετές συνεντευξιαζόμενες, η ύπαρξη ή όχι του νόμου δεν άλλαξε τις αντιλήψεις που είχαν για τη δημιουργία οικογένειας. Σημαντική αναφορά του Meslay (2025) για την τεκνοθεσία από μελλοντικούς ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, είναι πως οι κοινωνικές υπηρεσίες ή οι κοινωνικοί λειτουργοί διαπράττουν διακρίσεις απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, χρησιμοποιώντας στερεότυπα ώστε να αποθαρρύνουν τους γονείς από τη διαδικασία της απόκτησης παιδιού.

Η πορεία του παιδιού, εφόσον υπάρξει, στο σχολικό περιβάλλον, αλλά και στη κοινωνία γενικά, είναι κάτι που προβλημάτισε αρκετές γυναίκες. Οι οικογένειες «Ουράνιο Τόξο» πολλές φορές παραμερίζονται σε πολλούς τομείς, αλλά ένας σημαντικός τομέας που δεν έχει ερευνηθεί αρκετά είναι το σχολικό πλαίσιο. Το σχολικό πλαίσιο μπορεί να μην αναγνωρίζει την οικογενειακή σχέση ή οι δραστηριότητες του να απευθύνονται μόνο σε ετεροφυλόφιλες οικογένειες. Στη συγκεκριμένη έρευνα, προέκυψε πως η προκατάληψη απέναντι στις ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες σε υπηρεσίες που ασχολούνται με την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση ή την απασχόληση, τείνουν να είναι ανοιχτά εχθρικές ή να μην μπορούν να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους (James, 2023). Τονίστηκαν οι αναχρονιστικές εγκαταστάσεις/προσωπικό/ιδέες/αντιλήψεις στο σχολικό περιβάλλον που εντείνουν το στίγμα και την ομοφοβία προς τα παιδιά και τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς. Για τρία (3) άτομα η ιδέα της απόκτησης παιδιού είναι πολύ μακριά, λόγω της ομοφοβίας, των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Η απόφαση της γονεϊκότητας δεν είναι απαραίτητο να γίνεται μαζί με κάποια σύντροφο, αντιθέτως, η γονεϊκή αίσθηση θα πρέπει να διαφοροποιείται από τη συντροφική σχέση. Εκφράστηκε η αντίληψη πως η νέα γενιά/νέοι γονείς ίσως μπορούν να προσφέρουν περισσότερη ψυχολογική και συναισθηματική στήριξη στα παιδιά τους, διότι η απόφαση της γονεϊκότητας είναι πιο συνειδητή και ώριμη. Στις συζητήσεις γύρω από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας,

υποστηρίχθηκε πως το φύλο είναι ένας σημαντικός παράγοντας που δεν πρέπει να αγνοούμε. Πιο συγκεκριμένα, εκδηλώθηκαν δύο απόψεις, η πρώτη άποψη αφορούσε τη γκέι γονεϊκότητα, τεκμηριώθηκε πως τα γκέι άτομα έχουν περισσότερα προνόμια, λόγω φύλου σε κοινωνικές καταστάσεις που απαιτούν επίλυση και πως η λεσβιακή σεξουαλικότητα δεν είναι τόσο αποδεκτή επειδή έχει υπερσεξουαλικοποιηθεί. Η δεύτερη οπτική, αφορά τη λεσβιακή γονεϊκότητα, πιο συγκεκριμένα για μια λεσβία είναι πιο εύκολο, καθώς από «τη φύση» της η γυναίκα γίνεται μητέρα, άρα το να γίνει μια λεσβία μητέρα είναι κοινωνικά αποδεκτό. Μάλιστα ένα (1) άτομο μίλησε για τις διασταυρούμενες ταυτότητες, δηλαδή το να είσαι γυναίκα με ομοφυλόφιλη σεξουαλικότητα και ταυτόχρονα μητέρα, τόνισε τη δυσκολία αυτής της συνθήκης. Υπάρχουν διακρίσεις σε θεσμικό, νομικό και κοινωνικό επίπεδο αναφορικά με τη λεσβιακή ή τη γκέι γονεϊκότητα. Συνήθως, αυτές οι διακρίσεις γίνονται αντιληπτές στις νομικές διατάξεις περί γονεϊκότητας ή την προσβασιμότητα στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή ή αναδοχή/τεκνοθεσία. Παλαιότερα, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είχαν περιορισμένη πρόσβαση στη γονεϊκότητα, τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρείται αύξηση στην παρένθετη κύηση. Το πλεονέκτημα της ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητας, είναι πως τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να κατασκευάσουν, να επαναδημιουργήσουν ένα δικό τους πρότυπο οικογένειας και γονικής φροντίδας, χωρίς να βασίζονται σε ετεροκανονικά πρότυπα οικογένειας. Οι διαφορές στη γονική φροντίδα των ομοφυλόφιλων ανδρών και των αμφιφυλόφιλων γυναικών, είναι οριακές. Οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς φαίνεται να ανησυχούν λιγότερο για τη «συμμόρφωση» των παιδιών τους με την έμφυλη ταυτότητα ή το σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών τους. Επιπλέον, οι λεσβιακές οικογένειες φαίνεται να μοιράζονται τα οικοκυρικά καθήκοντα σε σχέση με τα στρέιτ ζευγάρια. Συνολικά, για τη λεσβιακή γονεϊκότητα υπάρχει η παραδοχή ή το στερεότυπο πως οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες, ομοφυλόφιλες, τρανς κ.ά. είναι πιο στοργικές ή αποτελεσματικές στο ρόλο του γονέα, με συνέπεια το φύλο να γίνεται ένας προγνωστικός παράγοντας αποδοτικότητας/ικανότητας στο ρόλο του γονέα (Mallon,2021).

Λόγω της ετερογένειας της κάθε οικογενειακής δομής και των διαφορετικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στην άσκηση της γονικής μέριμνας, δεν θα ήταν ορθό να θεωρηθεί πως υπάρχει ένα εμφανές δίπολο ανάμεσα στην ετεροφυλόφιλη γονεϊκότητα και την ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα. Μια τέτοια γενίκευση, εγείρει τον κίνδυνο υπεραπλούστευσης της ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητας. Συνεπώς, είναι δυνατόν να χαθεί η οπτική των πολύπλοκων εμπειριών γύρω από την ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα, που συσχετίζονται όχι μόνο με το φύλο, αλλά και με την κοινωνική τάξη ή άλλες πολιτισμικές διαστάσεις (Bertone, 2014).

Ακόμη, η έρευνα με θέμα «Οι εμπειρίες και οι στάσεις απέναντι στη γονεϊκότητα στην

Ελλάδα», διεξήχθη με δείγμα 59 ομοφυλόφιλες γυναίκες. Ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης, ήταν η κατανόηση της σημασίας της τεκνοποίησης για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες και σε δεύτερη φάση, η διερεύνηση των δυσκολιών και των μεθόδων γύρω από τη γονιμοποίηση. Ενδεικτικά, κάποια από τα αποτελέσματα ήταν πως το 95% των συμμετεχόντων δεν ήταν αντίθετοι στην απόκτηση ενός παιδιού, ενώ το 59% είχε έντονη επιθυμία για την απόκτηση ενός παιδιού, μόνο το 8,5% των συμμετεχόντων ήταν αρνητικοί στην ιδέα της τεκνοποίησης (Βούλτσος, 2019). Σε σύγκριση με τη παραπάνω έρευνα, θα μπορούσε να διαπιστωθεί απόσταση των δεδομένων που προκύπτουν στην επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να αποκτήσουν παιδί. Στη συγκεκριμένη έρευνα, από τις έντεκα (11) γυναίκες οι εννιά (9) από αυτές δεν επιθυμούν τέκνο, ενώ οι υπόλοιπες δεν θεωρούν ότι είναι προτεραιότητα στη ζωή τους αυτήν τη στιγμή, αλλά θα το τολμούσαν αν είχαν μια σταθερή συντροφική σχέση.

Για τα περισσότερα συνεντευξιαζόμενα άτομα, ο γάμος είναι ένας συντηρητικός θεσμός, ο οποίος δεν ολοκληρώνει ένα ζευγάρι, δεν έχει καμία συνδετική/συναισθηματική αξία και έχει συμβολικό χαρακτήρα. Η σπουδαιότητα του γάμου, είναι ο εορτασμός με την οικογένεια και τους φίλους. Η Ελλάδα, είναι διαμορφωμένη γραφειοκρατικά με βάση του συστήματος του γάμου και της οικογένειας, ο γάμος δίνει πρόσβαση σε πρακτικά/γραφειοκρατικά ζητήματα. Κάτι το οποίο εντοπίστηκε αρκετά, είναι η ανάγκη των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να γνωρίζουν οι γονείς τους την σεξουαλικότητα τους και να τις στηρίζουν στο βήμα του γάμου. Για πολλές γυναίκες, είναι δύσκολο το βήμα του γάμου, επειδή δεν γνωρίζουν οι γονείς τους για τη σεξουαλικότητά τους. Δημιουργεί άγχος και λύπη, η «δυστοπία» μεταξύ της χαράς του γάμου και της σύγχυσης που δημιουργεί η αποκάλυψη του γεγονότος στην οικογένεια καταγωγής. Εκφράζεται έντονα η ανάγκη η οικογένεια προέλευσης να είναι ενθαρρυντική και να χαίρεται με τη χαρά του γάμου.

Τρείς (3) γυναίκες θα παντρευόντουσαν μόνο για γραφειοκρατικούς σκοπούς, ενώ τέσσερα (4) άτομα δεν επιθυμούν να παντρευτούν. Για τρία (3) άτομα η ιδέα του γάμου θα υπήρχε μόνο αν αισθανόντουσαν ασφάλεια και σιγουριά με τη σύντροφό τους.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η γονική μέριμνα και η γονική εμπειρία γενικά είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και διαμορφώνεται από τις κοινωνικές συνθήκες. Τα κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια και οι περιοχές κατοικίας των ανθρώπων, επίσης, διαφοροποιούν την εμπειρία των γονέων. Η κοινότητα που διαμένει μια οικογένεια επηρεάζει την εμπειρία τους, αναφορικά με τις αλληλεπιδράσεις με το κοινό και την προσβασιμότητά τους σε νόμους και υπηρεσίες. Τα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια είναι εξίσου σημαντικά, η γονική εμπειρία δύο ζευγαριών σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα

για παράδειγμα, πριν και μετά τη νομιμοποίηση των δικαιωμάτων τεκνοθεσίας και γάμου για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, είναι εντελώς διαφορετική. Επιπλέον, έχει τεκμηριωθεί από μελέτες πως η θέληση του συντρόφου για παιδί μπορεί να αποτελεί κίνητρο για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ώστε να προχωρήσουν στη διαδικασία απόκτησης παιδιού. Η ασυμφωνία και η μη στήριξη σχετικά με τα ζητήματα γονεϊκότητας είναι λόγος διάλυσης της σχέσης (Gato, 2017) (Goldberg,2010). Η γονεϊκότητα, συχνά αποδίδεται μέσα από ένα «δυτικό φακό», που ανήκει σε ένα συγκεκριμένο κανονιστικό πρότυπο και ταυτίζεται με μια ετεροφυλόφιλη λευκή μεσοαστική προσέγγιση, παρά το γεγονός πως υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία που αναφέρει ότι η γονεϊκότητα βιώνεται διαφορετικά, σύμφωνα με την κοινωνική θέση και τις πολιτισμικές καταβολές. Οι διαστάσεις της κοινωνικής θέσης όπως φυλή, φύλο, εθνικότητα, σεξουαλικός προσανατολισμός, αναπηρία κ.ά. κατασκευάζει και διαφοροποιεί τη γονεϊκή εμπειρία (James,2023).

Για τη βέλτιστη κατανόηση και αναγνωστική εμπειρία αυτής της ενότητας, είναι χρήσιμη η κατηγοριοποίηση των παραγόντων που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών στην Ελλάδα, σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) Προσωπικοί παράγοντες β) Διαπροσωπικοί κοινωνικοί παράγοντες και γ) Δομικοί και θεσμικοί παράγοντες.

Αναλυτικότερα, η πρώτη κατηγορία εμπεριέχει τις προσωπικές αξίες, επιθυμίες και αντιλήψεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών, σχετικά με τη μητρότητα και την οικογένεια γενικότερα. Στη δεύτερη κατηγορία (Διαπροσωπικοί κοινωνικοί παράγοντες) εντάσσονται οι διαπροσωπικές σχέσεις των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών με την οικογένεια καταγωγής και το στενό περιβάλλον, όπως και η κοινωνική εμπειρία τους. Η τελευταία κατηγορία αφορά τους δομικούς και θεσμικούς παράγοντες που περιλαμβάνουν τις κοινωνικές συνθήκες και τα συστήματα εξουσίας που επηρεάζουν την κοινωνική δομή.

Α. Προσωπικοί Παράγοντες

Στους καθοριστικούς παράγοντες για την απόκτηση τέκνου, υπάγεται η δυνατή θέληση για δημιουργία οικογένειας/απόκτησης παιδιού, η έντονη επιθυμία προσφοράς σε ένα παιδί και η επιτακτική ανάγκη για την ανάληψη γονεϊκού ρόλου.

Στην κατηγορία των προσωπικών αντιλήψεων, ανήκει η προσωπική ηθική της κάθε συμμετέχουσας. Ο παράγοντας της καταστροφής του περιβάλλοντος που αναφέρθηκε από δύο (2) συμμετέχουσες δίνει την ευκαιρία αναφοράς σε ένα πολύ σημαντικό φαινόμενο, αυτό του οικολογικού άγχους. Το οικο-άγχος ή κλιματικό άγχος, δεν έχει οριστεί ακόμη με

σαφήνεια σε όλους τους κλάδους, αν και είναι ένας αναγνωρίσιμος όρος στη σύγχρονη επιστήμη. Είναι συνδεδεμένο με την αγωνία για τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις που δημιουργεί η κλιματική κρίση στην υγεία και τη ζωή γενικότερα (Brophy, 2023). Το οικολογικό άγχος έχει αντίκτυπο στην ψυχολογία και τις αποφάσεις των ανθρώπων για την αναπαραγωγή και γενικότερα στις επιλογές ζωής των νέων ανθρώπων. Οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης, συσχετίζονται άμεσα με αισθήματα ανησυχίας, λύπης, απελπισίας και αμφιβολίας για την προοπτική βιολογικής απόκτησης παιδιού σε μια αμφιλεγόμενη κοινωνική- οικολογική περίοδο (Van Den Broek, 2024). Σε έρευνα του 2021, ερωτήθηκαν 10.000 νέοι ηλικίας (16-25 ετών) από δέκα χώρες. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν πως ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 59% ανησυχούσε εξαιρετικά για την κλιματική κρίση, ενώ ένα ποσοστό 84% ανησυχούσε αρκετά. Το 45% των συμμετεχόντων, σχολίασαν πως τα αρνητικά συναισθήματα (θυμός, αγωνία, αδυναμία, άγχος κ.ά.) που τους προκαλεί η κλιματική αλλαγή επηρεάζει στενά τη καθημερινότητά τους (Hickman,2021).

Β. Διαπροσωπικοί Κοινωνικοί Παράγοντες

Σε έρευνα που έγινε το 2020 στις ΗΠΑ, ως κεντρικό ερώτημα ήταν οι αντιλήψεις των ομοφυλόφιλων ανδρών και γυναικών σχετικά με τη γονεϊκότητα. Χρησιμοποιήθηκαν ομάδες εστίασης με δείγμα 36 ενήλικων ατόμων εκ των οποίων συμμετείχαν λεσβίες, γκέι και αμφιφυλόφιλοι νεαροί άνδρες. Το εύρος της ηλικίας ήταν από 19 ετών έως 28 ετών. Το 61% των συμμετεχόντων βρισκόταν σε συντροφική σχέση. Τα ευρήματα που προέκυψαν αναφορικά με τα εμπόδια στην επιδίωξη της γονεϊκότητας ήταν: α) νομικά εμπόδια β) κοινωνικά εμπόδια και γ) οικονομικά εμπόδια (Park, 2020). Σε συνάρτηση με την παρούσα έρευνα, διακρίνουμε ομοιότητα στους παράγοντες αποθάρρυνσης ή τα εμπόδια όπως αναφέρονται, και στις τρεις διαστάσεις (οικονομικά, κοινωνικά, νομικά).

Οι κοινωνικές αντιλήψεις και η ομοφοβία φαίνεται να αγχώνει και να προβληματίζει τα περισσότερα άτομα ανεξαρτήτου ηλικίας και εκπαιδευτικού υπόβαθρου, είναι λόγοι που αποθαρρύνουν την απόκτηση παιδιού, ωστόσο για το γάμο οι κοινωνικές αντιστάσεις και οι διακρίσεις φαίνεται να μην εμποδίζουν τα άτομα να παντρευτούν. Αποθαρρυντικά στοιχεία είναι ακόμη, η έντονη κοινωνική κριτική, η παρεμβατικότητα τόσο της οικογένειας καταγωγής όσο και της κοινωνίας, η άγνοια για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, η ευάλωτη ψυχική υγεία και η έλλειψη υποστηρικτικού περιβάλλοντος. Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα ευρήματα στους παράγοντες αποθάρρυνσης για τη δημιουργία οικογένειας των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών στην Ελλάδα, είναι ο έντονος φόβος και η αγωνία που εκδήλωσαν

στην πιθανότητα εκφοβισμού του παιδιού τους στο σχολείο και γενικά στην καθημερινότητά του. Οι περισσότερες ερωτώμενες αναφέρουν, πως η ευημερία και η αποφυγή ομοφοβικών εκδηλώσεων μίσους, κριτικής στην κοινότητα κατοικίας, ενθαρρύνουν και διευκολύνουν τα ομοφυλόφιλα άτομα στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας. Η οικονομική και εργασιακή σταθερότητα είναι βασικός παράγοντας για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας. Για αρκετά άτομα συνδέεται η υποστήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον με την οικονομική δυνατότητα, το κοντινό περιβάλλον και συχνά οι γονείς στην Ελλάδα είναι εκείνοι που θα στηρίξουν μια απόφαση απόκτησης παιδιού τόσο οικονομικά, ψυχολογικά, όσο και διεκπεραιωτικά. Ο συγκεκριμένος παράγοντας, παρατηρήθηκε περισσότερο στην απόφαση απόκτησης παιδιού, αντιθέτως για το γάμο δεν είναι καθολική η άποψη πως χρειάζεται απαραίτητα η οικονομική πληρότητα. Στην ερώτηση για τη σταθερή σύντροφο, τα περισσότερα άτομα δήλωσαν πως είναι ένας θετικός ενθαρρυντικός παράγοντας που μπορεί να στηρίξει μια απόφαση δημιουργίας οικογένειας τόσο για οικονομικούς λόγους, όσο και για συναισθηματικούς. Όμως, το να μην υπάρχει σταθερή σχέση δεν εμποδίζει τις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες να οραματιστούν τη γονεϊκότητα. Επιπλέον, τέσσερα (4) άτομα πιστεύουν πως υπάρχει κοινωνική αλλαγή, με πολλές αντιστάσεις, αυτή η αλλαγή προέρχεται στο μεγαλύτερο βαθμό από τη νέα γενιά. Ειπώθηκε, δηλαδή, πως τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας έχουν άγνοια για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα , με αποτέλεσμα αυτή η άγνοια να δημιουργεί φόβο και κατ΄επέκταση ομοφοβία και έντονη κοινωνική κριτική. Τρεις (3) συμμετέχοντες διαπίστωσαν πως η νέα γενιά κατανοεί και επεξεργάζεται καλύτερα τις ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες, σε σχέση με μεγαλύτερες ηλικίες. Μίλησαν για την «επιρροή» της νέας γενιάς σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, οι νεότεροι άνθρωποι όπως ειπώθηκε ίσως έχουν περισσότερες γνώσεις και ερεθίσματα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Τα οικογενειακά δίκτυα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή και τα κατορθώματα των ανθρώπων (Meslay, 2025). Σε αντιδιαστολή με την παραπάνω πρόταση, τα άτομα που ανήκουν σε σεξουαλικές μειονότητες, έχουν λιγότερη υποστήριξη από τους γονείς τους και βιώνουν περισσότερη πίεση από την οικογένεια καταγωγής. Επίσης, υπάρχει μικρότερη πιθανότητα να εκδηλώσουν αισθήματα όπως οικειότητα, ή να μοιραστούν προβλήματα με την οικογενειά τους και υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να βρεθούν σε συγκρούσεις έναντι των cis ή ετεροφυλόφιλων ατόμων. Διευκρινίζεται, ότι μετά τη διαδικασία του coming out εκφράζουν χαμηλά ποσοστά υποστήριξης και αποδοχής από τους γονείς τους (Reczek,2020).

Διασταυρώνοντας τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας με τη βιβλιογραφία, γίνεται αντιληπτή η ανάγκη των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να έχουν την αποδοχή και

τη στήριξη της οικογένειας προέλευσης, στην προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Από τα άτομα του δείγματος, εκφράστηκε φόβος και ανησυχία για την προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Κεντρικός παράγοντας ήταν η άγνοια για τη ζωή και τη σεξουαλικότητά τους από την οικογένεια καταγωγής. Αυτό, δεν επιτρέπει στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα να σκεφτούν ή να οραματιστούν τη δημιουργία οικογένειας. Η αποκάλυψη της σεξουαλικότητας, είναι βασικός παράγοντας για την προοπτική δημιουργίας οικογένειας για τις λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα χρησιμοποιούν την πρακτική της σιωπής, της μη αποκάλυψης πληροφοριών για τη ζωή τους για να αποφύγουν την ενεργοποίηση αρνητικών συναισθημάτων και ταυτόχρονα να υπάρχει η αίσθηση του ελέγχου της ιδιωτικής ζωής (Bertone, 2014).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η αποδοχή και η στήριξη από την οικογένεια καταγωγής δημιουργεί την αυτοαποδοχή, ενδυνάμωση και αίσθημα ασφάλειας του ατόμου. Αντιθέτως, όταν το κοντινό περιβάλλον είναι επιθετικό/εχθρικό δημιουργεί τάσεις φυγής, εσωτερικευμένη ομοφοβία και ψυχική ευαλωτότητα στο άτομο. Οι φίλοι, πολλές φορές θεωρούνται «οικογένεια» και υπάρχει η ανάγκη αποδοχής ή «έγκρισης» από εκείνους. Η γονική απόρριψη μπορεί να οδηγήσει σε επιπλέον προκλήσεις. Σύμφωνα με μια έρευνα με δείγμα 340 έφηβους Φιλιππινέζους, που αυτοπροσδιορίζονται ως γκέι και λεσβίες αναφέρθηκε πως η γονική απόρριψη είναι σημαντικός παράγοντας κινδύνου για τον αυτοκτονικό ιδεασμό. Απεναντίας, η γονική στήριξη μπορεί να ενισχύσει την ευημερία των ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιών και να βοηθήσει την ψυχική τους υγεία (Bränström, Hughes,2024).

Γ. Δομικοί και θεσμικοί παράγοντες

Η έννοια της διαθεματικότητας, μελετά τον τρόπο με τον οποίο γνωρίσματα φύλο, φυλή, ηλικία, σεξουαλικός προσανατολισμός, εθνικότητα, κοινωνική τάξη ή αναπηρία αλληλοεπιδρούν και διαμορφώνουν διαφορετικές εμπειρίες καταπίεσης (Collins, 2021). Τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δεν είναι μια ομοιόμορφη ομάδα με κοινά γνωρίσματα και εμπειρίες. Για την ακρίβεια, ανήκουν σε διαφορετικές φυλές, πολιτισμούς, εθνοτικές ομάδες, θρησκευτικές ομάδες, κοινωνική τάξη, γεγονός που διαμορφώνει τη μοναδική εμπειρία καταπίεσης του κάθε ανθρώπου (Mallon, 2021). Οι κοινωνικές αντιλήψεις, το κοινωνικό στίγμα, η δημόσια κριτική και η ανεπάρκεια υποστήριξης από την οικογένεια και από το κράτος αντανακλούν τη διαθεματική πίεση που δέχονται οι λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Η ζωή τους επηρεάζεται όχι μόνο από τη σεξουαλική τους ταυτότητα, αλλά και από το γεγονός πως αυτοπροσδιορίζονται ως γυναίκες, από την κοινωνικοοικονομική τάξη,

την ηλικία ή την πρόσβαση που έχουν σε υπηρεσίες και αγαθά (Bonu Rosenkranz, 2024; Collins, 2021).

Έχοντας αυτά τα δεδομένα, η απόφαση για τη δημιουργία οικογένειας δεν καθορίζεται μόνο από το γνώρισμα της σεξουαλικότητας, αλλά από την αλληλεπίδραση και τη διασταύρωση άλλων ταυτοτήτων που σχηματίζουν μια διαφορετική εμπειρία καταπίεσης. Διαπιστώνεται ακόμη, πως η προσβασιμότητα στο ν5089/24, αλλά και οι διατάξεις του για την τεκνοθεσία και την παρένθετη κύηση, είναι κοινωνικά και οικονομικά περιορισμένες και δεν στοχεύει στη συμπεριληπτική προσβασιμότητα όλων των ομάδων. Το γεγονός πως οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες ζουν στην επαρχία αναδεικνύει ακόμα έναν πιθανό άξονα κοινωνικής καταπίεσης. Σε πρόσφατη έρευνα με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς παρατηρήθηκε, πως οι σχέσεις με άλλους γονείς και με το σχολικό περιβάλλον δεν εξαρτώνται μόνο από το σεξουαλικό προσανατολισμό, αλλά και από τη φυλή και την κοινωνική τάξη (Goldberg, 2023).

Με την έννοια της ετεροκανονικότητας μπορεί να γίνει κατανοητή η απομάκρυνση των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών από την ιδέα της γονεϊκότητας. Το πλαίσιο που επιβάλει η ετεροκανονικότητα, το μονογαμικό, ετεροφυλόφιλο, έμφυλα καθορισμένο τρόπο ζωής, καθιστά αυτά τα πρότυπα ως το «φυσιολογικό» τρόπο ζωής και ύπαρξης. Επιπρόσθετα, η κοινωνική πίεση, η απόρριψη από τους γονείς, το κοντινό περιβάλλον ή το στίγμα, λειτουργούν ανασταλτικά σε άλλες εκφράσεις ή επιθυμίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στο ετεροκανονικό πρότυπο. Άρα, η μη επιθυμία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών να αποκτήσουν τέκνο ίσως να μη συνδέεται απαραίτητα με προσωπικούς παράγοντες, αλλά να είναι ένα μέτρο προστασίας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων απέναντι στις διακρίσεις και τον αποκλεισμό από το σύστημα (Zurbriggen & Capdevila, 2023).

Η έλλειψη εμπιστοσύνης σε κρατικούς μηχανισμούς και λειτουργούς που λαμβάνουν αποφάσεις για την πορεία αιτήσεων για την απόκτηση παιδιού, η αγωνία και το στρες για τη διαδικασία και τη γραφειοκρατία γύρω από την απόκτηση παιδιού, η απογοήτευση και η ματαίωση που αισθάνονται τα άτομα, είναι κάποιοι από τους παράγοντες αποθάρρυνσης για τη δημιουργία οικογένειας. Στις ΗΠΑ, από το 2016 υπάρχει νομοθεσία για την τεκνοθεσία από ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, παρόλα αυτά σε αρκετές πολιτείες έχουν ψηφιστεί νόμοι που επιτρέπουν, με βάση θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι επαγγελματίες στις υπηρεσίες να απορρίπτουν τους ΛΟΑΤΚΙ+ αιτούντες από τη διαδικασία της τεκνοθεσίας (Goldberg, 2023).Η απόφαση της δημιουργίας οικογένειας δεν είναι μια αποκλειστικά προσωπική επιλογή, ειδικά αν αυτό αφορά την απόκτηση παιδιού. Συνήθως, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

έρχονται σε επαφή με άλλες υπηρεσίες τεκνοθεσίας ή κλινικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Συνεπώς, η δημιουργία οικογένειας είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που αλληλοεπιδρά στενά με τους οικονομικούς πόρους. Οι οικονομικές προκλήσεις που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι διαφορετικές. Τα έξοδα που πρέπει να κάνουν μπορεί να αφορούν το κόστος της τεκνοθεσίας, τη παρένθετη κύηση, την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή ή άλλες ρυθμίσεις σχετικά με την απόκτηση παιδιού. Η οικονομική δυνατότητα είναι αναπόσπαστος παράγοντας στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Είναι πολύ πιθανόν η οικονομική ανεπάρκεια να αποθαρρύνει την επιθυμία των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων να αποκτήσουν παιδί. Ωστόσο, το προνόμιο της ελεύθερης επιλογής είναι μέγιστης σημασίας για την ποιότητα ζωής ενός ατόμου. Είναι χρέος της κοινωνίας και του κράτους να προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες και τα μέσα, ώστε όλα τα άτομα να μπορούν να ζουν με αξιοπρέπεια (Antila,2024).

Τα αποτελέσματα της έρευνας, συμφωνούν με την πραγματικότητα πως η κοινωνία και το Ελληνικό κράτος διαμορφώνει ποιοι μπορούν να δημιουργήσουν οικογένεια. Ακόμα και αν υπάρχει η επιθυμία μιας λεσβίας ή αμφιφυλόφιλης γυναίκας να αποκτήσει παιδί, αν αυτή η θέληση δεν αναγνωρίζεται ή δεν γίνεται αποδεκτή, τότε αυτό καθίσταται δύσκολο και εξαντλητικό. Το γεγονός αυτό φέρει στην επιφάνεια την ταξικότητα που ενέχει αυτή η διαδικασία, διαπιστώνεται πως δεν έχουν όλες οι λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες και γενικά τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα τη δυνατότητα να τεκνοθετήσουν ή να αποκτήσουν τέκνο με τεχνητή διαδικασία, γιατί δεν ανήκουν όλοι/ες/α στην ίδια κοινωνική/οικονομική τάξη.

Οι συμμετέχουσες έκαναν αναφορά στη θρησκεία, στην αυστηρή προσήλωση σε θρησκευτικά/πνευματικά διατάγματα που δαιμονοποιούν την ομοφυλοφιλία και τη «διαφορετικότητα», τέτοιου είδους στηλώσεις επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις των ατόμων απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Ωστόσο, δεν είναι καθολική άποψη πως τα άτομα τα οποία πιστεύουν έντονα στο χριστιανισμό είναι ομοφοβικά απαραίτητα.

Το υποερώτημα της γεωγραφικής κατοικίας δεν εμπίπτει μόνο σε μια κατηγορία, διότι επηρεάζει σημαντικά τόσο την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες/σωματεία, όσο και το αίσθημα ασφάλειας και κοινωνικής αποδοχής στο τόπο κατοικίας. Συγκεκριμένα, η Αθήνα και γενικά τα μεγάλα αστικά κέντρα φαίνεται να είναι πιο ευνοϊκά για τη δημιουργία οικογένειας από γονείς ίδιου φύλου. Αυτό συμβαίνει, γιατί σε μια μεγάλη πόλη υπάρχει πολυπολιτισμικότητα, έκθεση σε διαφορετικές εικόνες και σχήματα οικογενειών, αποξένωση μεταξύ των ανθρώπων, με αποτέλεσμα να μη στοχοποιούνται οι «διαφορετικές οικογένειες» και ευκαιρία δικτύωσης με σωματεία και άλλες οικογένειες. Ακόμη υπήρξε μια αρνητική συσχέτιση με την Κρήτη και την προοπτική δημιουργίας οικογένειας λεσβιών

και αμφιφυλόφιλων γυναικών. Αρκετά άτομα έδειξαν να είναι αρνητικά σε μια προοπτική δημιουργίας οικογένειας στην επαρχία. Σε γενικές γραμμές, τέσσερα (4) άτομα διατύπωσαν πως η κατοικία σε χωριό ή επαρχία αυξάνει τις πιθανότητες ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο/ζευγάρι/οικογένεια να δεχθεί ομοφοβία, λόγω των στερεοτύπων, της μειωμένης έκθεσης σε άλλα ερεθίσματα, του κουτσομπολιού και ότι οι περισσότεροι κάτοικοι γνωρίζονται μεταξύ τους. Το Ηράκλειο συγκεκριμένα για τέσσερα (4) άτομα φαίνεται να είναι μια καλή επιλογή για μια λεσβία και αμφιφυλόφιλη γυναίκα να δημιουργήσει τη δική της οικογένεια, σε σχέση με άλλες περιοχές όπως η Καστοριά ή η Πάρος. Η Αθήνα εξιδανικεύεται από τις περισσότερες συνεντευξιαζόμενες ως την κατάλληλη περιοχή στην Ελλάδα για να δημιουργήσει μια λεσβία ή αμφιφυλόφιλη γυναίκα οικογένεια, επειδή ως μεγάλο αστικό κέντρο διαθέτει τα κατάλληλα συστήματα/σωματεία και γενικά μέτρα υποστήριξης των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών, είναι ανθεκτική στη «διαφορετικότητα», υπάρχει δηλαδή μια «**κ**ανονικοποίηση» των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών και ανθρώπων αλλά και η ίδια η φύση της πρωτεύουσας, η οποία λόγω του πληθυσμιακού της όγκου, τείνει να ενσωματώνει ευκολότερα διάφορες μειονοτικές ομάδες.

Πολλές συμμετέχουσες εφτά (7), τόνισαν πως η Ελλάδα είναι ακατάλληλη ή ανέτοιμη να υποδεχτεί/διαχειριστεί ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες και πως οι ίδιες θα προτιμούσαν να κάνουν οικογένεια στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στις Σκανδιναβικές χώρες. Παρά την ψήφιση του νόμου 5089/24, η Ελλάδα δε θεωρείται κοινωνικά ευαισθητοποιημένη και φιλική προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Μάλιστα, από αναφορές των συνεντευξιαζόμενων, υπάρχουν ζευγάρια που αναγκάστηκαν να μετοικήσουν σε άλλη χώρα για τη δημιουργία οικογένειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο: Περιορισμοί

Σε αυτήν τη μελέτη συμμετείχαν γυναίκες που έχουν ρομαντική ή σεξουαλική σχέση με άλλες γυναίκες, οι οποίες κατάγονται ή διαμένουν στην Κρήτη και έχουν συντροφική σχέση με άλλη γυναίκα ή έχουν υπάρξει σε σχέση με άλλη γυναίκα. Οι περισσότερες, ήταν απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες ήταν κάτω των 30 ετών, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μεγάλο ηλικιακό εύρος. Λόγω της νεότητας του δείγματος, είναι πιθανό να μην έχουν σκεφτεί την προοπτική της απόκτησης παιδιού και γενικά τη δημιουργία οικογένειας. Η ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα είναι ευάλωτη και συχνά οι άνθρωποι που ανήκουν σε αυτήν τη κοινότητα βρίσκονται σε δυσμενή θέση στην κοινωνική ζωή το γεγονός αυτό, μειώνει την ευκαιρία των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών συγκεκριμένα να σκεφτούν τη δημιουργία οικογένειας με μια άλλη γυναίκα σε ένα τόσο εχθρικό περιβάλλον. Η παγκόσμια πίεση που ασκείται στη συγκεκριμένη κοινότητα αυξάνει την ένταση και την ομοφοβία στην κοινωνία, με συνέπεια το φόβο και τον ενδοιασμό των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων να οραματιστούν τη δημιουργία οικογένειας. Επίσης, ο ν5089/24 είναι σχετικά πρόσφατος νόμος, οπότε αρκετά άτομα δεν γνώριζαν λεπτομέρειες για να μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους και να εμβαθύνουν σε περισσότερες λεπτομέρειες.

Η φύση της ποιοτικής έρευνας συνοδεύεται συχνά από περιορισμούς που συνιστούν τη γενίκευση των αποτελεσμάτων της μελέτης αδύνατη. Παρόλα αυτά, ο σκοπός στην ποιοτική έρευνα είναι να ακούσει και να επεξεργαστεί τις υποκειμενικές εκφράσεις και τα νοήματα που δίνουν οι άνθρωποι στα πράγματα και τη κοινωνική ζωή γενικότερα. Η υποκειμενικότητα της συγκεκριμένης έρευνας είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της και η διαφοροποίησή της από άλλες έρευνες. Οι αυθόρμητες απαντήσεις και η ελεγχόμενη ελευθερία που είχαν οι συνεντευξιαζόμενες να εμβαθύνουν σε ότι επιθυμούσαν δημιούργησε ένα ενδιαφέρον τελικό αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, είναι σημαντική η συνεισφορά αυτής της έρευνας για τη κατανόηση των αντιλήψεων και των παραγόντων που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών, ιδίως στην επαρχία σε μια τόσο ρευστή πολιτική κατάσταση.

Άλλες έρευνες θα μπορούσαν να επικεντρωθούν και σε άλλα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας όπως είναι τα γκέι άτομα ή τα τρανς άτομα, τα οποία απολαμβάνουν λιγότερα νομικά δικαιώματα, σχετικά με τη γονεϊκότητα και τη δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα. Επίσης, θα ήταν καλό να μελετηθεί διεξοδικά η χρήση και συμπεριλιπτικότητα αυτού του νόμου όπως και ποια χαρακτηριστικά αυτής της νομοθεσίας προωθεί τις διακρίσεις και την

παραφιλολογία γύρω από τη σεξουαλική ταυτότητα. Ακόμα είναι σημαντικό η μελέτη να αναδείξει τον τρόπο που εργάζονται οι προνοιακές υπηρεσίες και πώς αντιμετωπίζονται τα άτομα που επιθυμούν να εκμεταλλευτούν ορισμένες διατάξεις του ν5089/24, αλλά και πώς οι ίδιοι οι επαγγελματίες υγείας αντιλαμβάνονται τα νέα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ανθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο: Συμπεράσματα

Από την ανάλυση των δεδομένων, προκύπτει πως οι αντιλήψεις και οι φιλοδοξίες των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών για τη δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα, δεν άλλαξαν ιδιαίτερα με την ψήφιση του νόμου 5089/24, διότι εξακολουθεί να υπάρχει ένα θολό γραφειοκρατικό τοπίο και ταυτόχρονα, η ομοφοβία και οι ακραίες πολιτικές απέναντι στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στην Ευρώπη αλλά και τις ΗΠΑ καθιστούν τη συνθήκη ρευστή και όχι ασφαλή. Είναι εμφανές, πως υπάρχει απόσταση ανάμεσα στη νομοθεσία και την πραγματικότητα που βιώνουν οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Πιο συγκεκριμένα, τα στερεότυπα, οι κοινωνικές αντιλήψεις, η ομοφοβία, οι διακρίσεις, η ανεπάρκεια κρατικής υποστήριξης και η γενικότερη αρνητική στάση της κοινωνίας προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δημιουργεί άγχος, ένταση, θυμό, αμφισβήτηση και ανασφάλεια στις λεσβίες και τις αμφιφυλόφιλες γυναίκες. Μολονότι υφίσταται ο ν5089/24, οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες δυσκολεύονται να εκφράσουν τη σεξουαλικότητά τους και να σκεφτούν την προοπτική της δημιουργίας οικογένειας. Ο γάμος θεωρήθηκε ένας αναχρονιστικός θεσμός που προωθεί την πυρηνική οικογένεια, την ετεροκανονικότητα και την πατριαρχική δομή. Είναι κάτι που θα έκαναν μόνο για γραφειοκρατικούς/πρακτικούς λόγους. Η νομιμοποίηση του γάμου και της γονεΐκής ικανότητας «κανονικοποίησε» τη ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και οικογενειών, ως εκ τούτου εκφράστηκαν αισθήματα όπως δικαιοσύνη και ενδυνάμωση. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο είναι ένα μεγάλο επίτευγμα για τις διεκδικήσεις της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Η έλλειψη γνώσεων και ευαισθητοποίησης της πολιτείας συνέβαλε σε ένα νομοσχέδιο με αρκετά κενά και διακρίσεις σε βάρος της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Αντιθέτως, ενθαρρύνει τις διακρίσεις και τη παραπληροφόρηση γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Όταν ψηφίζεται ένα νομοσχέδιο και δεν υπάρχει το κατάλληλο υπόβαθρο και ενημέρωση γύρω από τα θέματα που θέτει αυτό το νομοσχέδιο, η χρήση του στη πράξη γίνεται δύσκολη και καθόλου πρακτική. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτός ο νόμος επηρεάζει μια μειονοτική ομάδα που χρόνια παλεύει για την ισότιμη θέση της στην κοινωνία. Ένας νόμος σίγουρα είναι ένα πρώτο στάδιο σε αυτήν τη διεκδίκηση, ταυτόχρονα όμως είναι απαραίτητο να συμβούν και άλλα πράγματα σε θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο, ώστε τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα να εντοπίσουν διαφορά και στην καθημερινότητά τους. Μετά το πέρας ενός έτους από την ψήφιση αυτού του νόμου που κάνει τη ΛΟΑΤΚΙ+ ζωή περισσότερο ορατή και «φυσιολογική», λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες συνεχίζουν να

δέχονται διακρίσεις και υποτίμηση.

Οι συντηρητικές προδιαγραφές της Ελληνικής παραδοσιακής οικογένειας δεν εκφράζουν τις περισσότερες συμμετέχουσες, αφού αρκετές από αυτές μίλησαν για ένα διαφορετικό σύγχρονο ορισμό της οικογένειας και γενικότερα της συμβίωσης με τη σύντροφό τους. Πρέπει να υπογραμμιστεί η σοβαρότητα και η συνειδητότητα με την οποία η πλειοψηφία του δείγματος προσεγγίζει την απόκτηση ενός παιδιού. Θεωρούν πως χρειάζονται συγκεκριμένες συνθήκες τόσο ψυχολογικές/προσωπικές, όσο και κοινωνικές ή οικονομικές για να γίνει κάποιο άτομο γονέας. Η απόφαση να γίνει μια γυναίκα γονέας είναι συνειδητή και σημαντική, γιατί χρειάζεται πολύ κόπο και ψυχική ανθεκτικότητα, ώστε να ανταπεξέλθει στις οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις που θα κληθεί να αντιμετωπίσει.

Σχετικά με την προοπτική απόκτησης παιδιού εντοπίστηκε προβληματισμός από το δείγμα για τη γενικότερη πορεία του παιδιού (εφόσον υπάρξει) τόσο για την ένταξη του στο σχολείο, όσο και στη κοινωνία, όπως και για το στίγμα προς το παιδί που θα άνηκε σε μια οικογένεια ίδιου φύλου. Αισθάνονται, πως δεν θα μπορούσαν να προστατέψουν το παιδί τους και πως είναι δική τους ευθύνη να προστατευτεί από την κοινωνική σκληρότητα. Αυτά τα συναισθήματα υποδηλώνουν τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που αποκαλούν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ως «ακατάλληλους γονείς». Γεγονός το οποίο αντανακλά την εσωτερικευμένη ομοφοβία και τα στερεότυπα που συσσωρεύονται, μέσω της κοινωνικοποίησης σε μια ετεροκανονική και ομοφοβική κοινωνία. Φανερώνει, επίσης, το φόβο και την ανασφάλεια που έχουν οι συμμετέχουσες για το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την Ελληνική κοινωνία. Συμπεραίνεται, ότι η απόφαση της γονεϊκότητας ή του γάμου είναι μια δύσκολη απόφαση που προβληματίζει και αγχώνει τις γυναίκες, εξαιτίας της γενικότερης οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής, πολιτικής κατάστασης, στην οποία βρίσκεται ο κόσμος αυτήν την περίοδο.

Υπάρχει η ανάγκη των λεσβιών και των αμφιφυλόφιλων γυναικών όχι να «μοιάζουν» με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια/οικογένειες ή να ενθαρρύνουν στερεοτυπικά και αναχρονιστικά μοντέλα οικογένειας, αλλά απλώς να μπορούν να υπάρχουν και να ζουν ελεύθερα, όπως συμβαίνει στα στρέιτ άτομα. Ίσως οι προβληματισμοί αυτοί να φανερώνουν την ανάγκη μιας διαφορετικής ευέλικτης κοινωνίας, η οποία να αποδέχεται και να στηρίζει τις διαφορετικές επιλογές ζωής και οικογένειας.

Η οικονομική δυνατότητα ενός ατόμου ή ζευγαριού αναφέρθηκε ως προαπαιτούμενο στην απόκτηση παιδιού, γιατί σε οποιαδήποτε περίπτωση, είτε σε μια διαδικασία τεχνητής σύλληψης, η οποία είναι αρκετά κοστοβόρα, είτε στη διαδικασία της τεκνοθεσίας, χρειάζεται η οικονομική δυνατότητα για διεκπαιραιωτικούς/πρακτικούς/νομικούς λόγους. Το γεγονός

αυτό φέρνει στην επιφάνεια την ταξικότητα που ενέχει αυτή η διαδικασία, διαπιστώνεται, δηλαδή, πως δεν έχουν όλες οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες και γενικά τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα τη δυνατότητα να τεκνοθετήσουν ή να αποκτήσουν τέκνο με ιατρική υποβοηθουμένη αναπαραγωγή, γιατί δεν ανήκουν όλοι/ες/α στην ίδια κοινωνική/οικονομική τάξη. Αυτό προβληματίζει για την προσβασιμότητα στο νόμο 5089/24, διότι πέρα από αρκετά κενά που αφήνει δημιουργεί και οικονομική ανισότητα και διάκριση ανάμεσα στο ποια άτομα μπορούν να εκμεταλλευτούν αυτό το νομοσχέδιο και τις διατάξεις του, σχετικά με την απόκτηση παιδιού. Επιπρόσθετα, το γεγονός πως όλες οι συμμετέχουσες μίλησαν για οικονομική δυσκολία στην προοπτική ενός παιδιού και μάλιστα από διαφορετικούς κλάδους εργασίας, υποδηλώνει την αδυναμία του κράτους να προσφέρει ικανοποιητικές οικονομικές απολαβές και υποστήριξης τόσο για την ενθάρρυνση της γονεϊκότητας, όσο και για την εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς ζωής.

Η ενθάρρυνση και η αποδοχή από την οικογένεια καταγωγής, επίσης, αναδείχθηκε από αρκετά άτομα του δείγματος ως καθοριστικός παράγοντας για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας στην Ελλάδα. Από την έρευνα προκύπτει ότι η κατανόηση και ενδυνάμωση από την οικογένεια καταγωγής δίνει το αίσθημα ασφάλειας και ενδυναμώνει τις λεσβίες και τις αμφιφυλόφιλες γυναίκες στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας. Αντιθέτως, η άγνοια της σεξουαλικότητας και η αρνητική στάση από την οικογένεια καταγωγής αποδυναμώνει και φοβίζει τις λεσβίες και τις αμφιφυλόφιλες γυναίκες για την προοπτική δημιουργίας οικογένειας. Το φιλικό περιβάλλον καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της ζωής και της εκτίμησης των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, με αποτέλεσμα η στήριξη και η αποδοχή των φίλων να έχει μεγάλη σημασία για την ψυχολογία και ενδυνάμωσή τους.

Άλλο ένα συμπέρασμα που αναδείχθηκε, είναι πως υπάρχει ανάγκη για ενδυνάμωση και ενθάρρυνση των ΛΟΑΤΚΙ+ σωματείων και συλλογικοτήτων στην επαρχία, ώστε να έχουν τη δυνατότητα και την επάρκεια να στηρίξουν τη γονεϊκότητα και τις ήδη υπάρχουσες οικογένειες. Τα άτομα που κατοικούν στην επαρχία δεν έχουν τα ίδια προνόμια με άλλα άτομα που ζουν σε αστικές περιοχές (Αθήνα, Θεσσαλονίκη). Η γεωγραφική κατοικία είναι σημαντικός παράγοντας στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας. Μπορεί να επηρεάσει το εύρος της κοινωνικής αποδοχής, τις ευκαιρίες εργασίας, την προσβασιμότητα σε σωματεία/υπηρεσίες, αλλά και την ίδια την ύπαρξη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων ή οικογενειών. Τα μεγάλα αστικά κέντρα είναι καταλληλότερες περιοχές κατοικίας, λόγω της πολύπολιτισμικότητας και του όγκου των πόλεων που βοηθά να «χάνονται», άρα και να απορροφώνται οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες ευκολότερα. Επιπλέον, η μετοίκηση σε άλλες χώρες του εξωτερικού όπως οι Σκανδιναβικές χώρες είναι μια επιλογή του δείγματος για να

δημιουργήσουν οικογένεια. Βέβαια, το γεγονός αυτό μας ωθεί να σκεφτούμε ότι η ορατότητα είναι κάτι που τελικά χάνουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες, λόγω της ετεροκανονικής ένταξης της ύπαρξής τους. Ο στόχος είναι η επικύρωση της ύπαρξής τους και όχι η ενσωμάτωση μέσω της ετεροκανονικότητας, με αποτέλεσμα να χάσουν τα χαρακτηριστικά τους. Συνολικά, η Κρήτη από τις περισσότερες συμμετέχουσες, θεωρήθηκε ακατάλληλη για να σκεφτεί μια λεσβία ή μία αμφιφυλόφιλη γυναίκα να δημιουργήσει οικογένεια, λόγω της οπισθοδρομικής στάσης που έχει γενικά η επαρχία για τη ΛΟΑΤΚΙ+ ζωή και της δημόσιας κριτικής που δέχονται τα άτομα αυτά.

Εν κατακλείδι, η εμπλοκή της εκκλησίας είναι αξιοσημείωτη σχετικά με τις διακρίσεις και τις κοινωνικές αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Η εκκλησία στην Ελλάδα είναι φορέας κοινωνικού ελέγχου και έχει θεσμικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να θέτει κανονιστικά πρότυπα, τα οποία επιβάλλονται στην κοινωνική ζωή και ενθαρρύνουν τις προκαταλήψεις για το τι είναι κανονικό ή μη. Η δαιμονοποίηση της διαφορετικότητας, μέσω θρησκευτικών/πνευματικών προκαταλήψεων, επηρεάζουν τη συμπεριφορά, τις αντιλήψεις των ανθρώπων και πολώνουν την κοινωνία. Πέρα από την κοινωνική πίεση, η ακραία επίδειξη μίσους από την εκκλησία προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα έχει και ψυχολογικές/προσωπικές συνέπειες, όπως αυτοτιμωρητικές σκέψεις και συμπεριφορές, εσωτερικευμένη ομοφοβία και άλλες ψυχολογικές δυσκολίες που αφορούν την αποδοχή του εαυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο: Προτάσεις

- Για την αλλαγή της στάσης και των αντιλήψεων της κοινωνίας για τη ΛΟΑΤΚΙ+ ζωή και ύπαρξη, δεν αρκεί μόνο ένα νομικό πλαίσιο. Είναι αναγκαίο να συνοδεύεται και από άλλες πρακτικές που να στοχεύουν την ίδια την κοινωνική δομή.
- Ένταξη ορθού εκπαιδευτικού υλικού που να αφορά τη σεξουαλική αγωγή και τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, αλλά και την προσθήκη ειδικού προσωπικού, το οποίο να αντιμετωπίζει ομοφοβικές, τρανσφοβικές ή άλλου είδους επιθέσεις στο σχολικό περιβάλλον.
- Δημιουργία υποστηρικτικών ομάδων ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων και παιδιών εντός των σχολικών δομών.
- Αναθεώρηση συγκεκριμένων διατάξεων του ν5089/24 περί απαγόρευσης της παρένθετης κύησης και την πρόσβαση στη γονεϊκότητα ανθρώπων που δεν ανήκουν στο δίπολο άντρας-γυναίκα.
- Επανεξέταση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η διαδικασία της τεκνοθεσίας στην Ελλάδα και του επιπέδου της επιμόρφωσης των κρατικών λειτουργών που παίρνουν την ευθύνη για την πορεία των αιτήσεων.
- Η αναγνώριση, η επικύρωση και η ορατότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών και ανθρώπων θα έρθει μέσω της συνεχούς συζήτησης, την αναθεώρηση στερεοτυπικών και αναχρονιστικών αντιλήψεων, την επαναδημιουργία και ένταξη νέων εννοιών και ορθού λεξιλογίου στη δημόσια σφαίρα, τα ΜΜΕ και το πολιτικό λόγο, την έκθεση σε ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα και τη δημιουργία χώρου στην κοινωνική ζωή για αυτήν τη μειονοτική ομάδα.
- Η δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων που θα ενθαρρύνουν τη ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα και θα προωθούν την ισοτιμία και την ενδυνάμωση των ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειών.
- Συγκρότηση συλλογικοτήτων και σωματείων στην επαρχεία, τα οποία να ενδυναμώνουν και να στηρίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abou-Chadi, T., & Finnigan, R. (2019). Rights for same-sex couples and public attitudes toward gays and lesbians in Europe. Comparative Political Studies, 52(6), 868–895. https://doi.org/10.1177/0010414018797947.

Anttila, S., Palojoki, P., Vuori, J., & Janhonen-Abruquah, H. (2024). Resourceful family economy during LGBTQ family-forming processes. Families, Relationships and Societies, 13(3), 349–365. https://doi.org/10.1332/204674321X16786941056585.

Antila.S, Palojoki.P, Vouri.J & Hille.J. (2024). The Significance of Support for Prospective Parents in LGBTQ Family Formation Processes. file:///C:/Users/USER/Downloads/The_Significance_of_Inner_Circle_Support_for_Prosp.pdf.

Badgett, M. V. L., Carpenter, C. S., Lee, M. J., & Sansone, D. (2025). A review of the effects of legal access to same-sex marriage. Journal of Policy Analysis and Management, 44(1), 266–294. https://doi.org/10.1002/pam.22587.

Bertone, C., & Pallotta-Chiarolli, M. (2014). Putting families of origin into the queer picture: Introducing this special issue. Journal of GLBT Family Studies, 10(1–2), 1–14. https://doi.org/10.1080/1550428X.2013.857494.

Bonu Rosenkranz, G. (2024). Intersectionality and feminist movements from a global perspective. Sociology Compass, 18(5), e13211. https://doi.org/10.1111/soc4.13211.

Bos, H. M. W., & Van Balen, F. (2008). Children in planned lesbian families: Stigmatisation, psychological adjustment and protective factors. Culture, Health & Sexuality, 10(3), 221–236. https://doi.org/10.1080/13691050701601702.

Brandão, P., Zadykowicz, R., Miscioscia, R., Pinho, A. de, Liz-Coelho, M., Iftene, L., Ungure, A., & Ceschin, N. (2023). Reproductive plans and knowledge of assisted reproductive techniques among lesbian women: An international survey study. JBRA Assisted Reproduction, 27(4), 602–609. https://doi.org/10.5935/1518-0557.20230013.

Bränström, R., Hughes, TL, & Pachankis, JE (2024). Παγκόσμια lgbtq ψυχική υγεία. Στο SJ Hwahng & MR Kaufman (Επιμ.), Global LGBTQ Health: Research, Policy, Practice, and Pathways (σσ. 45–78). Springer International Publishing.

Borchard, A. (2024). What Does “Intersex” Mean? Crescent.Evansville.Edu What It Means to Be Intersex - crescent.evansville.edu

Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long,

A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (pp. 57–71). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/13620-004

Brophy, H., Olson, J., & Paul, P. (2023). Eco-anxiety in youth: An integrative literature review. International Journal of Mental Health Nursing, 32(3), 633–661. https://doi.org/10.1111/inm.13099

Butler, J. (2002). Gender trouble (0 ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203902752

Carpenter, CS (2020). Οι άμεσες επιπτώσεις του νόμιμου γάμου μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου στις Ηνωμένες Πολιτείες: Στοιχεία από τη Μασαχουσέτη. Δημογραφία, 57 (5), 1787–1808. https://doi.org/10.1007/s13524-020-00908-1

Capdevila, R., & Zurbriggen, E. L. (2023). Introduction: Feminist theorizing on power, gender, and psychology. In E. L. Zurbriggen & R. Capdevila (Eds.), The Palgrave Handbook of Power, Gender, and Psychology (pp. 1–9). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-41531-9_1

Carpenter, C. S. (2020). The direct effects of legal same-sex marriage in the United States: Evidence from Massachusetts. Demography, 57(5), 1787–1808. https://doi.org/10.1007/s13524-020-00908-1

Chan, C. H.-Y., Huang, Y.-T., So, G. Y.-K., Leung, H.-T., Forth, M. W., & Lo, P. Y. I. (2023). Examining the demographic and psychological variables associating with the childbearing intention among gay and bisexual men in Taiwan. Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work, 32(5), 273–283. https://doi.org/10.1080/15313204.2022.2027313

Collins, P. H., Da Silva, E. C. G., Ergun, E., Furseth, I., Bond, K. D., & Martínez-Palacios, J. (2021). Intersectionality as critical social theory: Intersectionality as critical social theory, patricia hill collins, duke university press, 2019. Contemporary Political Theory, 20(3), 690–725. https://doi.org/10.1057/s41296-021-00490-0

Collins. D, Jordan. C, Coleman. (2017). Κοινωνική εργασία με οικογένεια. επιμ. Ασημοπουλος. Χ, Μαρτινακη Σ 4η έκδοση

Digoix, M. (Ed.). (2020). Same-sex families and legal recognition in europe (Vol. 24). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-37054-1

Dominelli, L. (2002). Theorising feminist social work practice. In J. Campling (Ed.), Feminist Social Work Theory and Practice (pp. 17–40). Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-0-230-62820-5_2

Dominelli, L., & Campling, J. (2002). Introducing anti-oppressive theories for practice. In J.

Campling (Ed.), Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice (pp. 7–36). Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-1-4039-1400-2_2

Finch, J. (2007). Displaying families. Sociology, 41(1), 65–81. https://doi.org/10.1177/0038038507072284

Franklin, S. (2022). Embodied progress: A cultural account of assisted conception (2nd ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003284499

Gato, J., Santos, S., & Fontaine, A. M. (2017). To have or not to have children? That is the question. Factors influencing parental decisions among lesbians and gay men. Sexuality Research and Social Policy, 14(3), 310–323. https://doi.org/10.1007/s13178-016-0268-3

Goldberg, A. E. (2010). From partners to parents: The transition to parenthood for lesbians and gay men. In A. E. Goldberg, Lesbian and gay parents and their children: Research on the family life cycle. (pp. 49–88). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/12055-003

Goldberg, A. E. (2023). LGBTQ-parent families: Diversity, intersectionality, and social context. Current Opinion in Psychology, 49, 101517. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101517

Golombok, S., Mellish, L., Jennings, S., Casey, P., Tasker, F., & Lamb, M. E. (2014). Adoptive gay father families: Parent–child relationships and children's psychological adjustment. Child Development, 85(2), 456–468. https://doi.org/10.1111/cdev.12155

Healy, K. (2022). Η εμπλαισίωση των θεωριών της Κοινωνικής Εργασία, επιμ. Καραγκούνης Β.

Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., & Van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. The Lancet Planetary Health, 5(12), e863–e873. https://doi.org/10.1016/S2542-5196(21)00278-3

Hwahng, S. J. (with Kaufman, M. R.). (2024). Global lgbtq health: Research, policy, practice, and pathways (1st ed). Springer International Publishing AG.

James, A. J. (2023). Parental role construction among lgbtq parents in the post-equality era. In S. L. Blair & Y. Zhang (Eds.), Contemporary Perspectives in Family Research (pp. 105–142). Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/S1530-35352023005

Karney, B. R., Zaber, M. A., Smith, M. G., Mann, S. J., AlFakhri, M., Coe, J., Ryan, J. L., Gadwah-Meaden, C., Mallory, C., Sears, B., & Garber, C. (2024). Legalizing marriage for same-sex couples benefited lgbt individuals and their children: Twenty years of evidence. https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA2912-2.html

Kerppola, J., Halme, N., Perälä, M., & Maija-Pietilä, A. (2019). Parental empowerment—Lesbian, gay, bisexual, trans or queer parents' perceptions of maternity and child healthcare. International Journal of Nursing Practice, 25(5), e12755. https://doi.org/10.1111/ijn.12755

Kolk, M., & Andersson, G. (2020). Two Decades of Same-Sex Marriage in Sweden: A Demographic Account of Developments in Marriage, Childbearing, and Divorce. Demography, 57(1), 147–169. https://www.jstor.org/stable/48681405

Lau, B. H.-P., Huang, Y.-T., Forth, M. W., & Gietel-Basten, S. (2023). Does same-sex marriage legalization make gay men want to have children? Findings from a panel study in Taiwan. Sexuality Research and Social Policy, 20(3), 1267–1275. https://doi.org/10.1007/s13178-023-00801-7

Mallon, G. P. (2021). Social work practice with lesbian, gay, bisexual, transgender, and nonbinary (Lgbtq+) parents. In N. A. D. Morais, F. Scorsolini-Comin, & E. Cerqueira-Santos (Eds.), Parenting and Couple Relationships Among LGBTQ+ People in Diverse Contexts (pp. 177–191). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84189-8_11

Meslay, G., Dorri, A. A., & Russell, S. T. (2025). lgbtq + individuals and family relationships through a life course perspective. Journal of Family Theory & Review, 17(2), 236–253. https://doi.org/10.1111/jftr.12627

Michaels, V., & Tamm, G. (2023). Global rainbow families. In Y. Kallane, J. Mutter, & H. Collins (Eds.), Research Handbook of Global Families (pp. 302–326). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781788112871.00023

NASW. (2025). Project 2025 on Social Safety Net: A Social Work Perspective. https://www.socialworkers.org/Advocacy/Social-Justice/Social-Justice-Briefs/Project-2025-on-Social-Safety-Net-A-Social-Work-Perspective

National LGBTQIA+ Health Education Center. (2025). Engaging and affirming lgbtqia+ families in health centers. file:///C:/Users/USER/Downloads/engaging-and-affirming-lgbtqia- families-in-health-centers.pdf

Nathan Hodson, Brian D Earp, Lynne Townley, Susan Bewley, Editorial: Defining and Regulating the Boundaries of Sex and Sexuality, *Medical Law Review*, Volume 27, Issue 4, Autumn 2019, Pages 541–552, https://doi.org/10.1093/medlaw/fwz034

Oakley, M., Farr, R. H., & Scherer, D. G. (2017). Same-sex parent socialization: Understanding gay and lesbian parenting practices as cultural socialization. Journal of GLBT Family Studies, 13(1), 56–75. https://doi.org/10.1080/1550428X.2016.1158685

Park, N., Schmitz, R. M., & Slauson-Blevins, K. (2020). "It takes a lot of planning": Sexual

minority young adult perceptions of gay and lesbian parenthood. Journal of Family Issues, 41(10), 1785–1809. https://doi.org/10.1177/0192513X20925508

Rainbow map. (2024, February 20). https://rainbowmap.ilga-europe.org/

Ream, G. L. (2021). Concepts of sexual orientation and gender identity. In E. M. Lund, C. Burgess, & A. J. Johnson (Eds.), Violence Against LGBTQ+ Persons: Research, Practice, and Advocacy (pp. 5–23). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-52612-2_2

Reczek, C. (2020). Sexual- and gender-minority families: A 2010 to 2020 decade in review. Journal of Marriage and Family, 82(1), 300–325. https://doi.org/10.1111/jomf.12607

Rich, A. (1980). Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence. Signs, 5(4), 631–660. http://www.jstor.org/stable/3173834

Rich, A. J., Salway, T., Scheim, A., & Poteat, T. (2020). Sexual minority stress theory: Remembering and honoring the work of virginia brooks. LGBT Health, 7(3), 124–127. https://doi.org/10.1089/lgbt.2019.0223

Role of anti-oppressive practice in social work? Everything you need to know – social work portal. (n.d.). https://www.socialworkportal.com/anti-oppressive-practice-social-work/

Scandurra, C., Bacchini, D., Esposito, C., Bochicchio, V., Valerio, P., & Amodeo, A. L. (2019). The influence of minority stress, gender, and legalization of civil unions on parenting desire and intention in lesbian women and gay men: Implications for social policy and clinical practice. Journal of GLBT Family Studies, 15(1), 76–100. https://doi.org/10.1080/1550428X.2017.1410460

Seidman, S. (2009). Critique of compulsory heterosexuality. Sexuality Research and Social Policy, 6(1), 18–28. https://doi.org/10.1525/srsp.2009.6.1.18

Siegel, M., Assenmacher, C., Meuwly, N., & Zemp, M. (2021). The legal vulnerability model for same-sex parent families: A mixed methods systematic review and theoretical integration. Frontiers in Psychology, 12. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.644258

Siegel, M., Legler, M., Neziraj, F., Goldberg, A. E., & Zemp, M. (2022). Minority stress and positive identity aspects in members of lgbtq+ parent families: Literature review and a study protocol for a mixed-methods evidence synthesis. Children, 9(9), 1364. https://doi.org/10.3390/children9091364

Simm, G. (2020). Queering CEDAW? Sexual orientation, gender identity and expression and sex characteristics (Sogiesc) in international human rights. Griffith Law Review, https://doi.org/10.1080/10383441.2020.1891608

Somers, S., Van Parys, H., Provoost, V., Buysse, A., Pennings, G., & De Sutter, P. (2017).

How to create a family? Decision making in lesbian couples using donor sperm. Sexual & Reproductive Healthcare, 11, 13–18. https://doi.org/10.1016/j.srhc.2016.08.005

Sunstein, C. R., & Vermeule, A. (2021). The unitary executive: Past, present, future. The Supreme Court Review, 2020(1), 83–117. https://doi.org/10.1086/714860

Takács, J., Szalma, I., & Bartus, T. (2016). Social attitudes toward adoption by same-sex couples in europe. Archives of Sexual Behavior, 45(7), 1787–1798. https://doi.org/10.1007/s10508-016-0691-9

Tate, D. P., & Patterson, C. J. (2019). Sexual minority women's attitudes toward infants, children, and parenthood. Journal of Lesbian Studies, 23(4), 464–475. https://doi.org/10.1080/10894160.2019.1629807

Van Den Broek, O. M. (2024). Why i hesitate to have a child: Eco-anxiety and reproduction concerns. Business & Society, 63(3), 491–495. https://doi.org/10.1177/00076503231174142

Wong, E. M. Y. (2025). Same-sex marriage legislation and implementation: Marital intention and barriers for marriage actualization among same-sex couples in Asia. Journal of Marriage and Family, 87(4), 1407–1432. https://doi.org/10.1111/jomf.13095

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βεργέτη. Α, (2009), Κοινωνική Εργασία με Οικογένειες σε Κρίση., επιμ. Καλλινικάκη. Α, Εκδόσεις Τόπος και Αλεξάνδρα Βεργέτη.

Γαλανού, Μ. (2014). Ταυτότητα και έκφραση φύλου. Αθήνα. Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών https://transgendersupportassociation.wordpress.com/wpcontent/uploads/2014/11/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf

Γούγα, Γ., & Gouga, G. (2024). Οικογένεια και γονεϊκές στρατηγικές σσ.207. http://repository.kallipos.gr/handle/11419/14005

Διεθνής Αμνηστία (2019) Πενήντα χρόνια μετά την εξέγερση του Stonewall: Υπερηφάνεια, διαδηλώσεις και δίψα για ισότητα, (χ.χ) Ανακτήθηκε 19 Μάρτιος 2025, από Πενήντα χρόνια μετά την εξέγερση του Stonewall: Υπερηφάνεια, διαδηλώσεις και δίψα για ισότητα | Διεθνής Αμνηστία - Ελληνικό Τμήμα

Διεθνής Αμνηστία. (2024). Ελλάδα: Ορόσημο στον αγώνα κατά της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας ο ομόφυλος γάμος . (χ.χ.). Ανακτήθηκε 6 Φεβρουάριος 2025, από https://www.amnesty.gr/news/press/article/28036/ellada-orosimo-ston-agona-kata-tis-omofovias-kai-tis-transfovias-o-omofylos

Δράσεις για την ισότητα των λοατκι—Ευρωπαϊκή επιτροπή. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 19 Μάρτιος 2025, από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/equality-and-inclusion/actions-lgbtiq-equality_el

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). Εισαγωγή στην ποιοτική έρευνα [Κεφάλαιο]. Στο Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. 2015. Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://hdl.handle.net/11419/5818

Ισότητα γάμου σε όλο τον κόσμο. (χ.χ.). HRC. Ανακτήθηκε 19 Μάρτιος 2025, από https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world

Ιωκειμίδης.Β, (2012). Κοινωνική Εργασία για τη Κοινωνική Δικαιοσύνη, Εκδόσεις ΙΩΝ-Μαρία Παρίκου & ΣΙΑ.Ε.Π.Ε.

Νικολάου, Σ.-Μ., 2022). *Νέες μορφές οικογένειας και γάμου*. http://repository.kallipos.gr/handle/11419/8884

Οικογένειες ουράνιο τόξο.(χ.χ.). Ανακτήθηκε 27 Απρίλιος 2025, από http://www.rainbowfamiliesgreece.com/research.html

Πεντάρης, Π. (2024). Εμπειρίες ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων στην Ελλάδα. Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 38(3): 12-30. https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.37384

Ποινικοποίηση των θεραπειών μεταστροφής στην Ελλάδα: Θετικό αλλά αυτόματο βήμα, με επικίνδυνη διατύπωση, 2022. Ορλάντο LGBT. https://orlandolgbt.gr/poinikopoiisi-ton-therapeion-metastrofis-stin-ellada-thetiko-alla-atolmo-vima-me-epikidyni-diatyposi-2/

Ρεθυμνιωτάκη, Ε., Μαροπούλου, Μ., & Τσακιστράκη, Χ. (2016). Φεμινισμός και Δίκαιο [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-713 Κεφάλαιο 2ο σσ.21

Συμπερίληψη και ανθεκτικότητα βασικές αρχές ψυχοκοινωνικής στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού ταυτότητας έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου. Επιμ. Παπαθανασίου Ν., Χρηστίδη. Ε, 2020.

Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας. *Νόμος 5089/2024—ΦΕΚ 27/Α/16-2-2024*. e-nomothesia.gr | https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/n-5089-2024.html

Τσιώλης Γ. (2018) Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (επιμ.), Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης. Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής έρευνας. Σελ. 97-125 https://www.researchgate.net/publication/329363823_G_Tsioles_2018_Thematike_analyse_poiotikon_dedomenon_Sto_G_Zaimakes_epim_Ereunetikes_diadromes_stis_Koinonikes

_Epitemes_Theoretikes_-
_Methodologikes_Symboles_kai_Meletes_Periptoses_Panepistemio_Krete

Τσιώλης Γ. (2014). Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα Έκδοση 1η

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγός Συνέντευξης

Α. Προσωπικά στοιχεία

Ποιο είναι το φύλο με το οποίο ταυτίζεστε; Πώς αυτοπροσδιορίζεστε;

Ποια είναι η ηλικία σας;

Ποια είναι η καταγωγή σας; Που κατοικείτε;

Ποιο είναι το επίπεδο της εκπαίδευσής σας;

Ποιο είναι το επάγγελμά σας; Πηγές εισοδήματος; Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Β. Νομικό πλαίσιο

Γνωρίζετε τον ν.5089/24 που νομιμοποιεί το γάμο μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου;

Πώς θα χαρακτηρίζατε το νέο νομικό πλαίσιο για την ισότητα στο γάμο και την τεκνοθεσία;

Γ. Προσωπικές αντιλήψεις

Πώς έχει επηρεάσει τις προσωπικές σας στάσεις για την οικογένεια; Πώς αντιλαμβάνεστε την προοπτική ενός γάμου στην Ελλάδα;

Πώς αντιλαμβάνεστε την προοπτική της απόκτησης παιδιού στην Ελλάδα;

Δ. Παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας

Ποιοι παράγοντες ενθαρρύνουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας; Ποιοι παράγοντες αποθαρρύνουν την προοπτική δημιουργίας οικογένειας;

Πόσο σημαντική πιστεύετε ότι είναι η ύπαρξη σταθερής συντρόφου για την απόφαση δημιουργίας οικογένειας;

Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την υποστήριξη από το στενό περιβάλλον (οικογένεια, φίλοι) στην απόφαση δημιουργίας οικογένειας;

Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η κοινωνική αποδοχή την απόφαση της δημιουργίας οικογένειας;

Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η οικονομική κατάσταση του ατόμου στη δημιουργία οικογένειας;

Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει η γεωγραφική κατοικία την απόφαση δημιουργίας οικογένειας